

ЭРСДЭЛГҮЙ МОНГОЛ СТАНДАРТТАЙ ХӨГЖИЛ

ЭРСДЭЛИЙН
ҮНДЭСНИЙ
ФОРУМ

ЭРСДЭЛ ба
СТАНДАРТ

ҮНЭ 12,900₮

8 658000 679416

АЯГА КОФЕНЫ ҮНЭЭР
50.0000\$
ХАМГААЛАЛТ АВАХ УУ?

ДААТГАЛАА ОНЛАЙНААР
2 МИНУТАД ХИЙЛГЭЭРЭЙ

 www.edaatgal.mn
 1800-1889
 Тэнгэр Даатгал
 [tenger_daatgal](https://twitter.com/tenger_daatgal)

ГАДААД АЯЛАЛЫН ДААТГАЛ

- ОУ-ЫН ТҮРГЭН ТУСЛАМЖИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ
- НИСЛЭГ ХОЙШЛОГДОХ
- ПАСПОРТ, БИЧИГ БАРИМТАА ХАЯЖ ГЭЭГДҮҮЛЭХ
- АЧАА ТЭЭШ АЛДАГДАХ БОЛОН ХОЦРОХ ЗЭРГЭЭС ҮҮСЭХ САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛЭЭС ХАМГААЛНА.

Хүүхэд хамгаалал 04

Баатарлаг бяцхан охид минь

Форум 07

“Эрсдэлийн үндэсний форум 2023” төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийг нэгтгэв

Шадар сайд 09

С.Амарсайхан: Стандарт хэмээх нэг “хэл”-ээр харилцдаг, ойлголцдог болж байж хөгжилд хүрнэ

Эрсдэлтэй Монгол 15

Эрсдэлд бэлэн байхад хамтын хүч чухал

Хувийн хэвшил 18

Ө.Ганзориг: “Мандал санхүүгийн нэгдэл” салбартаа жишиг болж ажиллахыг хичээсээр ирлээ

Инфографик 22

Монгол Улсын нийт стандартын тоо

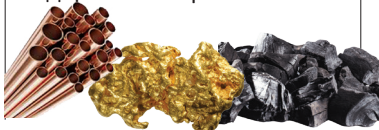
Шагнал 25

2023 оны “Эрсдэлийн баатар”-ууд тодров

Эрсдэл 26

Эдийн засаг таатай байгаа ч эрсдэлээ тооцож, бодлогоо тодорхойлох хэрэгтэй

Даатгал 30

Эрсдэлийн дайсан-даатгал

Уур амьсгалын өөрчлөлт 34

Урьдчилан сэргийлэх боломжтой Армагеддон

Даатгал 37

Эрсдэлээс хамгаалах гол хэрэгсэл - аатгал

Хамтын ажиллагаа 39

Стандартыг онцолсон хэлэлцүүлэг

ОБЕГ 41

Г.Ариунбуян: Үндэсний хэмжээнд гамшгийг тэсвэрлэх чадавх бий болгохоор ажиллаж байна

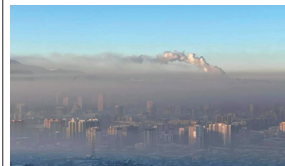
Хүнсний аюулгүй байдал 44

Хоолноос 200 өвчин

Агаарын бохирдол 47

Утаанаас салах эцсийн найдвар

Эрсдэлийг удирдагч 49

Даатгуулах соёл

Хүүхэд хамгаалал

БААТАРЛАГ БЯЦХАН ОХИД МИНЬ

■ Харамсалтай нь хүүхэдтэй холбоотой гэнэтийн осол, аваар, өвчин зовлон, хүчирхийлэл жил ирэх тусам газар авсаар байна

Харамсмаар, халагламаар, зүрх шархируулам үйл явдал хүмүүний амьдралд тохиолдох юм. Тэр тусмаа хорвоогийн өнгө ямар гоёыг, амьдрах ямар сайхныг мэдэрч амжаагүй бяцхан хүүхдүүдэд сүүдэр тусахад хамгийн ихээр сэтгэл өвддөг. Харамсалтай нь хүүхэдтэй холбоотой гэнэтийн осол, аваар, өвчин зовлон, хүчирхийлэл жил ирэх тусам газар авсаар байна. Тэр цагаахан, хиргүй тунгалаг ертөнцийг ухамсаргүй, тэнэг томчууд булингартуулдаг гэхээр хорвоо ямар ч хатуу юм бэ дээ гэх сэтгэл төрөх юм.

Өмнөговь аймгийн Ханхонгор сумын Өгөөмөр багийн малчин н.Буянбатын хоёр нас, найман сартай Б.Саранчимэг охин арван сартай бяцхан дүүгээ галаас аварчээ. Аав, ээж нь түүнийг дүүтэй нь хамт гэртээ үлдээгээд “Тэрээсээ гарч болохгүй, телевизээ үзээд зугаатай байж байгаарай” гээд малдаа явсан аж. Тэднийг эргээд ирэхэд гэр нь шатчихсан угтав. Харин хоёр бяцхан хүүхэд нь гэрээс 40 гаруй метрийн зайтай байдаг малын саравчны нөмөрт даарчихсан сууж байжээ. Б.Саранчимэг охин шатаж байгаа гэрээс дүү- ▶

■ Долоон настай С.Золжаргал охины баатарлаг үйлийг нэхэн шагнаж, ОБЕГ-аас “Онцгой үйлстэн” медаль олгосон

гээ чирч гаргаад нөмөр бараадуулан суулгасан гэнэ. Бүр өөрийнхөө өмсөж байсан цамцаа тайлж дүүдээ нөмрүүлчихээд ээж аавыгаа хүлээж байжээ. Энэ бодит түүх танд юу бодогдуулж байна вэ? Гурван нас ч хүрээгүй өөдсөн чинээхэн охиноос дүүгээ аврах, өмсөж байсан цамцаа нөмрүүлэх ухаан гарсан гэхээр зарим томчуудаас гарамгүй, хайр зориг мэдрэгдэнэ.

Өөр нэг бодит явдал. Сэлэнгэ аймагт оршин суудаг есөн настай Н.Азжаргал охин өөрийн болон хамаатныхаа зургаан наснаас нэг ой таван сар хүртэлх насны найман дүүгээ галаас аварсан. Тэрбээр галд өртсөн байшингаас дүү нараа аварсны дараа биеийнх

нь 40 хувь түлэгдсэн гэдгийг мэджээ. Өөрийн биеэ үл хайхран найман дүүгээ галаас аварсан есхөн настай бяцхан охинд ямар их зориг, ухаан, хайр, тэсвэр тэвчээр байна вэ. Энэ мэт баатарлаг бяцхан охид Монгол Улсад маань өсөн торниж, эрсдэлтэй нүүр тулж, зориг тэвчээр хайрыг мэдрүүлэхийн зэрэгцээ томчуудад ухаарлын ташуур өгч байна.

Эдгээр баатарлаг охидоос хамгийн ихээр сэтгэл эмзэглүүлсэн бодит явдлыг нэхэн сануулья. Цасан шуурганаар дүүгээ авраад өөрөө амь насаа алдсан долоон настай С.Золжаргал охины тухай богино хэмжээний кино “Эрсдэлийн үндэсний форум”-д оролцогчдын нүдэнд нулимс хуруулж, зүрхийг нь шархируулав. Киноны дараа танхимд байсан бүх хүн суудлаасаа босож, хэсэг чимээгүй болон баатарлаг бяцхан охинд хүндэтгэл үзүүлсэн юм.

Түүний хайр, зориг тэвчээр олон хүнд ухаарал басхүү харууслыг төрүүлсэн биз ээ. Төр, засгийн болон хувийн хэвшлийн, иргэний нийгмийн 2000 гаруй оролцогчдод эрсдэлд бэлэн байх, стандарт шаардлагыг ягштал мөрдөх ёстойг энэ кино ухааруулах шиг санагдсан.

Өвлийн хатуу ширүүн уур амьсгал, цасан шуургыг Монголын нүүдэлчин ард түмэн даван туулсаар ирсэн. Өвлийн хахир хатууг даван туулчихаад хавартаа “Онд мэнд тарган тавтай сайхан оров уу” гэж мэндэлдэг нь цаанаа гүн утга учиртай аж. Хэдий жилийн дөрвөн улиралд дасан зохицож, хүнд цаг уурыг тэвчин малаа малласаар ирсэн ард түмэн хэдий ч орчин үед эрсдэлээ тооцож, түүнээс аврагдах гарц гаргалгаатай байх ёстой.

С.Золжаргал охины бодит түүхийг өгүүлбээс: Одоогоос найман жилийн өмнө Увс аймгийн Цагаанхайрхан сумын Хунт багт өвөлжиж байсан Ц.Сансарбаяр эхнэр хүүгийн хамт саахалт айлдаа цагаан сарын бууз хийхэд нь туслахаар явахдаа долоо, таван настай хоёр охиноо гэртээ үлдээжээ. Тэр өдөр нүүр нүдгүй цасан шуурга шуурч, цаг агаар муу байсан тул хоёр охин нь гэртээ байхаас айж, аав, ээжийнхээ араас гарсан байна. Гурван километрийн зайтай байрлах саахалт айлд очих замдаа хоёр охин төөрч, цасан шуурга сөрж, эцсээ хүртэл тэмцсээр эцэст нь эгч нь амиа алдсан харамсалтай явдал болсон. Бага охин нь амьтай голтой олдож, амь аврагдсан. С.Золжаргал охин дүүгээ аврахын тулд ▶

► өмсөж явсан малгайгаа дүүдээ давхарлан өмсгөж, ороолтоороо гарыг нь боож, гадуур хувцсаа тайлж өмсгөн, салхинаас дүүгээ хамгаалан тэвэрч, өмссөн гутал, нимгэн өмд, цамцтайгаа цасан шуурган дунд тарчилж хоносон нь юутай гунигтай, бас хайрламаар вэ.

Аав, ээж, нутгийнхан нь хоёр охиныг тав, зургаан цаг хайж, арга мухардаад сумын төвд байх авга эгч Ц.Батцэцэг рүү нь хэл дуулгаж, Онцгой байдлын газарт хандсан байна. Эрлийн багийнхан охидыг шөнөжин хайж, маргааш өглөө нь 07:00 цагийн орчимд автозамын хажуугаас олжээ. Амьсгалаа тасартал дүүгээ харж, хайрлаж, эцсийнхээ хүчээ шавхан авраад, өөрөө энэ ертөнцөөс бүрмөсөн одсон бяцхан зүрхтэй ч агуу зоригтой баатарлаг эгчийн түүх бидэнд гуниг харуусал, ухаарал, хайрыг мэдрүүлж басхүү мунхаг хүмүүнийг ухааруулах эм болно гэдэгт найдаж байна. Долоон настай С.Золжаргал охины баатарлаг үйлийг нэхэн шагнаж, ОБЕГ-аас “Онцгой үйлстэн” медаль олгосон юм.

Зоригт эгчийнхээ ачаар алтан аяганаас ус уух хувьтай үлдсэн дүүг нь С.Хонгорзул гэдэг, одоо 13 настай. Тэр явдлаас болж, хөл гар нь дөрөвдүгээр зэргийн хөлдөлттэй, олон сар эмнэлэгт хэвтэж дөрвөн удаа мэс засалд оржээ. Охиноо эмчлүүлэхийн тулд хэдэн малаа туугаад Ц.Сансарбаярынх Улаанбаатар хотод нүүж иржээ. С.Хонгорзул охин баруун гарын тав, хөлийн дөрвөн хуруугаа тайруулсан. Монголчуудынхаа өгөөмөр сайхан сэтгэлийн ачаар БНСУ-д очиж хуруу залгуулах мэс засалд орсон байна. Харамсалтай нь хагалгаа үр дүнд хүрээгүй бөгөөд 18 насанд нь хуруу залгах боломжтой гэж эмч нар хэлжээ. Ц.Сансарбаярынх хотод ирснийхээ дараа шинэ хүүхдээ өлгийдөн авсан байна. Харамсалтай нь шинээр төрсөн хүүхэд нь гурван настай байхдаа ханиад хүрч, хүндрээд бурхан болжээ. Ээж, аав хоёр нь ч салж, Ц.Сансарбаяр С.Хонгорзулыг ахтай нь хөтлөөд нутгийн зүг бараадсан байна. С.Хонгорзул хөгжлийн бэрхшээлтэй учир тусгай дунд сургуульд бага боловсрол эзэмшжээ. Одоо нутагтаа очоод сумын төвд авга эгчийндээ амьдарч байгаа аж. Харин аав, ах хоёр нь хөдөө мал маллаж амьдрах болжээ. Тэр эмч, сувилагч болох мөрөөдөлтэй. 18 нас хүрээд хуруу залгуулчихаад олон хүн авардаг сувилагч болно гэж байнга ярьдаг гэнэ.

С.Хонгорзул “Авга эгч багш учраас надад уншиж, бичихийг сайн зааж, долдугаар ангид оруулсан. Багш минь намайг сайн мэдэж, ойлгож байгаа учраас сумандаа амьдрахад гоё байна. Эндээсээ хаашаа ч явахгүй. Аавыгаа ч хот руу явуулахгүй гэж боддог. Учир нь, аав минь хотод очоод надаас бүрмөсөн холдоод алга болчих вий гэж айдаг. Олон жил эмнэлгээр явж, тариа хийлгэж, боолтоо солиулсан. Энэ үед эмч бие үзэж, надад эмчилгээ бичиж өгдөг байсан ч сувилагч бүгдийг нь хийдэг байлаа. Аав, бид хоёрыг сэтгэлээр дэмжиж, итгэл хайрладаг байсан. Тийм учраас л олон хүнд тусалж, боолтыг нь ч болтугай солиод өгөх юм сан гэж бодоод сувилагч болохоор шийдсэн” хэмээн хэвлэлд ярилцлага өгчээ. Ухаантай охин юм. Амиа үл хайрлан дүүгээ аварсан баатарлаг бяцхан эгч нь тэнгэрээс дүүгээ үргэлж харж, ивээж байгаа гэдэгт илтгэлтэй байна. ■

С.Хонгорзул охины эгчтэйгээ хамт байсан сайхан дурсамжаа бодож бичсэн шүлгийг хүргэе.

"Бяцхан бор зүрхэндээ
Дэндүү их хайрласныг нь
Булбарай бага насандаа
Даанч ойлгоогүй явжээ
Өнгө алаг энэ орчлонд
Амьдрал бэлэглэсэн таныгаа
Өсөж торнихынхоо хэрээр
Ай даа, мөн ч их санах юм даа
Гэгээхэн хайрын чинь илчээр
Гэрэлтэж амьдарна аа
Амлая дүү нь
Тоостой энэхэн орчлонд
Тантайгаа л хамт туулсан бол
Тоодгорхон бяцхан үр чинь
Дэндүү жаргалтай байхсан даа
Аав ээжийнхээ хайранд ижилсэж
хоёулаа өссөн бол
Эрвэгэр жаахан дүү чинь
Энгүй жаргалтай байхсан даа
Өрөөч бяцхан зүрхний чинь гэрлээр
Өөдрөг амьдарна аа, амлая дүү нь"

С.Хонгорзул

Форум

“Эрсдэлийн үндэсний форум 2023” төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийг нэгтгэв

■ “Стандарт ба хөгжил” үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ

Дэлхий дахинд байгаль орчны эрсдэлээс гадна геополитик, нийгэм, эдийн засгийн эрсдэлүүд илүү давамгайлах хандлагатай байна. Дэлхийн эдийн засгийн форумаас боловсруулсан “Global risk report 2023”-д богино болон урт хугацаанд давамгайлж болзошгүй эрсдэлүүдийг тодорхойлсон. Үүнд дурдсанаар богино хугацаанд буюу 2025 он хүртэл дэлхийн эдийн засгийн хямрал, амьжиргааны түвшин доройтох, эдгээрийн сөрөг нөлөөлөл өндөр байх аж.

Харин урт хугацаандаа уур амьсгалын өөрчлөлт, байгалийн гамшигт үзэгдэл тохиох эрсдэлийн нөлөөлөл хамгийн өндөр болно. Түүнчлэн, Ковид-19 цар тахал, зарим улсад үүсээд буй дайны нөхцөл байдлын улмаас хоол хүнс, эрчим хүчний хямрал дэгдэх, дамаа бусад эрсдэлээ улам гүнзгийрүүлэх хандлагатай байна. Ийнхүү дэлхийн хэмжээнд эрсдэлийн түвшин хүн төрөлхтний түүхэнд байгаагүй өндөрт хүрснийг судалгааны байгууллагууд анхааруулж байна. ▶

► Өнөөгийн хавтгай дэлхий, даяаршлын үед эдгээр эрсдэлийг Монгол Улс тойрч гараагүй. Байгалийн гамшигт үзэгдэл, гал түймэр, газар хөдлөлт, үер, гэнэтийн осол аюул, ган зуд, хүчтэй салхи шуурга, хорт хавдрын өвчлөл зэрэг тооцох боломжгүй, гэнэтийн шинжтэй эрсдэлүүд элбэг тохиолдох болсон. Эдгээр эрсдэлүүд нь тодорхой хэмжээний санхүүгийн хохирлыг дагуулж байна.

Тиймээс Монгол Улс эрсдэлийг урьдчилан тооцож бэлтгэлтэй байх, стандарт мөрдүүлэх, гамшгаас сэргийлэх арга замын талаар хэлэлцэх, төр, хувийн хэвшил, иргэд эрсдэлээ удирдахад хувь нэмэр оруулах зорилготой “Эрсдэлийн үндэсний форум 2023” арга хэмжээ өнгөрсөн арваннэгдүгээр сарын 20-22-нд Төрийн ордонд боллоо.

“Эрсдэлийн форум”-ыг “Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК 13 жилийн турш тасралтгүй зохион байгуулж ирсэн бол энэ жил Монгол Улсын Шадар сайдын ивээл дор Шадар сайдын ажлын алба, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Стандарт хэмжил зүйн газар, “Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК тэргүүтэй даатгалын компаниуд хамтран зохион байгуулав. Форумд холбогдох яам, агентлаг, 21 аймгийн төр захиргааны болон олон улсын байгууллагын төлөөлөл, бизнес эрхлэгч, аж ахуйн нэгжүүд, эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгэм, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудын 2400 гаруй төлөөлөл оролцсон юм.

Чуулганы эхний өдрийн хуралдаан “Эрсдэлийн удирдлага ба тогтвортой байдал” сэдвийн хүрээнд явагдаж, Монгол Улсын Шадар сайдын үндсэн илтгэлээс гадна НҮБ-ын Суурин зохицуулагчийн албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Эваристе Коуасси-Комлан “Эрсдэлийн удирдлага ба тогтвор-

той байдал”, Үндэсний статистикийн хорооны дарга Б.Батдаваа “Нийгмийн эрсдэл ба нөлөөлөх хүчин зүйлс”, Онцгой байдлын ерөнхий газрын дарга, хошууч генерал Г.Ариунбуян “Гамшгийн эрсдэлийн өсөлт”, Мандал санхүүгийн нэгдлийн чэйрман Ө.Ганзориг “Эрсдэлийн менежмент” сэдвээр тус тус илтгэл тавьсан юм. Нийгмийн болон гамшгийн эрсдэлийн голлох ерөнхий индекс, тоо, баримтууд, эрсдэлийг удирдахад тулгарч буй бэрхшээлийг эдгээр илтгэл бүрэн хамарсан. Мөн тулгарч буй асуудал, бэрхшээлийг шийдвэрлэх гарц шийдлийг хэлэлцэн, стандартын хэрэглээг төгөлдөржүүлэх, олон нийтийн боловсролд анхаарах, төр, аж ахуйн нэгж, иргэний хяналтыг сайжруулах, олон улсын туршлага нэвтрүүлэх, даатгалын хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх, хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр санал солилцов.

Сүүлийн жилүүдэд тохиолдож байгаа гамшигт үзэгдлийн тасралтгүй өсөлт, түүнээс үүсэх хохирлын хэмжээ нь гамшгийг урьдчилан харж, түүнээс сэргийлэх нь чухал болохыг илтгэж байна. Олон улсын туршлагаас харахад гамшиг эрсдэлийг урьдчилан харж, сэрэмжлэх нь түүний хор хохирлыг арилгах үйл ажиллагаанаас 15-20 дахин бага зардал шаарддаг байна. Манай улсад төдийгүй дэлхий дахинаа тулгамдаж буй нэн тэргүүний асуудлын нэг нь гамшгийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор стандарт мөрдүүлэх явдал гэдгийг Шадар сайд С.Амарсайхан онцолж байлаа.

Монгол Улсад 6500 гаруй стандарт хүчин төгөлдөр үйлчилж буй. Үүний 43 хувь нь олон улс, бүс нутгийнх. Хамгийн олон буюу 702 стандарт эрүүл мэндийн салбарт мөрдөгддөг. Эдгээр стандарт, нормыг хэрэгжүүлэхэд иргэд болоод

хяналт тавьж буй байгууллагуудад ойлголтын зөрүү гарч, хүндрэл учирдаг байна. Тиймээс салбар бүрт стандарт мөрдөж хэвшүүлэхдээ илүү бодитой үр дүн гаргах, “Стандарт ба хөгжил” үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулж, батлан хэрэгжүүлэх хүрээнд “Нэг улс-Нэгдсэн стандарт” үндэсний хөдөлгөөнийг орон даяар эхлүүлээд байгаа юм.

Эрсдэл хэзээ тохиолдохыг мэдэхгүй, ирээдүйд учрах магадлалыг бууруулж чадахгүй ч эрсдэлийг шилжүүлэх, гарз хохирол багатай даван туулах баталгаатай арга нь даатгал гэдгийг форумын оролцогчид онцлов. Монгол Улсад даатгалын салбарыг улам хөгжүүлэх нэн шаардлагатай. Ингэснээр иргэд, байгууллага, салбарт үүсэж болзошгүй эрсдэлээс санхүүгийн аль болох бага хохиролтой даван туулах боломжтой болно. Гэтэл Монгол Улсын даатгалын зах зээл маш сул хөгжилтэй, бодлогын хэмжээнд шийдвэрлэх олон асуудал байгааг даатгалын компанийн төлөөллүүд хэлж байв.

“Эрсдэлийн форум”-ын оролцогчид нийгэм болоод гамшгийн эрсдэлийн өсөлт, урьдчилан сэргийлэх аргууд, гамшгаас хамгаалах бэлэн байдал ба хамтын ажиллагаа, эдийн засгийн эрсдэл, түүнийг удирдах, шилжүүлэх санхүүгийн бодлого, барилга, дэд бүтцийн салбарын эрсдэлийг бууруулах бодлого, арга хэмжээ зэрэг дэд сэдвээр үр дүнтэй хэлэлцүүлэг өрнүүлсэн юм.

Тус форумын үр дүнд 2002 оноос өмнө барьсан 7000 орчим барилга, тэр дундаа сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг, дотуур байрны 1760 барилгыг паспортжуулах, газар хөдлөлтийн тэсвэржилтийг хангах, хүчитгэх ажлыг эхний ээлжинд хийхээр болов. Мөн форумгаас гарсан санал, зөвлөмжийг салбар бүрт хэрэгжүүлэхээр нэгдсэн санал дүгнэлт гаргасан юм. ■

Шадар сайд

С.АМАРСАЙХАН:

**Стандарт хэмээх нэг “хэл”-ээр харилцдаг,
ойлголцдог болж байж хөгжилд хүрнэ**

*Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын
Шадар сайд С.Амарсайхантай стандарт
болон эрсдэлийн талаар ярилцлаа.*

► -Эрсдэлийн үндэсний форумыг энэ жил Шадар сайдын ивээл дор “Эрсдэл ба стандарт” сэдвээр зохион байгуулсан. Чуулганд та “Эрсдэлтэй орчин ба Монгол хүн” илтгэл тавьсан. Монгол хүн өнөөдөр хэр эрсдэлтэй орчинд амьдарч байна вэ?

-Ний нуугүй ярилцъя. Бид өдөр тутамд, хаа сайгүй эрсдэлтэй тулгарч байна. Дотоод, гадаад хүчин зүйлээс шалтгаалсан эрсдэлүүдээс гадна байгаль цаг уурын

өөрчлөлтөөс үүдэлтэй гамшгийн эрсдэл гэж том аюул бий. Жишээлбэл, газар хөдлөлтийн давтамж манай улсад сүүлийн жилүүдэд эрс нэмэгдсэн. Гэтэл бид ахуйн чанартай гэж болохуйц наад захын эрсдэлүүдээ ч шийдэж, цэгцэлж чадаагүй өдий хүрлээ. Алхаж байгаа гудамж талбай, амьсгалж буй агаар, ажиллаж амьдарч буй байшин барилга, идэж хэрэглэж буй хоол хүнс, эм тариа гэхчлэн өдөр тутам тулгарч байгаа эрсдэлүүдээ цэгцэлснээр дотоод ►

► аюулгүй байдлаа хангах боломж бүрдэнэ. Дотоод эрсдэлээ арилгаж байж гадаад эрсдэлээ бууруулна. Дотоод буюу ахуйн эрсдэлийг бууруулах гол арга зам нь тодорхой. Стандартыг л салбар бүрт мөрдүүлэх явдал юм.

Эрсдэл, стандарт хоёр салшгүй холбоотой. Тиймээс энэ жил Эрсдэлийн үндэсний форумыг “Эрсдэл ба Стандарт” сэдвийн хүрээнд орон даяар зохион байгууллаа. Хоёр их гүрний дунд оршдог, далайд гарцгүй, эко системийн тэнцвэрт бус байдалд нэн өртөмтгий Монгол Улс сул болон давуу

тал, онцлог, боломж, нөөц хийгээд учирч болзошгүй эрсдэлээ сайтар тооцох зайлшгүй шаардлагатай. Ялангуяа сүүлийн жилүүдэд дэлхий дахинд геополитикийн асуудал хурцадсантай холбоотой гадна талд урьдчилан тааварлашгүй эрсдэлтэй нөхцөл байдал үүссэн. Энэ бүхэн уул уурхайн экспортоос хамааралтай манай улсын эдийн засаг, нийгмийн амьдрал болоод гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалт, тээвэр логистик, валютын нөөц, инфляцид сөргөөр нөлөөлөх магадлалтай учраас бүхий л эрсдэлийг тооцоолж, бэлтгэлтэй байх ёстой.

-Дэлхийн улс орнууд эрсдэлийн удирдлагын цогц бодлого хэрэгжүүлдэг. Манай улс эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх хүрээнд ямар ажлууд хийж байна вэ?

-Онцгой байдлын ерөнхий газар, Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах судалгааны хүрээлэн болон нийгэм, эдийн засгийн судалгааны төвүүд зэрэг мэргэжлийн байгууллага эрсдэлийн удирдлагын судалгаа, мэдээлэл дээр ажилладаг. Эдгээр мэргэжлийн байгууллагын мэдээлэлд үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газар Эрсдэлийн нэгдсэн цогц удирдлагыг хэрэгжүүлж байна. Гэхдээ эрсдэлийн удирдлагын бодлого, зорилт, төлөвлөгөөг цаг үетэй нийцүүлэн тогтмол шинэчилж байх нь чухал. Технологийн хөгжил гэрлийн хурдаар хэмжигдэж буй өнөө цагт улс орнууд тогтвортой хөгжлийн зорилтоо хангахын тулд цахим гэмт хэрэг, хиймэл оюун, кибер аюулгүй байдал зэрэг шинэ тутам эрсдэлүүдийг тооцоолж, эрсдэлийн удирдлагын менежментээ байнга шинэчлэх шаардлагатай болсон. Хиймэл оюуныг бид саяхныг хүртэл эрсдэл биш хөгжил гэж хардаг байлаа. Харин ирээдүйд энэ бүхэн томоохон эрсдэл дагуулах нь тодорхой байгаа тул улс орнууд одооноос анхаарч, бодлого зорилтдоо тусгаж эхэлсэн.

Энэ цаг үед эрсдэлийг удирдах, шилжүүлэх, тэсвэрлэх, даван туулах, дасан зохицох чадавхыг бэхжүүлэхэд төр засгийн бодлогоос гадна хувийн хэвшил, иргэд, олон нийтийн оролцоо маш чухал. Аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, бэлэн байдлаа хангах, авран хамгаалах, даван туулах анхан шатны мэдлэгтэй иргэний нийгмийг бий болгоход бүх шатны оролцоо, салбар хоорондын уялдаа чухал. Наад зах нь, иргэд бие биенээсээ, албан тушаалтнаас стандартаа мөрдөхийг шаарддаг болчихвол олон зүйл өөрчлөгдөнө.

-Эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, цогц бодлогоор хангахад салбар хоорондын хамтын ажиллагаа манайд ямар түвшинд байна вэ? ►

“Шинэ сэргэлтийн бодлого”,
“Алсын хараа-2050” урт
хугацааны хөгжлийн
бодлого, Засгийн газрын
мөрийн хөтөлбөрийг
бодитой хэрэгжүүлэх
боломж, гүүр нь
стандарт юм

Хуучин “Соёлын довтолгоо” гэж өрнүүлж байсан шиг “Стандартын довтолгоо” хийцгээе гэж олон нийтэд уриалж байна

Эрсдэлийг удирдахын тулд хөгжлийн стратегитай уялдуулах ёстой. “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрийг бодитой хэрэгжүүлэх боломж, гүүр нь стандарт юм. Манай улсад сүүлийн 30 жил бүх салбарт стандарт гэдэг маш чухал зүйл гээгдэж, орхигдсон. Стандартыг мөрдүүлдэг, сурталчилдаг, ач холбогдлыг нь таниулдаг, үүгээр дамжуулж эрсдэлийг бууруулж, чанар аюулгүй байдлыг бий болгодог мэргэжлийн байгууллагыг нь ч тоолгүй орхисон. Тиймээс өнөөдөр манай улсын салбар бүрт эрсдэл нүүрлээд байна. Айлаар зүйрлэвэл, гал тогоо нь хоймортоо, авдар, бурхан тахил нь үүдэндээ, ундуй сундуй, эмх замбараагүй айл болжээ.

Бид стандартгүйгээр хөгжилд хүрэх ямар ч боломжгүй. Стандарт бол хөгжлийн хэмжүүр, аюулгүй байдлын шалгуур, чанарын илэрхийлэл юм. Стандарт бол эмх цэгц, эрэмбэ дараа. Нөгөө талдаа аливаа ажлыг эзэнжүүлж, эзнийг нь хариуцлагажуулдаг. Хариуцлагыг хяналттай, гүйцэтгэл сайтай болгодог

чухал хэмжүүр. Тиймээс эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлын гол цөм нь стандартыг салбар бүрт мөрдүүлэх явдал гэж үзээд миний бие энэ чиглэлээр сүүлийн дөрвөн жил тууштай ажиллаж байна. 2019-2020 онд Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагчаар ажиллах хугацаандаа хотын стандарт болон орчны аюулгүй байдлыг хангах асуудлыг хөндөн, тухайлсан агентлаг байгуулж, тодорхой бодлогын ажлууд хэрэгжүүлсэн.

Улаанбаатар хот бол стандарт алдагдсаны тод жишээ шүү дээ. Тухайн улсын нийт хүн амын 7-14 хувь нь нийслэлдээ оршин суудаг бол үүнийг стандарт хэмжээ гэж үздэг. Гэтэл Монгол Улсын нийт хүн амын 50 хувь нь нийслэлд амьдардаг. Энэ үзүүлэлт нь стандарт хэмжээнээс даруй 3.5-7 дахин их.

Стандарт хамаатахгүй салбар гэж үгүй. Шадар сайдын харьяанд стандартын байгууллага байдаг учраас стандартаар дамжуулан бүх салбарын уялдаа холбоог хангаж, нэгдсэн удирдлага, бодлого, зорилтын дор зангидан ажиллаж байна. Стандартыг шууд хэрэгжүүл гэж

► тулган шаардахаас илүүтэй мэргэжлийн байгууллагуудад нь суурь судалгаа байна уу, яагаад стандарт орхигдож гээгдэв, боловсон хүчний хомсдол, техник тоног төхөөрөмжийн дутагдал юунаас болж үүсэв, цаашид ямар нөөц боломж байна вэ зэрэг тулгамдсан асуудлуудыг нэн тэргүүнд тодорхойлох, эрэмбэлэх, улмаар шийдвэрлэхийг зорьж байна.

-Дэлхийн улс орнууд эрсдэлээ удирдах, бууруулах, урьдчилан сэргийлэхийн тулд стандартыг батлан дагаж мөрдөж байна. Стандартыг батлахаас гадна хэрэгжүүлэх олон улсын сайн туршлагаас Монголын хөрсөнд хэрхэн буулган хэрэгжүүлж байна вэ?

-Гадаадын сайн туршлага гээд шууд авч хэрэгжүүлж болохгүй. Монголын байгаль, цаг уур, орчин нөхцөлийн онцлогт аль нь тохирох вэ гэдгийг сайтар туршиж, судлах ёстой. Стандартыг бүх нийтээр мөрдөж хэвшүүлэх нь цаг хугацаа, хөрөнгө санхүү, хүн хүч, техник тоног төхөөрөмж, судалгаа тооцоолол гээд олон зүйлээс шалтгаална. Тиймээс өнгөцхөн төдий дуурайж болохгүй.

Герман стандарт, Евро стандарт, Япон стандарт гэж бид ярьдаг. Эдгээр орон доо тооддоо стандартаа боловсруулан хэрэгжүүлж үүнийг нь нийтээрээ ягштал мөрддөг. Ингээд зогсохгүй дэлхий дахинаа брэнд болгочихсон. Олон улсад стандартаар жишиг болсон эдгээр орны хөгжлийн “нууц биш нууц” нь ерөөсөө л стандарт. Гол нь эдгээрээс аль нь манайд тохирох, тохирохгүйг судалж, Монголын хөрсөнд буулгахын тулд хэрхэхээ бид л өөрсдөө шийднэ. Стандарт бидэнд бий юу гэвэл байгаа. Монголд 6500 гаруй стандарт бий. Гаднын сайн туршлагыг мэргэжилтнүүд судалж байна уу гэвэл тийм. Гагцхүү одоо хамгийн чухал нь иргэд, олон нийтийн мэдлэг ойлголт, хандлагыг өөрчлөх замаар стандартыг ажил, амьдралын нэг хэсэг болгох ёстой. Үндэсний хамтын үнэт зүйл болгох ёстой. Тэгж байж бид урагшилна, цаг хугацаа хэмнэнэ.

-Стандарт бол эрсдэлээс сэргийлдэг, аюулгүй байдлын үнэт зүйл гэдэг ойлголтыг олон нийт, ард иргэдийн сэтгэлгээнд гүн суулгахын тулд нэн

тэргүүнд ямар ажил хийж байна вэ?

-Уг нь энэ их амархан. Бид эртнээс нааш тодорхой стандарттай явж ирсэн улс шүү дээ. “Долоо хэмжиж нэг огтол” гэдэг зүйр үг бий. Нэг огтолж алдаа гаргаж, эрсдэл үүсгэж болохгүй. Нарийн нягталж, тооцоолж байж хий гэсэн санаа юм. “Баян хүн нэг зуднаар, баатар хүн нэг сумнаар” гэдэг үг ч бий. Зуд болохыг мэдсээр байж өвлийн бэлтгэлээ сайн хангаагүй бол байгалийн гамшиг, эрсдэлтэй нүүр тулахыг хэлж байна. Энэ мэтчилэн өнө эртнээс уламжилж ирсэн нүүдэлчдийн сэтгэлгээ, амьдрах арга ухаан, мэдлэг туршлагаар шалгарсан стандартын тухай ойлголтууд бий.

Харин сүүлийн 30 гаруй жил стандартыг орхигдуулж явсаар Монгол стандартгүй улс болжээ. Стандарт гэхээр харь хөндий үг, амьдралгүй хоосон дүрэм журам, төрийн хүнд суртал гэдэг ойлголт нийгэмд түгээмэл. Энэ байдлыг аажим аажмаар өөрчлөх ёстой. Олон нийтийн оролцоог хангах нь “Эрсдэл ба Стандарт” үндэсний форумын нэг гол зорилт байсан.

Ууж байгаа эм, идэж байгаа хоол хүнс, амьдарч буй байшин барилга, эдэлж хэрэглэж байгаа эд зүйл маань эрүүл ахуйн шаардлага хангасан уу, хүүхдийн маань сургууль, цэцэрлэгийн тоглоом, хичээл хэрэглэгдэхүүн чанар стандартад нийцэж байна уу гэдгийг иргэн бүр асуудаг, лавладаг, стандартаа шаарддаг больё. Ажил хэргийн, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний, эрүүл ахуйн болон амьдралын түвшин болон амьдралын чанарыг тодорхойлдог стандартуудыг зайлшгүй мэддэг, мөрддөг, шаарддаг байя гэдэг асуудлыг хөндөж байна.

-Эрсдэлийн үндэсний форумаас гарсан санал, зөвлөмж, дүгнэлтийг бодит ажил хэрэг болгох ямар бодлого, төлөвлөгөө байна вэ?

-“Эрсдэл ба Стандарт” чуулганыг салбар бүрд тулгамдсан асуудал, эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн гарц шийдэл олох, талуудын оролцоог хангах зорилгоор 21 аймагт зохион байгуулсан. Бид чуулга уулзалтуудаас гарсан гарц шийдэл, санал зөвлөмжийг салбар бүрт хүргүүлж, хугацаатай үүрэг даалгавар өгөөд байна. ►

► Стандарт бол эмх цэгц, эрэмбэ дараа. Нөгөө талдаа аливаа ажлыг эзэнжүүлж, эзнийг нь хариуцлагажуулдаг

Эрсдэлийг удирдахад нэгдсэн бодлогоос гадна иргэдийн оролцоо чухал

▶ Энэхүү ажлыг удирдах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих ажлын хэсэг ч байгуулагдсан. Эрсдэлээс хамгаалах, стандартыг мөрдүүлэх нь ганцхан форум зохион байгуулаад зогсох ажил биш, нэг удаа яриад дуусдаг сэдэв биш. Нийгмийн нэг салбар, хэсэг бүлэг хүмүүс хөндөж ярьдаг ч асуудал биш.

Стандартын талаарх ойлголт, мэдлэгийг бүх нийтэд олгох, нийгмийн давлагаа болгох, стандартыг мөрдөж хэвшүүлэх хүрээнд “Стандарт ба хөгжил” үндэсний хөтөлбөрийг батлан “Нэг улс-Нэгдсэн стандарт” үндэсний хөдөлгөөнийг орон даяар эхлүүлээд байна. Хуучин “Соёлын довтолгоо” гэж өрнүүлж байсан шиг “Стандартын довтолгоо” хийцгээе гэж олон нийтэд уриалж байна. Гаднаас нэг хүн шидэт дохиуртай ирээд хоромхон зуур аюулгүй, амар тайван орчныг бидэнд өгч чадахгүй. Бид өөрсдөө алхам тутамдаа стандартыг шаарддаг болъё. Ингэснээр аюулгүй, амар тайван амьдралын орчноо өөрсдөө бий болгож чадна.

-Болзошгүй эрсдэлийг санхүүгийн хохирол багатай даван туулахад даатгалын тогтолцоо чухал. Аж ахуйн нэгж, иргэд Эрсдэлийн даатгалд хамрагдах замаар эрсдэл хийгээд хохирлыг бууруулах эрх зүйн орчин манайд бий юу?

-Даатгал бол эрсдэлийг тооцох, урьдчилан сэргийлэх, санхүүгийн хүндрэл багатай даван туулахад чухал ач холбогдолтой гол хөшүүрэг. Иймд Эрсдэлийн даатгалын тогтолцоог бүрдүүлэхэд төрөөс бодлогын түвшинд дэмжиж, хууль, эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана. Нөгөө талдаа энэ нь хувийн хэвшил болоод ард иргэдийн оролцоо, санал санаачилга, үүрэг хариуцлага дээр суурилж цогцоороо бүрдэх зүйл.

Манай улсад даатгалын тогтолцоо шинэ зүйл биш. Эрүүл мэндийн даатгал, нийгмийн даатгал, жолоочийн хариуцлагын даатгалыг бүгдээрээ л төлдөг. Үүнтэй адил амь нас, эд хөрөнгөө даатгуулдаг болох нь эрсдэлийг харьцангуй хохирол багатай даван туулахад ихээхэн тустай. Даатгал гэдэг эрсдэлээс хамгаалах бамбай. Нөгөө талдаа стандартыг хангах нэг том соёл юм. Олон улс орны жишиг ч ийм байдаг. Үүнийг дор бүрнээ ойлгож ухамсарлах ёстой. Түүнээс биш хувийн өмч, эд хогшлыг бүгдийг нь төр албан хүчээр даатгуулах боломжгүй.

-Энэ өвөл олон аймагт зуд нүүрлэх эрсдэл үүсээд байна. Тохиж болзошгүй гамшиг, аюулт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх, бэлэн байдлыг хангах ажил улсын хэмжээнд хэр хангагдаж байна вэ?

-Энэ бол бидэнд гэнэт тохиолдож байгаа зүйл биш. Жил болгон өвөл болж цас зудын эрсдэл өндөр байдаг нь үнэн. Үүнд дасан зохицож эрсдэлийг даван туулах, чадавхаа бэхжүүлэх арга барилд суралцах ёстой. Тиймээс Засгийн газрын зүгээс аймаг, орон нутгийн удирдлага, ХХААХҮЯ, Онцгой байдлын ерөнхий газар зэрэг холбогдох агентлагтай өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг сайтар хангах асуудлыг долоодугаар сарын эхнээс үүрэг даалгавар, чиглэл өгөөд ажиллаж байна. Засгийн газар, Улсын онцгой комиссоос шаардлагатай зохион байгуулалтуудыг хийж байгаа. Гэвч бүх зүйлийг Засгийн газарт найдаж даатгаад байх биш, аймаг, орон нутгийн түвшинд бэлтгэлээ сайтар хангах тал дээр идэвх санаачилгатай ажиллах хэрэгтэй.

Зудын эрсдэл дан ганц малчинд хамаатай асуудал биш. Энэ бол монголчуудын амьжиргаатай шууд холбоотой. Хүнсний хангамж, нийлүүлэлт, аюулгүй байдал, эрүүл ахуйтай холбоотой асуудал. Цаашилбал, Монгол Улсын эдийн засгийн голлох салбарын асуудал юм. Нөгөө талдаа бидний өв уламжлал, үнэт зүйл, дэлхий дахинаа даяаршиж байгаа энэ үед Монголоороо үлдэх үнэт зүйл, оршихуйн өвөрмөц соёл нь нүүдлийн мал аж ахуй. Үүнийгээ бид орчин үед эрчимжсэн мал аж ахуйтай хослуулан хөгжүүлэх замаар ашиг шим, эдийн засгийн үр өгөөжийг нь нэмэгдүүлэх, цаашлаад цөлжилтийг бууруулах боломжтой.

Тиймээс төр, засгийн зүгээс малчдаа боломжит бүхий л хувилбараар дэмжиж, мал аж ахуйн хөгжилд чиглэсэн бодлогын арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж байна.

Засгийн газраас малчдынхаа амьжиргааг дэмжих үүднээс бойлсон мал махаа орон нутагтаа зах зээлийн үнээр борлуулах тал дээр тодорхой санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж, хивэг тэжээлийг 50 хувь хөнгөлөлттэй үнээр олгож эхэлсэн. Үүний зэрэгцээ хивэг, тэжээлийг дундын дамжлагагүйгээр үйлдвэрээс нь хөнгөлөлттэй үнээр шууд нийлүүлэх боломжоор хангаж байна. ■

“Эрсдэлтэй орчин ба Монгол хүн”

О. ГАНЗОРИГ
Эдийн засагч

С. АМАРСАЙХАН
Монгол Улсын Шадар сайд

ЗВАРИСТЕ КОУАССИ-КОМЛАН
НҮБ-ын Суурин
зохицуулагчийн албан
үүргийг түр орлон
гүйцэтгэгч

С. БАТТУЛГА
МУИС-ийн Шинжлэх ухааны
сургуулийн Ази судлалын
төхөөрмийн профессор,
доктор

Ш. БАТБОЛД
Монгол агентлагийн дотоод
мэдээллийн албаны дарга

ЭРСДЭЛИЙН
ҮНДЭСНИЙ
ФОРУМ

Эрсдэлтэй Монгол

Эрсдэлд бэлэн байхад хамтын хүч чухал

Манай улсад уур амьсгалын өөрчлөлтөөс Мүүдэлтэй байгалийн гамшигт үзэгдэл, эрсдэлийн тоо жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Үүнээс гадна хүний өөрийн буруутай үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй, нийгэмд хохирол үзүүлж болзошгүй эрсдэлүүд өссөөр байгаа юм. Тухайлбал, 2023 оны эхний есөн сарын хугацаанд бүртгэгдсэн гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын тоог авч үзвэл, нийт 107 үерийн тохиолдлын улмаас 1117 гэр, байшин нурж, 3213 мал, амьтан хорогдож, 15 хүн нас барж, нийт 5.74 тэрбум төгрөгийн хохирол учирчээ. Мөн гал түймрийн 2188 тохиолдлын улмаас 681 гэр, байшин шатаж, 613 мал, амьтан хорогдож, 40 хүн нас барж, 32.3 тэрбум төгрөгийн хохирол учирсан статистик үзүүлэлт байна.

Эрсдэлийн үндэсний форумын үеэр Шадар сайд С.Амарсайхан “Эрсдэлтэй орчин ба Монгол хүн” сэдвээр үндсэн илтгэл тавьсан. Тэрбээр илтгэлдээ “Стандарт бол ганц агентлагийн, эсвэл нэг салбарын асуудал биш. Нийт улс орны эрх ашиг, ард иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах

Эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх мэдлэгийг дээшлүүлэх, даатгал, эдийн засгийн ойлголт, хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх

Иргэд

Даатгалын байгууллагын бүтээгдэ -хүүн үйлчилгээг ойлгомжтой болгож, иргэдэд таниулах

Байгууллага

Эрсдэлт нөхцөл байдлыг бууруулах арга хэмжээ авах

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

► чухал эд эс. Манай улс сүүлийн 30 гаруй жил стандарт гэдэг чухал зүйлийг орхигдуулсны тод жишээ нь өнөөгийн Улаанбаатар хот. Тухайн улсын нийт хүн амын 7-14 хувь нь нийслэлдээ оршин суудаг бол үүнийг стандарт хэмжээ гэж үздэг. Гэтэл Монгол Улсын нийт хүн амын 50 хувь нь нийслэл хотдоо амьдардаг. Олон улсын стандарттай харьцуулбал энэ нь даруй 3.5-7 дахин их үзүүлэлт юм. Стандарт бодитоор хэрэгжиж мөрдөгддөг газарт амар тайван амьдрал, хөгжил дэвшил цэцэглэнэ гэж үздэг. Мөн хүн амын амьдралын чанар сайжирдаг байна. Харин стандарт алдагдсан газарт аюулын харанга дэлдэж, ажилгүйдэл ядуурал нэмэгдэж, хөгжил боомилгодож байдаг гэдэг үүднээс авч үзвэл Улаанбаатар хот асар эрсдэлтэй гэдэг нь харагдаж байгаа юм. Товчхондоо, стандарт бол харилцан итгэлцэл, хариуцлагатай гүйцэтгэл, хяналт, үр дүнд суурилсан тогтвортой хөгжлийн үндэс" хэмээн Шадар сайд онцолсон юм.

НҮБ-ын Суурин зохицуулагчийн албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Эваристе Коуасси-Комлан илтгэлдээ “Дэлхий дахинд уур амьсгалын өөрчлөлт, үүнээс үүдэлтэй зөрчил ►

Шадар сайд С.Амарсайхан:

Бидэнд нэг улс, нэг эрх ашиг, нэг хүсэл бий. Монгол иргэн эх орондоо эрхээ эдэлдэг, үүргээ биелүүлдэг. Бусдын эрхээр өөрийнх нь эрх хязгаарлагддаг. Төр бодлогоо гаргах ёстой. Тиймээс “Стандарт ба хөгжил” үндэсний хөтөлбөрийг салбар бүрийн уялдааг хангахаар боловсруулж байна. Нэг улс нэгдсэн стандарттай байх хамгийн чухал зүйлээ бид үнэгүйдүүлсэн. Гэтэл стандарт бол хөгжилд хүрэх гүүр шүү дээ.

Төрийн албаны бүх шатанд стандартыг хэвшүүлж байж хүндрэлтэй, бэрхшээлтэй зүйлүүдээ цэгцэнд нь оруулах учиртай. Стандартыг хамгийн сайн хэрэгжүүлдэг нь хувийн хэвшил. Төрд авлига, хүнд суртлын стандарт байдаг. Төрөөс бодит стандарт шаарддаг баймаар байна. Төрийн

албаны бүх шатанд стандартыг хэвшүүлж байж хүндрэлтэй, бэрхшээлтэй зүйлүүдээ цэгцэнд нь оруулах учиртай. Бүх талын оролцоог хангаж байж стандартад ач холбогдол өгье. Ажилдаа өөрийн гэсэн эзэн болоод явах нөөц бололцоо бий. Гол нь дэмий яриад өнгөрдөггүй байх хэрэгтэй.

МУИС-ийн ШУС-ийн Ази судлалын тэнхимийн профессор, доктор С.Баттулга:

Сүүлийн үед зуд, үерээс авахуулаад маш их эрсдэл тохиож байна. Хамгийн том нь ковид.

Үүнээс бид ямар сургамж авсан бэ? Сургамж авсан бол ямар нэгэн үйл ажиллагаа явуулж байх ёстой. Эрсдэлийн тухай ярихаар тусдаа зүйл шиг яриад байдаг. Гэтэл эрсдэл өдөр тутам бидэнд тохиолдож, түүнийг даван туулдаг.

■ Монгол хүн
эрүүл, аюулгүй
орчинд
эрүүл сэтгэж
байж эрсдэл,
гамшгийг
даван түүлна

► хямрал урьд өмнөхөөсөө нэмэгдэж байгаа учир үүнд бэлтгэлтэй байх хэрэгтэй” гэж сануулсан. Ийм хувьсан өөрчлөгдөж байгаа орчинд гамшгийн эрсдэлийг бууруулахын тулд стандарт, шаардлагыг зайлшгүй хэрэгжүүлэх шаардлагатай. “Ядуурлыг бууруулах, иргэдийн амьдарч байгаа орчныг өөрчлөх, аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, байгалийн нөөцийг хамгаалах тал дээр ахиц гаргах нь чухал. Монгол Улс олон улсын гэрээ, конвенцид нэгдсэн. Энэ чиглэлээр Монгол Улс их ахиц гаргаж байгаа. Тиймээс баяр хүргэе” гэж ноён Эваристе дурдав. Гэхдээ илүү их ахиц гаргахын тулд салбар хоорондын хамтын ажиллагааг сайжруулах хэрэгтэй бөгөөд энэ нь оролцогч талуудад эерэг үр дүн авчрах юм. “Цаашид эрсдэлээс илүү тэсвэртэй байдал руу шилжих шаардлагатай. Монгол Улс дэлхийн эрсдэлээс тойрч гараагүй. Гамшгийн нөлөөлөл улам нэмэгдэж байна. Уг нөлөөллийг бууруулахын тулд салбар бүр хамтран ажиллах хэрэгтэй” гэдгийг тэрбээр илтгэлдээ сануулсан юм. ■

Улсын хэмжээнд төлөвлөлт, үйл ажиллагааг зохион байгуулахдаа байнгын эрсдэлд тэсвэртэй ажрахгүй байх монгол стандартын барих нь чухал. Хүмүүс хотжоод дэндүү залхуу болж байна. Төрийн бодлого ч үүнд нь туслаад байна. 1000 хүнээс судалгаа авахад эрсдэлийн талаарх ойлголт бага байсан. Монголчууд эрсдэл ирсний дараа бодож эхэлдэг хүмүүс. Хэнэггүй зан, ухамсаргүй байдал үүнд нөлөөтэй. Хэн нэгэн улс бидэнд туслана гэж боддог. Олон улсын туршлага стандартыг тэр чигээр нь нутагшуулах нь өрөөсгөл бөгөөд Монголдоо тохирсон стандартыг баримтлах нь зөв.

“Мандал санхүүгийн нэгдэл”-ийн ТУЗ-ийн дарга **Ө.Ганзориг**: “Эрсдэлийн форум”-ын уриа бол

төр болон хувийн хэвшил хамтдаа эрсдэлийн менежментийг хийх. Эрсдэл хүн үүссэн цагаас эхлээд байсан. Эрсдэлийг удирдаж чадсан учраас хүн төрөлхтөн оршин тогтнож байна. Амьдрал тэр чигтээ эрсдэлээс бүрдэнэ.

Монголын жирийн иргэдийн амьдрах орчин аюултай, эрсдэл нь бусад оронтой харьцуулахад өндөр байна. Бас гадаадын хөрөнгө оруулалт татахгүй бол улс хөгжихгүй байна гэж ярих мөртлөө гадаадын хөрөнгө оруулагчдын өнцгөөс өөрийгөө хэзээ ч хардаггүй. Сургуульдаа явж байгаа нэгдүгээр ангийн хүүхдийн нүдээр, машин барьж яваа жолоочийн нүдээр хармаар байгаа юм. Төгрөгийн ханшийг тогтворжуулахгүйгээр 100 сая ам.долларын маркетингийн аян зохиогоод нэмэргүй. Энгийн байдлаар эрсдэлийг тооцох боломжтой.

Хувийн хэвшил

Ө.ГАНЗОРИГ:

“Мандал санхүүгийн нэгдэл” салбартаа жишиг болж ажиллахыг хичээсээр ирлээ

"Мандал санхүүгийн нэгдэл" ХХК-ийн ТУЗ-ийн дарга Ө.Ганзоригтой ярилцлаа.

-Та бүхэн энэ жил Засгийн газартай хамтраад “Эрсдэл ба Стандарт” үндэсний чуулганыг зохион байгууллаа. Монгол Улсын эрсдэлийн асуудалд санаа зовж ирсэн хүний хувьд ямар нэгэн эерэг үр дүн гарсан уу? Мөн цаашид анхаарах ямар асуудал байна вэ?

-2010 онд “Эрсдэлийн форум”-ыг бид анх санаачлан зохион байгуулж байлаа. Тухайн үед эрсдэлийн удирдлага гэсэн ойлголтыг иргэд, бизнес, төр засгийн түвшинд ойлгуулах шаардлагатайг бид олж харсан юм. Энэ хугацаанд олон компани, төрийн байгууллага форумд маань оролцож, байгууллагадаа эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлсэн.

Мөниргэдэд эрсдэлийн тухай боловсрол олгох нь форумын гол зорилгуудын нэг. Энэ удаад Монгол Улсын Засгийн газар эрсдэлийн удирдлагыг онцгойлон анхаарах шийдвэр гаргаж, биднийг дэмжин 14 дэх удаагийн “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ыг хамтран зохион байгууллаа. Эндээс бидний ажлын эерэг үр дүн эхнээсээ илэрч байна гэж дүгнэж болох юм. Одоо бидний өмнө “Эрсдэлийн форум”-аараа дамжуулан монгол хүн бүр эрсдэлийн удирдлагыг далд ухамсрын түвшинд ойлгуулах, эрсдэлээс өөрийгээ хамгаалах үйлдэл хийх чадвартай болгох ажлыг үргэлжлүүлэх зорилго тулгарч байна.

-Та энэ удаагийн чуулганд “Эрсдэлийн менежмент” сэдвээр илтгэл тавьсан. Тус илтгэлдээ “Эрсдэлийн

менежмент бол хамтын зүтгэл. ОБЕГ, ЦЕГ, эсвэл Монголбанк хариуцдаг асуудал биш. Хувь хүн, даатгал, компани, төрийн байгууллага бүгдээрээ нийлж тэмцэх асуудал. Яагаад гэвэл бүгд эрсдэлд өртдөг” гэж байсан. Үүнийг дэлгэрүүлж ярина уу?

-Үүнийг энгийн жишээн дээр тайлбарлах нь зүйтэй байх. Дэлгүүрт талхны үнэ нэмэгдэхэд ард нь маш олон шалтгаан байдаг. Талхны үйлдвэрийн ажилчдын цалингийн зардал нэмэгдэх, импортын түүхий эдийн үнэ нэмэгдсэнээр талхны үнэ нэмэгдэж болно. Түүнчлэн дэлгүүрийн талбайн түрээсийн үнээс хамаарч талхны үнэ нэмэгдэж болно. Гэтэл бид талхны үнэ өсөхөд, хэрэглээний барааны үнийн өсөлтөд зөвхөн Монголбанк буруутай гэсэн хандлага гаргадаг. Талхны жишээнээс талхны үнийн өсөлтөд талхны үйлдвэрийн төлөвлөлт, импортолж буй улсын үнийн бодлого, дэлгүүрийн талбай түрээслэгчийн санхүүгийн асуудал гээд маш олон зүйл нөлөөлсөн байгааг харж болж байна. Үүгээрээ үнийн өсөлтийн эрсдэлийг Монголбанкны хэрэгжүүлж буй бодлогоос гадна хүн бүр, бизнес бүр, төр засгийн нэгж бүр хамтран оролцож байж хязгаарлах боломжтой юм.

Яг үүнтэй адилаар аливаа эрсдэлийн ард маш олон шалтаг, шалтгаан байдаг. Тэр бүгдийг хэн нэгэн дангаараа шийдвэрлэх боломжгүй. Эрсдэлтэй заавал хамтын хүчээр тэмцдэг.

-Монгол Улсад 6589 стандарт байдаг. ►

► **Гэвч мөрдөгдөж байгаа нь цөөхөн. Стандарт мөрдөгдөхгүй байгаагийн гол шалтгаан юу вэ?**

-Үнэнийг хэлэхэд миний хувьд тийм олон стандарт байдгийг форумын үеэр л мэдсэн. Энэ бол хамгийн гол шалтгаан гэж бодож байна. Бид хууль, журам боловсруулж батлаад түүнийгээ таниулахад хойрго хандах байдал түгээмэл. Нөгөө талаас, иргэд маань шинээр гарсан хууль, журмыг уншиж, ойлгох оролдлого хангалттай гаргадаггүй. Энэ нөхцөл байдлыг Засгийн газар хараад “Эрсдэлийн форум”-ыг хамтран зохион байгуулж, стандартын ач холбогдлыг таниулсан нь маш зөв шийдвэр байлаа.

-Эрсдэлтэй Монгол Улс болоход юу нөлөөлж байна вэ?

-Монгол Улсын хүн амын бараг тэн хагас нь дөрвөн уулаар хашигдсан Улаанбаатар хот хэмээх газарт төвлөрөн амьдарч байгаа нь гол эрсдэл болж байна. Орон нутгаас ирж буй иргэдийг Улаанбаатарт суурьшуулахдаа дахин төлөвлөлт дутуу хийж, дагалдах стандартыг мөрдөж ажиллахгүй байгаа нь эрсдэлийг улам нэмэгдүүлсэн.

Иргэн, бизнес, төрийн харилцан ойлголцол, хамтын ажиллагааны уялдаа муу байгаа нь 2023 оны үерийн гамшгаас харагдсан. Энэ байдал эрсдэлийг онцгой түвшинд хүргэдэг. Ийм харилцан уялдаа муу байгаа нь хүн бүрийн эрсдэлийн боловсрол хангалтгүй, эрсдэлийг удирдах чадваргүй байгаатай шууд холбоотой. Өөрөөр хэлбэл, иргэдийн эрсдэлийн боловсрол хангалтгүй байгаа нь эрсдэлийг бий болгож буй гол асуудал гэж ойлгож болно. НҮБ-ын судалгаагаар цаг уурын өөрчлөлтөөс шалтгаалах байгалийн гамшгийн давтамж, хамрах цар хүрээ нэмэгдэж, хохирлын хэмжээ нь 2023 онд рекорд түвшинд хүрснийг сануулсан. Энэ нөхцөл байдал нь Монгол Улсын эрсдэлийг улам нэмэгдүүлж байна.

-Форумын үеэр НҮБ-ын төлөөлөгч “Уур амьсгалын өөрчлөлт, улс орнуудын зөрчилдөөн хямрал өмнөхөөсөө ихсэж байгаа учир үүнд бэлтгэлтэй байх

хэрэгтэй. Хувьсан өөрчлөгдөж байгаа энэ үед гамшгийн эрсдэлийг бууруулах хэрэгтэй. Үүний тулд стандарт, шаардлагыг хэрэгжүүлэх хэрэгтэй” гэж хэлсэн. Монгол Улс үүнд хэр бэлтгэлтэй байна вэ?

-Монгол Улс цаг уурын өөрчлөлтөөс үүсэх гамшгийн эрсдэлд хэр бэлтгэлтэй байгааг бид 2023 оны зуны үерийн нөхцөл байдлаас харсан, хангалтгүй гээд дүгнэчихэж болно. “Эрсдэлийн форум” дээр энэ талаар Монгол Улсын Шадар сайд дэлгэрэнгүй илтгэл танилцуулсан. Түүнчлэн ОБЕГ, Нийслэлийн тамгын газраас хийх шаардлагатай бодит ажлуудыг маш тодорхой танилцуулсан. Миний хувьд иргэдэд эрсдэлийн боловсрол олгоход чиглэсэн аяныг улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх санал дэвшүүллээ. Гамшгийн эрсдэл тохиолдоход хувь хүн өөрийн хэмжээнд удирдах чадвартай байх шаардлага дэлхийн хэмжээнд тавигдаж байна.

-Манай улсын даатгалын салбарын хөгжил аль түвшинд явж байна вэ? Технологитэй хөл нийлүүлэн алхаж чадаж байна уу?

-Бусад улстай харьцуулахад манай даатгалын тогтолцоо, даатгалын компаниудын бодлого, зарчим, үйл ажиллагаа ижил түвшинд байгаа. Гэхдээ харилцагч талаасаа буюу даатгалд хамрагдалтын түвшингээрээ олон улстай харьцуулахад маш доогуур. Илүү тодорхой хэлбэл сайн дурын даатгал хийлгэдэг иргэн, байгууллага цөөн байна. Жишээлбэл, хамгийн олон харилцагчтай тээврийн хэрэгслийн даатгалыг авч үзэхэд 10 машины нэг л сайн дурын даатгалтай.

Мөн маш их буруу ойлголт байдаг. Жишээлбэл, даатгалын компаниуд хүлээж авсан 100 нөхөн төлбөрийн хүсэлтийнхээ 95-д нь нөхөн төлбөр олгож байна. Үлдсэн тав нь гэрээнд заагаагүй эрсдэлд нөхөн төлбөр авах оролдлого, эсвэл луйврын шинжтэй зүйлс байдаг. 100-гаас 95 гэдэг бол Америк зэрэг улстай харьцуулах тун сайн үзүүлэлт юм. Гэтэл хүмүүс даатгалын компаниуд нөхөн төлбөрөө өгдөггүй гэх ташаа мэдээлэлд автаж, даатгал хийлгэхгүй

■ Иргэн, бизнес, төрийн уялдаа муу байгаа нь 2023 оны үерийн гамшгаас харагдсан

яваад хохирох тохиолдол их байна. Технологийн хувьд манай даатгалын зах зээл дэлхийн түвшинтэй хөл нийлүүлэн алхаж байна. Тухайлбал, гар утсаар гадаадад зорчигчийн даатгалын гэрээг байгуулдаг болоод олон жил өнгөрсөн.

-Дэлхийн даатгалын салбарын хөгжил хаашаа чиглэж байна вэ?

-Бизнесийн бүх салбар дижиталчлагдах үйл явц ид өрнөж байна. Даатгалын салбар дата майнинг ашиглаж бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх, дижиталаар даатгалын гэрээ байгуулах, дижиталаар нөхөн төлбөр шийдвэрлэх зэрэг технологийн шийдэл бусад улсад хэдийн нэвтэрсэн. Бид ч дэлхийн хөгжлөөс хоцрохгүй дижитал шилжилт хийж, харилцагчдадаа даатгалыг хялбар болгоход анхаарч байна.

-Энэ салбарт тулгарч байгаа хүндрэл бэрхшээл юу вэ?

-Өнөөдөр зөвхөн даатгал гэлтгүй бизнесийн бүх салбар хүндрэл бэрхшээлтэй байна. Хүндрэл бэрхшээл нь нийтлэг гэж болно. Хамгийн гол бэрхшээл нь бизнесийн тогтвортой хөгжлийг дэмжсэн хууль эрхзүйн орчин бүрдээгүй байдал юм. Тухайлбал, 2022 оны байдлаар даатгалын салбарын цэвэр ашиг нийт санхүүгийн салбарын цэвэр ашгийн ердөө нэг хувийг бүрдүүлсэн. Энэ нь даатгалын салбар нийгмийн эрсдэлийг бууруулах зохих ёсны үүргээ биелүүлэхэд шаардлагатай хуримтлалыг бий болгож чадахгүй байгааг харуулж буй юм. Яг одоо даатгалын багц хуулийг шинэчлэх төсөл УИХ-аар хэлэлцэгдэх шатандаа явж байна. Даатгалын компаниуд саналуудаа илгээсэн, хуульд тусгагдана гэсэн эерэг хүлээлттэй байна.

-Даатгалын талаарх иргэдийн сэтгэхүйг хэрхэн өөрчлөх ёстой вэ?

-“Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК иргэдийн санхүүгийн боловсролд зориулсан үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргаад 20-оод жил болжээ. Энэ хугацаанд Дэлхийн санхүүгийн түүхийн музейг (World Financial History Museum) байгуулж, 10 мянга гаруй хүн үзсэн байна. Мандал Эрсдэлийн (Mandal Risk School) онлайн сургуулийг эхлүүлж, 30

мянган хүүхэд төгсгөсөн. Энэ бүхэн бол бидний хэрэгжүүлсэн олон арван ажлын хамгийн бодит үр дүнд хүрч, иргэдээс таашаал хүртсэн нь юм.

-“Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК-ийн Монгол Улсад үзүүлж байгаа үүргийг та хэрхэн харж байгаа вэ?

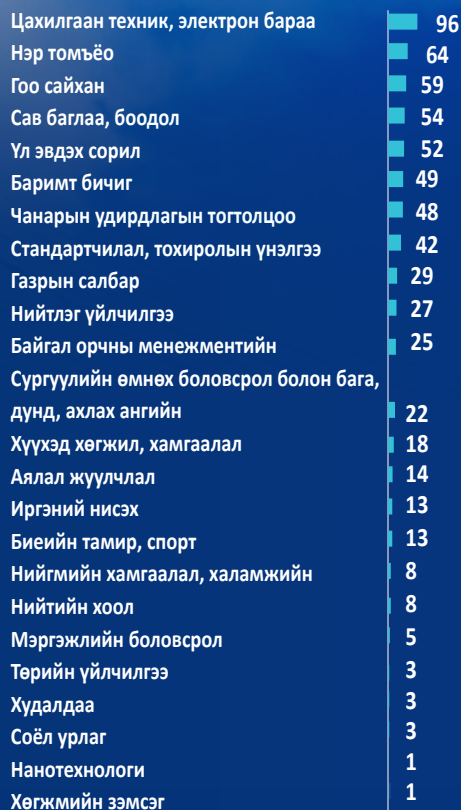
-Бизнесийн байгууллага улс, эдийн засаг, нийгэмдээ хэд хэдэн үүргийг хүлээдэг гэж бодож байна. Харилцагч нартаа чанартай үйлчилгээ үзүүлж харилцагчийн амьдралын чанарыг сайжруулдаг. Чанартай үйлчилгээ гэдэг нь хурдан шуурхай, ойлгомжтой байхыг хэлдэг гэж ойлгож болно. Бизнесийн үйл ажиллагааг шударга, амжилттай явуулах нь эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг бий болгох гол хүчин зүйл юм. “Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК харилцагч төвтэй байж, салбартаа жишиг болж ажиллахыг хичээсээр ирлээ. ■

Инфографик

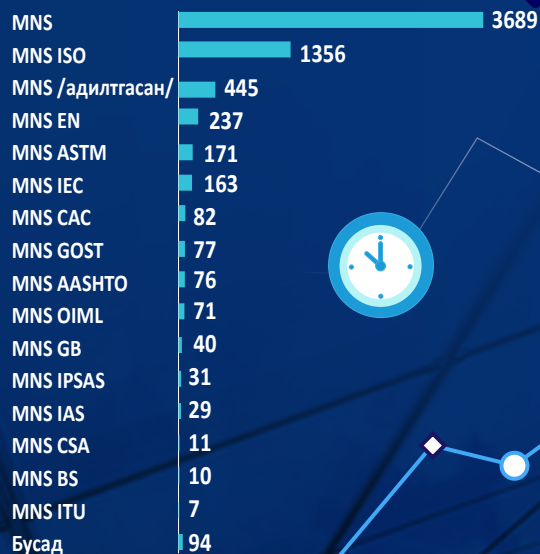
МОНГОЛ УЛСЫН НИЙТ СТАНДАРТЫН ТОО

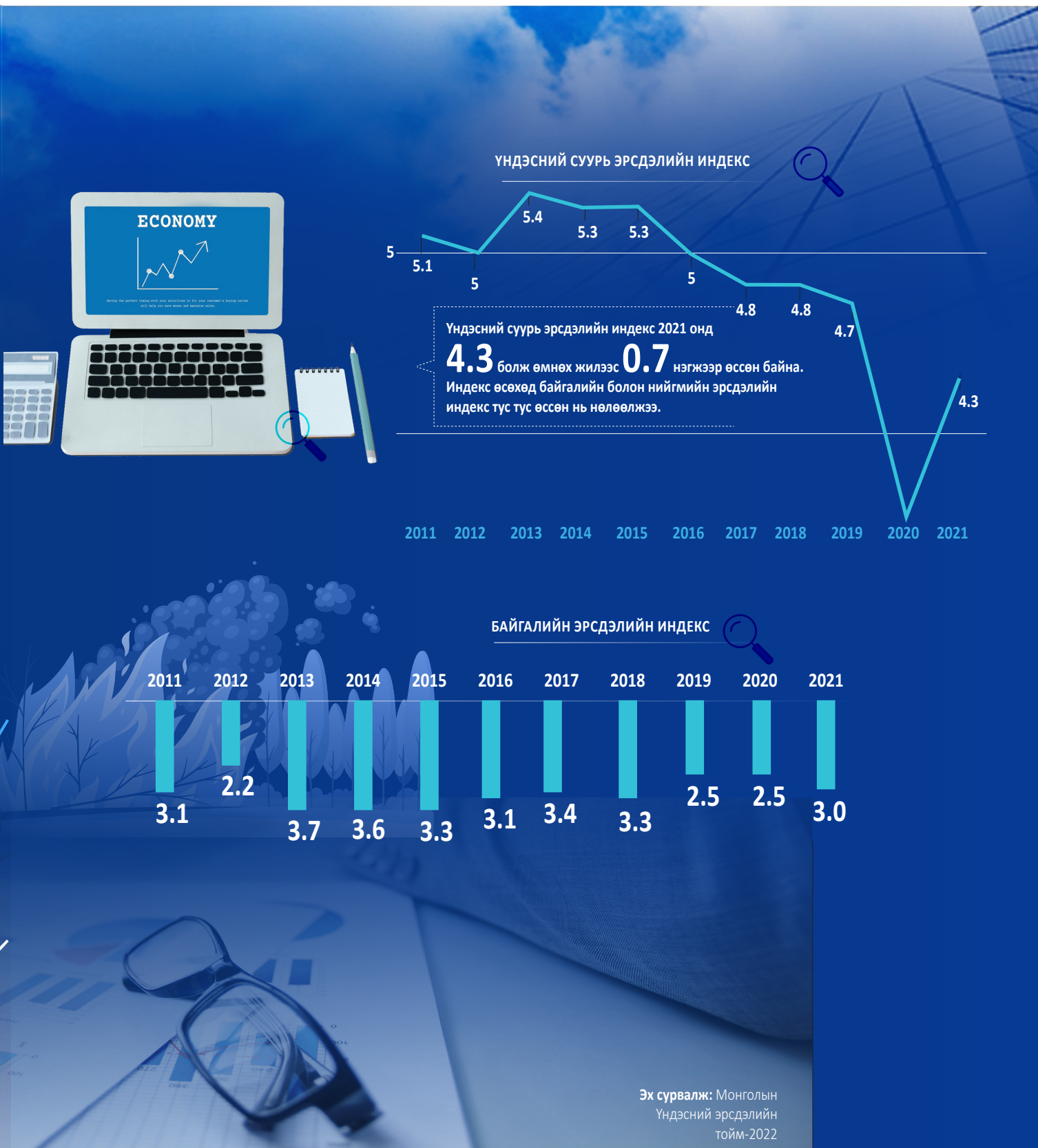

Эх сурвалж: Стандарт, хэмжил зүйн газар

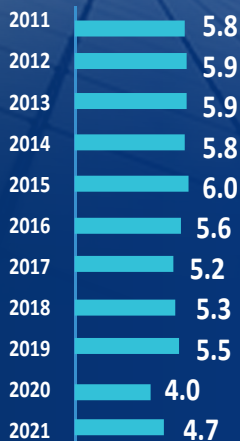

СТАНДАРТЫН ТӨРӨЛ

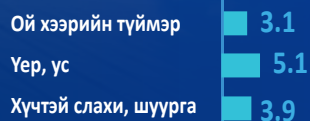
НИЙГМИЙН ЭРСДЭЛИЙН ИНДЕКС

2021 оны нийгмийн эрсдэлийн индекс өмнөх жилээс **0.7** нэгжээр өссөн үзүүлэлттэй байна. Үүнд өвчлөл, гэмт хэрэг, зам тээврийн ослын эрсдэл өссөн нь нөлөөлжээ.

БАЙГАЛИЙН ГАМШГИЙН УЛМААС УЧИРСАН ХОХИРОЛ

ТЭРБУМ ТӨГРӨГӨӨР

Байгалийн эрсдэлийн индекс 2021 онд өмнөх жилээс **0.5** нэгжээр өссөн нь газар хөдлөлтийн тохиолдлын тоо **5** дахин ихэссэн. Хүчтэй салхи, шуурганаас учирсан хохирлын хэмжээ **3.9** тэрбум төгрөг болж, 20 дахин өссөн нь нөлөөлжээ.

НИЙГМИЙН ЭРСДЭЛИЙН УЛМААС ЭД ХӨРӨНГӨД УЧИРСАН ХОХИРОЛ

Объектын гал түймэр

ТЭРБУМ ТӨГРӨГ

13.2

Зам тээврийн хөдөлгөөний эрсдэл

26.5

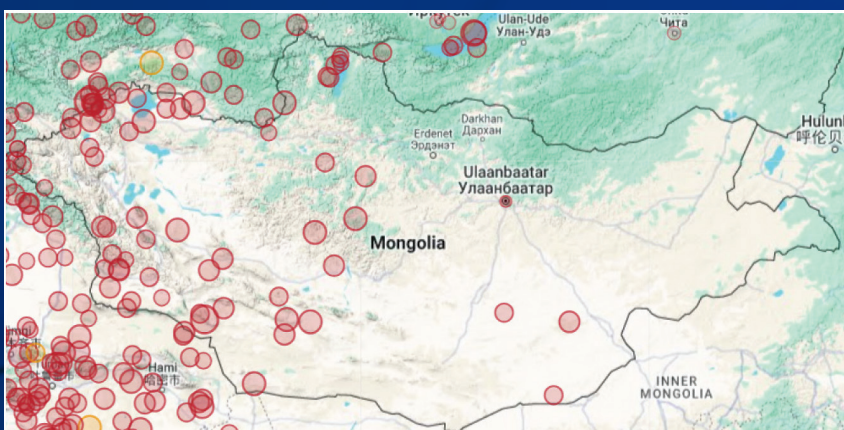
Гэмт хэргийн улмаас эд хөрөнгөнд учирсан хохирол

180

Эрүүл мэндийн зардал

559

2022 ОНД МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ ТОХИОЛДСОН ГАЗАР ХӨДЛӨЛТИЙН ИДЭВХЖИЛТ

Монгол Улсын нийт нутаг дэвсгэрийн

66%, Улаанбаатар

хотын **98%**

7,8,9 баллын газар хөдлөлтийн бүсэд хамаардаг

Шагнал

“Эрсдэлийн баатар”-ууд тодров

“Эрсдэлийн шилдэг мэргэжилтэн”-ээр Онцгой байдлын ахлах ахлагч Д.Оюунбаатар

“Эрсдэлийн шилдэг иргэн”-ээр Монголын пажеро клуб

“Эрсдэлийн баатар шилдэг аж, ахуйн нэгж”-ээр “Баялаг энерги ресурс” ХХК

Шуурганаас дүүгээ нөмөрлөн тэвэрсээр амьсгал хураасан долоон настай С.Золжаргал охины дурсгалд зориулан “Мандал санхүүгийн нэгдэл” ХХК-ийн ТУЗ-ийн дарга Ө.Ганзориг “Эрсдэлийн баатар” шагналыг санаачилж, 2022 оноос олгож эхэлсэн юм. Энэ удаагийн “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр эрсдэлийн баатар шилдэг иргэн, мэргэжилтэн, аж ахуйн нэгжид шагнал гардуулав.

“Эрсдэлийн баатар шилдэг аж, ахуйн нэгж”-ээр “Баялаг энерги ресурс” ХХК, “Эрсдэлийн шилдэг мэргэжилтэн”-ээр Төв аймгийн Онцгой байдлын газрын Зуунмод сум дахь Гал түймэр унтраах, аврах 24 дүгээр ангийн гал унтраах автомашины жолооч, ахлах ахлагч Д.Оюунбаатар, “Эрсдэлийн шилдэг иргэн”-ээр Монголын пажеро клуб тодорч, 20 сая төгрөгийн мөнгөн шагнал хүртлээ.

Ахлах ахлагч Д.Оюунбаатар Онцгой байдлын байгууллагад 19 дэх жилдээ үүрэг гүйцэтгэж байна. Ажиллах хугацаандаа ахуйн болон ой, хээрийн гал түймэр, үер, усны ослын 256 удаагийн дуудлагаар 40128 цагийн үүрэг гүйцэтгэж, 102 хүний амь насыг аварч, аж ахуйн нэгж, байгууллага, ард иргэдийн тэрбум гаруй төгрөгийн өмч хөрөнгийг авран хамгаалжээ.

Тухайлбал, 2023 онд Төв аймгийн Зуунмод суманд тагтан дээр эд хогшил шатаж байна гэсэн дуудлагын дагуу ажиллаж, 24 иргэнийг утаажилтын бүсээс гаргаж, амь насыг нь авран хамгаалсан байна. Мөн Сэргэлэн сумын Хүрэн дэл гэх газарт, аймгийн төвөөс 31 километр хоёр автомашин цасанд суусан дуудлагаар үүрэг гүйцэтгэж, автомашиныг татан гаргаж, 50-86 насны 11 иргэний амь насыг аварсан байна.

Харин “Эрсдэлийн баатар шилдэг аж, ахуйн нэгж”-ээр шалгарсан “Баялаг энерги ресурс” ХХК үйл ажиллагаагаа эхлүүлээд таван жилийн хугацаанд нэг ч ослын тохиолдол гаргаагүй аж. Уул уурхай болон барилгын салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг тус байгууллага дотооддоо эрсдэлийн удирдлагыг амжилттай хэрэгжүүлдэг төдийгүй бусад аж ахуйн нэгжүүдэд үлгэр жишээ үзүүлдгийг нь үнэлж энэхүү шагналыг олгожээ.

“Эрсдэлийн шилдэг иргэн”-ээр тодорсон Монголын пажеро клуб 11 жилийн хугацаанд 13400 дуудлага хүлээн авч, бусдын авто машин, эд хөрөнгийг аварсан байна. Тус клубын тэргүүн Н.Болор “Манайх 643 үндсэн гишүүнтэй. Гишүүд маань Монгол Улсын өнцөг булан бүрт бий. Тэд өөрийнхөө машинаар ямар нэгэн үнэ төлбөргүйгээр бусдад тусалдаг. Манай гишүүд жилдээ 20 хүнд туслах болзолтой. Бидний зорилго бол хариу нэхээгүй тусыг ард түмэндээ үзүүлэх юм. Монголчууд нэг нэгэндээ тус дэмтэй байх учиртай” хэмээв. ■

Эрсдэл

Эдийн засаг таатай байгаа ч эрсдэлээ тооцож, бодлогоо тодорхойлох хэрэгтэй

■ Экспортын 93 хувь уул уурхайн бүтээгдэхүүнээс, 80 хувь нь БНХАУ-аас хараат

Уул уурхайн бүтээгдэхүүнээс шууд хамааралтай манай улсын эдийн засаг дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн үнээс шалтгаалан өсөж, урууддаг, өөрөөр хэлбэл ихээхэн савладаг. Энэ нь эргээд эдийн засагт эрсдэл үүсгэдэг гэмтэй. Харин энэ жил манай улс өндөр инфляцтай тэмцэж, мөнгөний хатуу бодлогыг үргэлжлүүлэн явуулж байгаа ч түүхий эдийн экспортын өсөлтийн үр дүнд макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд сайжирч, төсвийн орлого нэмэгдлээ. ►

► “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр Эдийн засгийн хөгжлийн дэд сайд Г.Түвдэндорж “Эдийн засгийн бодлогын чиглэл, анхаарах зарим эрсдэл” илтгэлдээ “Цар тахлын үед эдийн засаг -4.6 хувьд хүрч, инфляц 17 хувьд хүрч өсөж байсан. Үүнтэй холбоотойгоор Засгийн газраас валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх тогтоол гаргаж, ажлын хэсэг байгуулсан. Экспортоо нэмэгдүүлэх, гадаад худалдааг саадгүй түргэн шуурхай явуулах, боомтуудын нэвтрэх хүчин чадлыг сайжруулах чиглэлээр онцгойлон анхаарч ажилласны үр дүнд валютын нөөц 3.97 тэрбум ам.доллар болсон” гэж дурдав.

Өнгөрсөн оны мөн үед валютын нөөц 2.4 тэрбум ам.доллар болон буурч, төгрөгийн ханшийн сулрал үүссэнээс импортын инфляц ихээр нэмэгдэж байсан. Харин энэ онд валютын зах зээл тогтвортой, инфляц аажмаар буурч байна. Засгийн газар оны эцэс гэхэд инфляцыг нэг оронтой тоонд хүргэх зорилт тавьсан ч түүнд хараахан хүрэх бололцоогүй юм. Түүний өгүүлснээр цаашид валютын нөөцийг дөрвөн тэрбум ам.долларт хүргэх, эдийн засгийн өсөлтийг хэвээр хадгална гэсэн тооцоолол Засгийн газар хийжээ. Ямартай ч 2023 оны есдүгээр сарын байдлаар төсвийн алдагдал буурч, төсвийн тэнцэл 2.2 их наядын ашигтай гарсан нь эдийн засаг тогтворжиж байгаа дохиог өгч байна.

2023 оны эхний 10 сарын байдлаар экспорт 12.47 тэрбум ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 24.3 хувь өссөн. Нүүрсний экспорт биет хэмжээгээр 54.4 сая тоннд хүрсэн нь үүнд голлон нөлөөлсөн билээ. Валютын албан ёсны нөөц 3.97 тэрбум ам.долларт хүрч, оны эхнээс 400 орчим сая ам.доллароор нэмэгдсэн нь ам.долларын ханшийг зургаадугаар сараас хойш 3455 орчим төгрөгт тогтвортой хадгалах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Эдийн засагт гарч буй эдгээр эерэг өөрчлөлт

нь нийт экспортын 86 хувийг бүрдүүлж буй эрдэс бүтээгдэхүүний экспортын өсөлттэй салшгүй холбоотой. Ийн экспорт нэмэгдэж, төсвийн орлогын өсөлт таамагласан хэмжээнээс давж гарсан шалтгаан нь БНХАУ-ын нүүрсний зах зээлээс шалтгаалж буй. Энэ мэтчилэн өнөөдрийн байдлаар эдийн засгийн үзүүлэлт тогтвортой, таатай байгаа ч цаашид анхаарах олон эрсдэл байна.

Эдийн засгийн эрсдэл

Монгол Улс эдийн засгийн үзүүлэлтээр 140 орноос 102 дугаарт жагсаж байна. Харин эдийн засгийн засгийн эрх чөлөөний индексээр 73 дугаарт (176 орноос) жагсаж байгаа нь дунджаас доогуур үнэлгээ юм. Энэ нь хөрөнгө оруулагчдад ээлтэй орчин бий болгоход анхаарах шаардлагатай гэсэн дохио сануулгыг өгч байна. Харин авлигын индексээр 180 орноос 116 дугаарт эрэмбэлэгджээ. Үнэхээр ч манай нийгэм, эдийн засагт тулгараад байгаа, анхаарах ёстой хамгийн том эрсдэл бол авлига. Авлига үүсэх шалтгааныг салбар бүр дээр тодорхойлж, тэдгээрт анхаарах, засаж сайжруулах, сахилга бат, хариуцлагыг чангатгасан хууль эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлага бий.

Үүнээс гадна дэлхийд геополитикийн амаргүй үе тохиож байна. Орос-Украины дайн, Хятад-Америкийн худалдааны дайн, Палестин-Израилын мөргөлдөөн тодорхой хэмжээний эрсдэл дагуулж байна. Тухайлбал, Украины дайны уршгаар тус улсын томоохон боомтууд бөмбөгдөлтөд өртсөнөөс улаан буудай, хүнсний бүтээгдэхүүн, тосны хомсдол дэлхийн зах зээлд үүсэх, хүнсний бүтээгдэхүүний үнэ өсөх эрсдэлтэй байна. Манайх ОХУ-аас тоног төхөөрөмж, химийн бүтээгдэхүүн, газрын тосны бүтээгдэхүүн экспортолдог. Эдгээр чиглэлд хомсдол үүсэх, зардал өсөх эрсдэл тулгарч байна. ►

■ Эдийн засаг түүхий эдийн үнийн мөчлөгөөс хэт хамааралтай байна

Эдийн засаг, хөгжлийн дэд сайд Г.Түвдэндорж

■ Гадаад өр
ДНБ-ий 196
хувьтай тэнцсэн

► Хятадын эдийн засаг удаашрах эрсдэлд орсон нь манай экспортын хэмжээнд нөлөөлөх эрсдэлтэй. Түүнчлэн Хятад-Америкийн худалдааны дайн цаашид технологийн дайн болж гүнзгийрэх эрсдэл бий. Харин Палестин, Израилын мөргөлдөөн дэлхийн газрын тосны зах зээлд хомсдол үүсгэх эрсдэлтэй. Үүнтэй зэрэгцээд ОХУ дотоод зах зээлийн үнээ нэг түвшинд барих зорилгоор нефтийн зарим бүтээгдэхүүндээ хязгаарлалт тогтоож эхэлсэн. Эдгээр эрсдэл гуравдугаар улирлаас эхэлж, манай улсад нөлөөлж мэдэхээр байгаа юм. Иймд эрсдэлийг зөв тооцоолж төлөвлөлт хийх, хөрөнгө оруулалтын бодлогоо чиглүүлэх шаардлага зүй ёсоор үүсэж байна. Санхүүгийн бүхий л салбарын сувгуудыг нээх, чөлөөтэй болгох, өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байна. Түүнчлэн эрчим хүчний доголдол үүсэх эрсдэл ч бий. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухайд энэ зуны ган гачгаас шалтгаалж, өвөлжилт хүндрэх шинжтэй байна. Боомтуудын өргөтгөлийг яаралтай дуусгаж, шинэчлэлийг түргэвчлэх шаардлага бас бий.

Монгол Улсын эдийн засгийн бүтцэд уул уурхай давамгайлдаг байдлыг өөрчилж төрөлжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, нүүрс, зэс, алт, жонш зэрэг бүтээгдэхүүнийг боловсруулах, газрын ховор элемент, ураны салбарт дэлхийд гол тоглогч болох бүрэн бололцоотой гэдгийг Эдийн засгийн хөгжлийн дэд сайд Г.Түвдэндорж илтгэлдээ онцолсон юм. ■

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ГАДААД ЭРСДЭЛ

- Орос-Украины нөхцөл байдал
- БНХАУ-ын эдийн засгийн сэргэлтийн удаашрал
- Дэлхий нийтэд хүнсний үнэ өсөх
- Зээлжих зэрэглэл буурах, аливаа төрлийн хориг

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ДОТООД ЭРСДЭЛ

- Санхүүгийн салбарын эмзэг байдал
- Эрчим хүчний хангамж
- Малын өвчин, цаг агаар, ган зудын эрсдэл
- Тээвэр, логиستيкийн хүндрэл

Эх сурвалж: Эдийн засаг, хөгжлийн яам

Эдийн засагч Г.Батзориг: Ихэнх хадгаламжтай хүмүүс, аж ахуйн нэгжүүдэд валютын ханш хамгийн том эрсдэл байдаг. Сонгуулийн дараа ханш өснө гэдэг хүлээлт байна. Одоогоор эдийн засаг тогтвортой байгаа ч ирэх жилийн төсвийн бодлогын нөлөө төгрөгийн ханшид дарамт үзүүлэх эрсдэлтэй.

Монголбанкны тэргүүн дэд ерөнхийлөгч Г.Долгөөн: Төгрөг бага зэрэг чангарч албан ханш 3440 орчимд хэлбэлзэж байна. 2022 онд валютын нөөц түүхэндээ хамгийн дээд хэмжээ буюу таван тэрбум ам.долларт хүрсэн. Шалтгаан нь хил хаагдаж, тээвэр логистик зогссоноор импортын худалдан авалт их хэмжээгээр буурсан. Харин энэ жилийн нөхцөл байдал эсрэгээрээ, худалдан авалт нэмэгдсэн ч валютын ханшаа барьж чадсан. Улмаар төлбөрийн тэнцлийн ашиг энэ жил 700 сая ам.долларт хүрсэн. Уул уурхайн салбарт ахиц дэвшил гарсан. Монгол Улс ч Хөгжлийн банк болон Засгийн газрын бондын төлбөрүүдээ хийсэн. Ирэх жилийн төсөв их тэлэлттэй байгаа. Үүнтэй холбоотой Монголбанк мөнгөний бодлого, төсвийн бодлогоо хооронд нь уялдуулж явуулна. Мэдээж аж ахуйн нэгж, иргэддээ аль болох дарамт учруулахгүйн тулд бодлогын зохицуулалтууд хийнэ.

Сангийн дэд сайд С.Мөнгөнчимэг: Ирэх оны төсөв 4.8 их наядын тэлэлттэй. Үүнээс 3.4 их наяд төгрөг нь өрхийн орлогыг дэмжих, цалин тэтгэвэр нэмэхэд зарцуулагдана. Уул уурхайн баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийг татварын орчноор дэмжих, гаалийн татвараас 100 хувь чөлөөлөх бололцоог бүрдүүлсэн. Үнэт цаасны зах зээлийг татварын орчноор дэмжинэ. Энэ хүрээнд нээлттэй зарлагдаж байгаа хувьцаа борлуулсны орлогод ногдох албан татварыг хөнгөлөх зохицуулалт хийсэн. Хөдөө аж ахуйн салбарын аж ахуйн нэгжүүдэд хүнсний хангамж, аюулгүй байдлын хүрээнд тодорхой хэмжээний урамшуулал, бага хүүтэй дэмжлэг өгч байна. Энэ хүрээнд ирэх оны төсөвт 123 тэрбум төгрөг тусгасан. Ковидын дараа 10 их наядын хөтөлбөрийн хүрээнд аж ахуйн нэгжүүддээ эрсдэлийг хуваалцах арга хэмжээ авсныг дурдах хэрэгтэй.

Даатгал

Эрсдэлийн дайсан ДААТГАЛ

Манай улсын даатгалын зах зээлийн хөгжил харьцангуй сул. 2023 оны гуравдугаар улирлын байдлаар даатгалын зах зээл 580 орчим тэрбум төгрөгөөр хэмжигдэж байна. Монголын санхүүгийн салбар нь банк давамгайлсан бүтэцтэй. Нөгөө хоёр тулгуур болох хөрөнгийн зах зээл, даатгалын салбарыг харьцуулахад маш сул хөгжиж ирсэн. Хөрөнгийн зах зээлд сүүлийн жилүүдэд тодорхой ахиц гарч байгаа бол даатгалын салбар ДНБ-ий нэг хувийг ч бүрдүүлэхгүй хэвээр байна гэж Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга Н.Хүдэрчулуун “Эрсдэл ба даатгалын зах зээл” сэдэвт илтгэлдээ онцоллоо.

Даатгалын талаар ярихын тулд эхлээд эрсдэлийн тухай ойлголттой болох нь чухал. Байгалийн гамшигт үзэгдэл, гал түймэр, газар хөдлөлт, үер, гэнэтийн осол аюул зэрэг урьдчилан тооцох боломжгүй, гэнэтийн эрсдэлүүд хувь хүн, аж ахуйн нэгж байгууллага, улс оронд байнга тохиолддог. Эдгээр эрсдэл нь тодорхой хэмжээний санхүүгийн хохирлыг дагуулж байдаг. Сүүлийн жилүүдэд эрсдэлийн төрөл улам бүр нэмэгдэж, ой хээрийн түймэр, ган зуд, хүчтэй салхи шуурга, хорт хавдрын өвчлөл зэрэг нийгэм, эдийн засгийн болоод байгаль орч-

ны эрсдэлүүд бидний амьдралд учирсаар байна. Хэдийгээр бид эрсдэл хэзээ тохиолдохыг мэдэхгүй, ирээдүйд учрах магадлалыг бууруулж чадахгүй ч эрсдэлийг шилжүүлэх, гарз хохирол багатай даван туулах баталгаатай арга бий. Тэр бол даатгал гэдгийг олон улсад аль хэдийн хүлээн зөвшөөрөөд байна. Монгол Улс ч эрсдэл шилжүүлэх арга хэрэгсэл буюу даатгалын салбарыг хөгжүүлэх, ингэснээр иргэд, байгууллага, тухайн салбарт үүсэж болзошгүй эрсдэлээс санхүүгийн аль болох бага хохиролтой даван туулах бүрэн боломжтой гэдгийг илтгэгч онцлов.

Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улсын даатгалын зах зээлд тусгай зөвшөөрөл бүхий ердийн даатгалын 15, урт хугацааны даатгалын хоёр, давхар даатгалын нэг компани, даатгалын 64 зуучлагч (үүнээс банк зуучлагч 10), даатгалын хохирол үнэлэгч 25, даатгалын 2381 төлөөлөгчөөс гадна даатгалын актуарч, аудитор зэрэг 200 гаруй даатгалын мэргэжлийн оролцогч үйл ажиллагаа явуулж байна.

Даатгагч нь ирээдүйд учирч болзошгүй хохиролд зориулсан нөөц сан байгуулж, түүнээсээ бусад салбарт хөрөнгө оруулалт хийн эдийн засгийн хөгжлийг дэмжиж байдаг. Даатгалын компаниудын бонд, хувьцаа хэлбэрээр хөрөнгийн зах зээлд оруулсан хөрөнгө оруулалт 2022 онд 88.4 тэрбум төгрөг байсан бол 2023 оны гуравдугаар улиралд 93.2

тэрбум төгрөг болж өссөн байна.

2023 оны гуравдугаар улирлын байдлаар даатгалын компаниуд 146.3 их наяд төгрөгийн үнэлгээ бүхий даатгалын эрсдэлийг хүлээн авч, салбарын хэмжээнд 283.5 тэрбум төгрөгийн даатгалын хураамжийн орлоготой ажиллажээ. Давхар даатгалын хураамжийн зардалд 97.9 тэрбум төгрөгийг шилжүүлсэн бол даатгалын компаниудын олгосон даатгалын нийт нөхөн төлбөр 82.1 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Даатгалын хураамжийн орлогыг таван жилийн өмнөхтэй харьцуулбал 82.7 хувиар өсжээ.

Харин даатгалын нөхөн төлбөр болгож 82.1 тэрбум төгрөгийг даатгуулагч иргэд, байгууллагад олгосон байна. Хэлбэрийн хувьд, автотээврийн хэрэгслийн даатгал хамгийн өндөр буюу 33.68 хувийг эзэлж байгаа бол жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгал 31.74 хувь, гэнэтийн осол, эмчилгээний даатгал 19.90 хувь, бусад даатгалын хэлбэр 14.68 хувийг эзэлжээ. Урт хугацааны даатгалын хувьд даатгалын хураамжийн орлогын талаас илүү хувь буюу 56.88 хувийг эрүүл мэндийн даатгал эзэлж байна. Харин эрүүл мэндийн даатгалын нөхөн төлбөр 69.7 хувийг эзэлжээ.

Эрсдэлийг шилжүүлэх гэдэг утгаар авч үзвэл даатгалын салбарыг илүү тэлж өргөжүүлэх, нийгэм, эдийн засагт нөлөө үзүүлэхүйц салбар болгож хөгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай. Бүтцийн хувьд ер-

дийн даатгал 99 хувь, урт хугацааны даатгал нэг хувь байдаг нь олон улсын жишгээс гажсан буруу тогтолцоо аж. Тиймээс эрсдэлийн удирдлагыг бий болгох шаардлагатай.

Цаашид даатгалын салбарт технологид суурилсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нэмэгдүүлэх нь ирээдүйд учирч болох эрсдэлийг бууруулах гол чиглэл байна гэж олон улсад

тодорхойлсон байна. Манайх шиг даатгалын салбар нь хөгжлийнхөө эхэн шатанд байгаа үед технологийн дэвшлийг ашиглах замаар дэлхийн түвшинд ойртох, хөл нийлүүлэх боломжтой. Эрсдэлийг илүү танин мэддэг технологи хөгжүүлэх шаардлага ч үүсэж байна.

Судалгаагаар даатгалын компаниуд хиймэл оюун ухаан, үүлэн тех-

нологи, дата аналитик, гар утасны аппликэйшн нэвтрүүлснээр зардал нь 30 хүртэл хувиар буурч, борлуулалт нь 20-130 хувиар нэмэгдэж байна. Даатгалын салбарт хиймэл оюун, блокчэйн, үүлэн технологи, нэвтэрснээр цахимаар гэрээ байгуулах, нөхөн төлбөрийг онлайнаар шийдвэрлэх, даатгуулагч бүрийн эрсдэлд тохирсон даатгалын ►

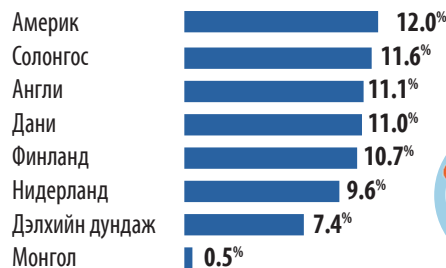

Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга Н.Хүдэрчулуун

► бүтээгдэхүүний загварыг боловсруулах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах зэрэг боломжууд бий болно. Ингэснээр даатгалын салбар нь нийгэм, эдийн засагт нөлөөтэй салбар болно гэж үзэж байна.

Мөн хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлэх замаар даатгалын зах зээлийг тэлэх боломж байна. Энэ хүрээнд Санхүүгийн зохицуулах хороо Сангийн яамтай хамтраад даатгалын салбарын гол гурван хуулийг шинэчлэн найруулж буй. Хэрвээ эдгээр хууль хэрэгжиж эхэлбэл даатгалын салбарт өсөлтийн жилүүд ирнэ. “Даатгалын салбар 10 дахин тэлэх боломжтой” хэмээн Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга Н.Хүдэрчулуун онцолсон. ■

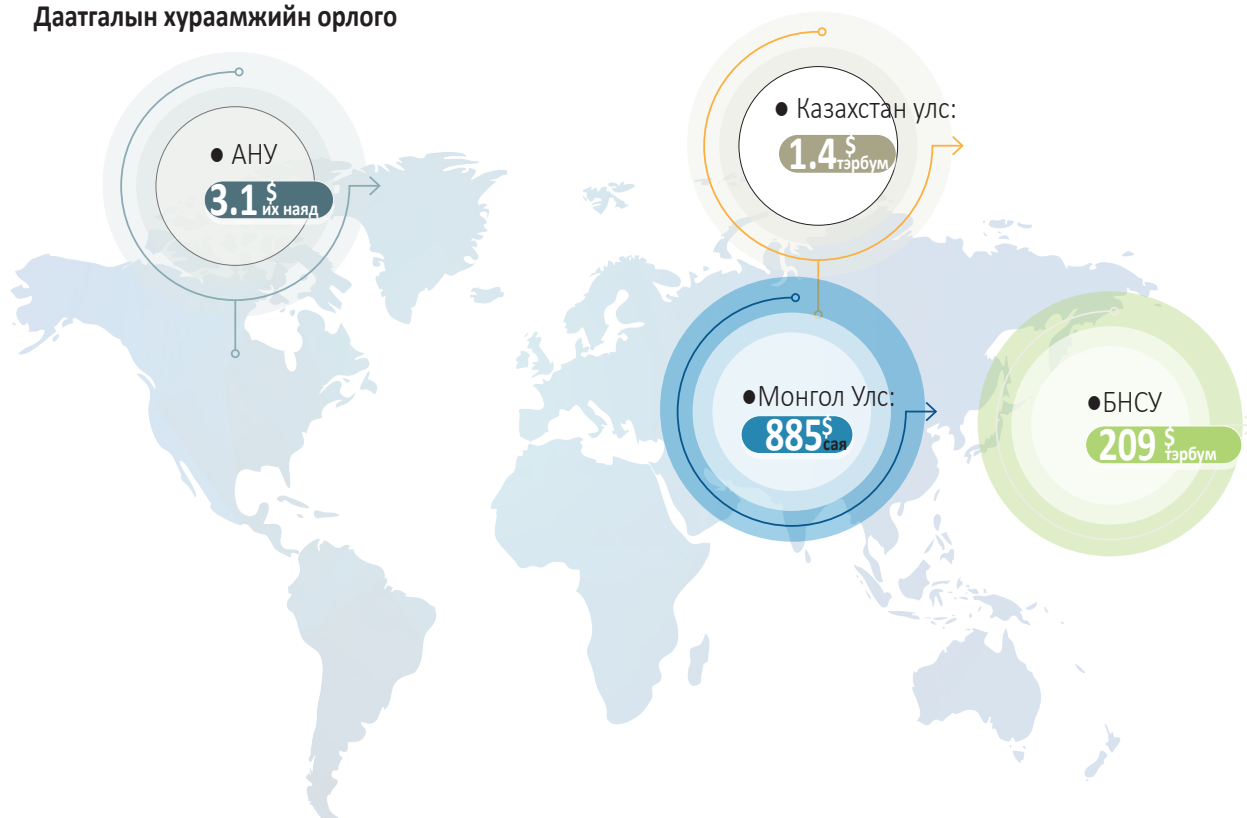
Улс орнуудын даатгалын хураамжийн ДНБ-д эзлэх хувь

Эдийн засагч Г.Батзориг:

Монголын компаниуд дотоодын даатгалуудаа хийчихдэг. Үүнтэй зэрэгцээд гадаад руу давхар даатгал маш их хийдэг. Үүнтэй холбоотой гадагшаа доллар шилжихээс эхлээд асуудал үүсдэг.

Даатгалын хураамжийн орлого

Даатгалын
компаниудын
нийт хөрөнгө,
нөөц сан
/тэрбум.төг/

Нийт хөрөнгө 582.5
Нөөц сан 268.2
Даатгалын
бүтээгдэхүүн 705

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо

Даатгалын багц
хуулийн онцлох
шинэчлэл

- Олон тулгуурт даатгалын тогтолцоог бүрдүүлэх
- Эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог сайжруулах
- Амьдралын даатгалыг хөгжүүлэх, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх
- Дотоодын давхар даатгалын тогтолцоог бэхжүүлэх
- Даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, хариуцлагын тогтолцоог бий болгох

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо, Сангийн яам

“Үндэсний давхар даатгал” ХК-ийн гүйцэтгэх захирал Б.Жавхлант: Гаднын давхар даатгагчдын хувьд манай зах зээл харьцангуй сонирхолтой, ашигтай гэж харагддаг. Энэ байдлыг дотоодын давхар даатгалын тогтолцоо ашиглах ёстой. Урт хугацаанд тохиолддог давтамж багатай гамшгийн хохирлыг даатгах, тэр эрсдэлийн санхүүжилтийг бий болгох зорилготой байдаг. Энэ тогтолцоо цаашдаа гамшгийн

эрсдэлийн санхүүжилт тогтвортой нөөц бололцоог бий болгох үндсэн нэг үүргийг хүлээнэ.

Үндэсний давхар даатгалын тогтолцоо хуульчлагдаад стандарт нь хэрэгжээд эхэлбэл даатгалын зах зээлд мэргэжлийн болон үнийн өсөлтийн стандарт хэмжээг тогтоох гол чиг үүргийг хэрэгжүүлэх юм. Үнийн болон мэргэжлийн өрсөлдөөн одоо алга.

Уур амьсгалын өөрчлөлт

Урьдчилан сэргийлэх боломжтой Армагеддон

Ирэх 10 жилд хүн төрөлхтөнд учирч болзошгүй 10 том эрсдэлийн эхний дөрөв нь уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой гэдгийг Дэлхийн эдийн засгийн форумаас гаргасан 2023 оны “Дэлхийн эрсдэлийн тайлан”-д онцолжээ. Тодруулбал, уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулахад үүсэх эрсдэл, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицоход учрах эрсдэл, байгалийн болон ус, цаг агаарын гаралтай гамшиг, биологийн олон янз байдлын алдагдал орж байна. Хүн төрөлхтөн түүхийнхээ туршид байгалийн болон хүний үйл ажиллагаатай холбоотой олон эрсдэл сорилт бэрхшээлийг даван түүлж ирсэн ч ирэх жилүүдэд тийн даван түүлэх боломж, хүчин чадал хомс болно.

ДЭЛХИЙД

Дэлхий дахин дулаарлын үеэ дуусгаад “буцлах” үе рүүгээ орж байна гэж НҮБ-ын ерөнхий нарийн бичгийн дарга А.Гутьерреш мэдэгдсэн. Үүнийг энэ онд тохиолдсон уур амьсгалын зарим гамшигт үзэгдлээс харж болно. Тухайлбал, 2023 оны зун түүхэн дэх хамгийн халуун зун болж, олон улс оронд хэт халалт дээд хэмжээнд хүрсэн. Энэтхэг улсад 100 жилийн хамгийн хуурай цаг агаартай сар нь наймдугаар сар болж, Марокко улсад анх удаа +50 хэмийн халуун бүртгэгдэж, Канадад сүүлийн 80 жилийн хамгийн дулаан үе нь 2023 оны нэгээс долдугаар сар болжээ. Тус улсын түүхэнд хамгийн их газар нутаг буюу 155 мянган км.кв-ыг хамарсан гал түймэр энэ онд гарсан. Энэ бол Монгол Улсын газар нутгийн 10-ны нэгтэй тэмцэх газар шатсан гэсэн үг юм. АНУ-д сүүлийн 100 жилийн ►

► хамгийн их хохирол дагуулсан гал түймэр Хавай мужийн Мауи арал дээр дэгдсэн. Харин БНХАУ-ын Бээжин хотод долдугаар сарын сүүлч, наймдугаар сарын эхээр сүүлийн 140 жилд тохиогоогүй хүчтэй аадар бороо орж, 125 мянган хүнийг нүүлгэн шилжүүлжээ.

Ийнхүү уур амьсгалын өөрчлөлт хэт хурдтай явагдаж байгаа учраас хүн төрөлхтөн хурдыг нь гүйцэж чадахгүй гэдгээ хүлээн зөвшөөрч, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээг яаралтай авах шаардлагатай болжээ.

МОНГОЛД

Уур амьсгалын өөрчлөлт манай улсад ч заналхийлж байна. Зөвхөн 2023 оны тоо баримтыг авч үзье. Энэ оны тавдугаар сар нь 1979 оноос хойших хамгийн хүйтэн бөгөөд хамгийн их тур тунадастай сар болжээ. Үер, аянгад 2009 оноос хойш хамгийн олон (20) хүн амь насаа алдав. Мөн байгалийн гамшигт хамгийн олон (1018) гэр, байшин өртсөн тохиолдол, хамгийн их хохирол (30.6 тэрбум төгрөг) дагуулсан үер, 1940 оноос хойших хамгийн их хур тунадастай долдугаар сар, хамгийн дулаан аравдугаар сар 2023 онд бүртгэгджээ. Өнгөрсөн зун 18 аймгийн 57 сум, нийслэлийн хэмжээнд 107 удаа үерийн тохиолдол бүртгэгдсэн байна.

Судлаач, доктор З.Батжаргалын өгүүлснээр манай улс НҮБ-ын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенцын хэрэгжилтийн талаарх Үндэсний илтгэлийн хүрээнд Монгол дахь уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөхцөл байдал, нийгэм, эдийн засгийн байдалд учирч буй бэрхшээл, энэ зууны төгсгөл хүртэл уур амьсгалын ямар сорилт, хүндрэл учрах магадлалтай, хүлэмжийн хийг бууруулах боломжуудын талаар судалгаа хийдэг. Энэ жил үндэсний дөрөвдүгээр тайлан илтгэлээ гаргасан. Түүний багийн судалгаа болон бусад судалгаанаас үзэхэд уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас Монгол Улсад учирч болох хамгийн том эрсдэл нь ард ард иргэдийн амьжиргааны үндэс болсон мал аж ахуйг хамрах ажээ. “Ууршилт эрчимжиж байгаа учраас хөрсний чийгшил буурч, ургамал тариалах боломж багасах, харин өвлийн хур тунадас нэмэгдэх эрсдэлтэй. Одооноос эхлээд бид дасан зохицох хэрэгтэй. Цаашдаа бэлчээрийн мал аж ахуйг эрхлэх бололцоогүй болж байна” хэмээн тэрбээр “Эрсдэл ба стандарт” үндэсний форумын “Уур амьсгалын өөрчлөлт, гамшгийн эрсдэлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах нь” хэлэлцүүлгийн үеэр онцлов. Энэ үеэр зудын аюулыг оролцогчид хөндөж, хэдий урьдчилж арга хэмжээ авах боломжтой ч өвлийн бэлтгэлээ сайн хангаагүй, бэлчээрийн талхлалт,

бэлчээрийн менежментээс хамаарч малчид зуданд их өртөж байгааг сануулав. 2030 он гэхэд Монгол Улсын зудын эрсдэлтэй газар нутгийн хэмжээ 3.4 хувь, 2050 онд 17.4 хувь болж зургаа дахин нэмэгдэх тухай түгшүүртэй тоог форумын үеэр танилцуулсан. Зуд цаашид нийгэм, эдийн засагт сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх нь гарцаагүй аж.

Үүнээс улбаалаад малын тоо толгойг бууруулах, бэлчээрийн асуудал хөндөгдөнө. Энэ жил манай улс 18 сая төл хүлээж авч, 17 сая малыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулснаар, малын тоо толгой 69 саяд хүрэх тооцоо гарсан. Одоогоор махны экспортыг квотгүй болгох, малыг амьдаар экспортлох ажлыг хэрэгжүүлж байгаа нь малын тоо толгойг зохистой хэмжээнд барихад чиглэсэн нэг алхам. “Махыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулахад Засгийн газар аль болох нээлттэй хандаж байна” хэмээн ХХААХҮЯ-ны Мал аж ахуйн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Г.Наранчулуун өгүүлэв.

Уур амьсгалын өөрчлөлт, түүнээс үүдэлтэй гамшгийн тухай хөндөж ярихад чухал байр суурь эзлэх сэдэв бол ус юм. Манай улс усны хязгаарлагдмал нөөцтэй. Хэрэглээ талаасаа гүний усны ашиглалт олон улстай харьцуулбал өндөрт тооцогддог онцлогтой. Монгол орны хувьд зарим газар үер усны гамшиг ихсэх, зарим газарт хуурайшилт нэмэгдэх буюу усны стресс гэж нэрлэдэг үзэгдэл нэгэнт ажиглагдаж эхэлсэн. Үүний хамгийн гол шалтгаан нь хүний үйл ажиллагаа юм. “Уур амьсгалын өөрчлөлт бий болж байгаа гол хүчин зүйл нь хүний нөлөө юм. Байгалийн өөрчлөлтийн суурь дээр технологи, хог хаягдал, уул уурхай, хүлэмжийн хийн ялгарал давхар нөлөөлж байна. Хүн өөрийнхөө бий болгосон зүйлийг хаа нэгтгээгээс ирсэн гэж ойлгож болохгүй. Энэ бүх өөрчлөлт усанд маш их нөлөөлж байна. Бид усан орчингоо хэвийн хэмжээнд байлгаж чадахгүй байна” хэмээн Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнгийн захирал Г.Сарантуяа хэллээ.

Манай улсын мөнх цас, мөсөн голын хайлалт маш их. Ялангуяа цэвэр усны нөөц, ойн сангийн амьдрах баталгаа болдог Баруун бүс нутгийн мөнх цас, мөнх цэвдэгт онцгой анхаарал хандуулах ёстой. Учир нь 1940 оноос хойш Алтайн уулсын мөсөн голын талбай 30-60 хувь багасч, баруун бүсийн Алтайн уулын хэсгээр мөстлийн гаралтай нуурын задрал, үер, цасан нуранги зэрэг гамшигт үзэгдэл нэмэгдэх хандлагатай байна. Тиймээс мөсөн голын хайлалтаас үүсэлтэй гамшгийн нөхцөлийг заавал ярих ёстойг форумын үеэр салбарын төлөөллүүд онцолж байсан юм. Хэрэв дулаарал энэ эрчээрээ үргэлжилбэл 2050 он гэхэд Монгол Улсын бүх жижиг мөсөн гол, 2070 онд мөнх цаст бүх мөсөн гол алга болно. Үүний хор уршиг нь цэнгэг усны нөөц ►

► хомсдох, улмаар иргэдийн амьжиргаанд сөрөг нөлөө үзүүлэх явдал юм.

Манай улсад ган, зуд тохиох цаг уурын анамаль нөхцөл 2000 оноос жил бүр нэмэгдэх болжээ. Нийт гамшигт үзэгдлийн 50-60 хувийг бороо, үер, хүчтэй салхи эзэлж байгаа бөгөөд 2001-2022 оны хооронд цаг агаарын аюулт, гамшигт үзэгдлийн улмаас 565 хүн амь эрсдэж, 29 сая 763 мянган мал хорогдож, 802.9 тэрбум төгрөгийн хохирол учирчээ. Жижиг эдийн засаг, цөөн хүн амтай Монгол Улсын хувьд санаа зовоом тоонууд.

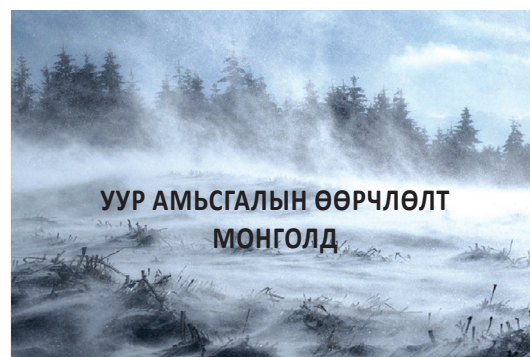
Цаашид өвөл болон зуны агаарын дундаж хэм 2030 он гэхэд одоогийнхоос 1.5 хэм, 2050 онд 2.9 хэм, 2080 онд 6.5 хэмээр өсөх тооцоо бий. Өмнө дурдсанчлан өвлийн тунадас зуныхтай харьцуулахад асар ихээр нэмэгдэх тооцоо гарчээ. 2080 онд цас 55 хувиар, харин бороо ердөө долоон хувиар нэмэгдэж, зуны улирлын хамгийн олон дараалсан хуурай өдрийн тоо 17 хоног болох аж.

Уур амьсгалын гамшигт үзэгдлийн тоо, эрчим нэмэгдэж байгаа нь ялангуяа хот, суурин газарт оршин суугчдын аюулгүй байдалд эрсдэл дагуулна. 2030 оны орчимд дэлхийн нийт хүн амын 77 хувь хот суурин газарт амьдарна гэсэн тооцоо гарсан учир гамшгийн эрсдэл хотууд руу шилжиж байна. Хотуудын хувьд гамшгаас сэргийлэх нэг чухал “зэвсэг” нь стандарт юм. Гэвч бид стандартыг мэддэг, хэрэгжүүлдэг эсэх нь асуудал дагуулдаг. Зөвхөн нэг жишээ дурдахад, Улаанбаатар хотод орон сууцны барилга хоорондын зайтай холбоотой стандарт байдаггүй. Өмнө нь ийм стандарт батлан ашиглаж байсан ч одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулинд ийм стандарт байхгүй.

Нүүдлийн мал аж ахуй, хөдөө аж ахуйн салбар голлосон Монгол Улс уур амьсгалын өөрчлөлтийн өмнө бараг л хамгаалалтгүй, эрсдэлийн өөдөөс барих зэвсэггүй, эрсдэлийн талаарх тун маруухан ойлголт бүхий ард иргэдтэй.

Хэрэв уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг аль болох хурдан, дорвитой арга хэмжээ авахгүй бол уур амьсгалын өөрчлөлтөд боомилуулах цаг айсуй.

Онцгой байдлын ерөнхий газрын дарга Г.Ариунбуян гамшгийн эрсдэлийн бууруулах чиглэлээр юу хийх ёстойг форумын үеэр маш тодорхой дурдсан. Юун түрүүнд, гамшгийн эрсдэлийн тухай ойлголтыг бага наснаас олгох, судалгаа шинжилгээний ажлыг дэмжих, эрсдэлийн мэдээлэлд суурилсан төлөвлөлт хийх, гамшгийн эрсдэлийг бүрдүүлдэг далд хүчин зүйлсийг бууруулах, даатгалын тогтолцоог нэвтрүүлэх шаардлагатай байна. ■

УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТ МОНГОЛД

2.5	СҮҮЛИЙН 83 ЖИЛД АГААРЫН ДУНДАЖ ХЭМ 2.5-ИАР ДУЛААРСАН
3	ХУР ТУНАДАСНЫ ХЭМЖЭЭ ЕРДӨӨ 3 ХУВЬ НЭМЭГДСЭН
2	ГАМШИГТ ҮЗЭГДЛИЙН ТОО 2 ДАХИН НЭМЭГДСЭН
76.9	НИЙТ НУТГИЙН 76.9 ХУВЬ ЦӨЛЖИЛТӨД ӨРТСӨН
693	2018 ОНЫ БАЙДЛААР 693 НУУР ШИРГЭСЭН
1	ААДАР БОРООНЫ ДАВТАМЖ 1 ДАХИН НЭМЭГДСЭН

■ Ард иргэдийн амьжиргааны үндэс болсон мал аж ахуйд хамгийн их эрсдэл учирна

Даатгал

Эрсдэлээс хамгаалах гол хэрэгсэл ДААТГАЛ

Алдаа оноо, саад бэрхшээлийг туулж, маш их судалгааны үр дүнд батлагддаг учраас стандарт нь бусдын алдааг давтахгүй байх замын зураг болж өгдөг байна. Тийм учраас эрсдэлийг удирдах, бууруулах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах гол арга хэрэгсэл бол стандарт гэдгийг дэлхий нийтээр хүлээн зөвшөөрчээ. Монгол Улс ч эдгээр зорилтын хүрээнд стандартыг ашиглаж буй. Гэхдээ стандартын хэрэгжилт муу байгаа нь бидний эрсдэл даах, урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах чадамжид сөргөөр нөлөөлж байна.

Улс орны, нийгэм эдийн засгийн хөгжилтэй уялдаад олон шинэ эрсдэл бий болж байгаа учраас стандартууд ч мөн тогтмол шинэчлэгдэж, өөрчлөгдөж байна. Тиймээс стандартыг амьдралд хэрэгжүүлж, дадал зуршил болгох ёстой. Ингэснээр эрсдэлийг бууруулна. Өөрөөр хэлбэл, стандарт хэрэгжиж байгаа газарт эрсдэл бага байдаг, стандарт хэрэгжихгүй бол ард нь

эрсдэл нуугдаж байдаг гэдгийг санах хэрэгтэй. Стандартыг хэрэгжүүлээгүй учраас олон эрсдэл үүсэж, хүний эрх зөрчигддөг.

Үндсэн хуульд монгол хүн “эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй гэж заасан. Тэгвэл эрүүл, аюулгүй орчин гэж юуг хэлэхийг тогтоодог шалгуур үзүүлэлт нь стандарт юм. Стандарт нь иргэндээ ээлтэй нийгэм байгуулахын нэг үндэс суурь бөгөөд үүнд стандартын зорилго оршдог. Тэгвэл бид хүндээ хэр ээлтэй нийгэмд амьдарч байна вэ?

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд нийгмийн харилцаанд гэр бүлийн хүн, харгалзан дэмжигчгүйгээр оролцох боломж маш хумигдмал байна. Наад зах нь явган хүний зам талбайгаар хэн нэгний тусламж, дэмжлэггүй явж чаддаггүй. Энэ нь стандартыг мөрдөж, сахиулаагүйгэй шууд холбоотой. Зарим тохиолдолд “монголчлох” гэж бидний ярьдаг “халтуурдалт” ч стандартын хэрэг-

жилтэд сөрөг нөлөө үзүүлж байна.

Чанарын стандарт хангаагүй барилгын материал нь барилгын чанар, аюулгүй байдалд ямар их сөрөг нөлөөтэйг Туркт болсон газар хөдлөлт харуулав. Ниргэсэн хойно нь хашхирах бус эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхэд стандартын хэрэгжилт маш чухал гэдгийг эл харамсалтай явдал дэлхий дахинд ойлгуулсан. Чанар, аюулгүй байдалаас гадна дотоод заслын чанаргүй материал, будаг, замаск зэрэг нь хорт бодис ялгаруулах, энэ нь байр, орон сууцны дотор орчны агаарын чанарт нөлөөлөх, эцэстээ хорт хавдар, эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөний эх үүсвэр болдог. Барилгын материал нь олон хүний боддог шиг жижиг асуудал биш гэдгийг хүний амь нас, эрүүл мэндэд үзүүлдэг энэ мэт шууд, дам нөлөө харуулж байна.

Хүнсний аюулгүй байдал гэж хэрэглэгчийн худалдаж авч буй хүнс төдийгүй үйлдвэрлэгчээс эхлээд хэрэглэгчийн гар дээр очих хүртэлх ▶

■ Стандарт хэрэгжиж байгаа газарт эрсдэл бага байдаг

► гинжин хэлхээг хэлдэг. Фермер, малчин, газар тариалан эрхлэгчээс эхлээд тээвэр логистик, нийлүүлэлтийн сүлжээ, супермаркет бүгд стандартын шаардлага хангаж ажилласнаар хүнсний аюулгүй байдал баталгаажих ёстой. Тиймээс бараа бүтээгдэхүүний шошгыг хараад хугацаа нь дуусаагүй бол аюулгүй гэж дүгнэх нь учир дутагдалтай. Гэтэл манай улсад хүнсний 1890 үйлдвэрийн 50 хувь нь дунд эрсдэлтэй гэсэн дүгнэлт гарсан байна. Зориулалтын бус байранд үйл ажиллагаа явуулдаг, стандартын шаардлага хангаагүй буюу тогтвортой ханган нийлүүлэгчгүй, мэргэжлийн технологичгүй зэрэг эрсдэл үүнд оржээ.

Эдгээр харилцааг зохицуулсан стандарт манай улсад бий. Харамсалтай нь стандартыг хангалттай түвшинд хэрэгжүүлэхгүй байна. Үүнд стандартын ач холбогдлыг үл ойлгох, үл хайхрах, үл тоомсорлодог монголчуудын хэнэггүй зан ч нөлөөлдөг. Гэтэл Олон улсын стандартын хорооны ерөнхийлөгч Д.Смит стандарт ямар чухал болох талаар ийн өгүүлжээ. “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал бол ямар ч байгууллагын хувьд чухал асуудал. Стандартыг хангаагүй бол хүний амь нас эрсдэлд учирхаас гадна хуулийн зохицуулалтын хүрээнд хариуцлага хүлээх, байгууллагын нэр хүндэд хохирол учрах, хөрөнгө оруулагчаа алдах, бизнесийн үйл ажиллагаа тасалдах, эцэстээ бизнесээ алдах эрсдэл бий болдог. Иймд ямар ч бизнес эрхлэгч, компани хөгжин цэцэглэхийн тулд бүх эрсдэлээ удирдан зохицуулах хэрэгтэй. Үүнд стандарт тусална”. Стандарт ямар үр нөлөө бий болгодгийг олон улсын стандартын байгууллага ийн үзэж байна. Үүнийг манай бизнес эрхлэгч, иргэд анхаарах цаг нэгэнт иржээ. Эрсдэлийн менежментийн чиглэлээр нийт долоон стандарт олон улсад хүчин төгөлдөр мөрдөгддөг. Эдгээрээс гурвыг нь (MNS ISO 31000:2020, MNS ISO GUIDE 73:2017, MNS ISO 45003:2023) манай улс орчуулж үндэсний болгосон бол үлдсэн дөрвөн стандартыг 2024 онд нэвтрүүлэхээр стандартчиллын төлөвлөгөөндөө тусгасан талаар Стандарт, хэмжил зүйн газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Б.Ууганбаяр өгүүлэв.

2023 оны III улирлын байдлаар үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлогод 144 хүн өртөж, 12 хүн нас барснаас гадна 71 хүн хүнд, 61 хүн хөнгөн

гэмтсэн тоон мэдээлэл бий. Мөн 395 хүн осол, гэмтэлд өртсөн талаар Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэлд дурджээ. Хэрэв стандартаа мөрдөж ажилласан бол энэ мэт эрсдэл, эмгэнэлт явдлыг бууруулах боломжтой юм.

Стандарт иргэдэд ямар үр нөлөөтэй, ямар үр дагавартай, ямар ашигтай вэ гэдгийг мэдээлэх, сурталчлах нь тухайн стандартыг сайтар судалж, нөр их хөдөлмөр зарцуулсны эцэст батлан гаргахаас дутуугүй чухал гэдэг нь эндээс харагдаж байна. “Стандартын хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр олон ажил, арга хэмжээ зохион байгуулж байна. Тухайлбал, эрх зүйн орчноо боловсронгуй болгох зорилгоор Стандартчилал техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн үнэлгээний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсан. Мөн “Стандарт ба хөгжил” үндэсний хөтөлбөр, “Нэг улс-Нэгдсэн стандарт” хөдөлгөөнийг санаачлан зохион байгуулж байна. Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд тодорхой өөрчлөлт гарсан” гэж Б.Ууганбаяр онцолсон.

Түүний өгүүлснээр нэг, хоёр жилийн өмнө стандарт гэж юу вэ, хэнд хэрэгтэй юм бэ гэдэг ойлголт, хандлага байсан бол өнөөдөр хүмүүс стандартын тухай тодорхой хэмжээний ойлголттой болжээ. Дараачийн алхам нь энэ ойлголт, мэдлэгээ ажил хэрэг болгох. Стандартаа хэрэгжүүлдэг болбол амьдралын чанар сайжирна. Илүү сайхан амьдарна. Эрсдэл буурна. ■

6589

НИЙТ СТАНДАРТ

3690

ҮНДЭСНИЙ СТАНДАРТ

2454

ҮНДЭСНИЙ БОЛГОН БАТАЛСАН
ОЛОН УЛСЫН СТАНДАРТ

2899

ОЛОН УЛСЫН ТҮВШИНД ХҮРСЭН
СТАНДАРТЫН ТОО

445

АДИЛТГАСАН СТАНДАРТ

13

ТЕХНИКИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Хамтын ажиллагаа

Стандартыг онцолсон хэлэлцүүлэг

“Эрсдэл ба стандарт” форумын хоёр дахь өдөр “Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдал ба хамтын ажиллагаа” сэдэвт хэлэлцүүлэг боллоо. Тус хэлэлцүүлэгд Барилга, хот байгуулалтын дэд сайд Э.Золбоо, Эрчим хүчний дэд сайд М.Баярмагнай, Зам, тээврийн хөгжлийн яамны Салбарын хяналтын газрын дарга Б.Бат-Өлзий, “Оюу толгой” ХК-ийн аюулгүй байдал болон онцгой байдлын удирдлагын хэлтсийн дарга Б.Цэрэндорж, Сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлийн ерөнхийлөгч Ө.Отгонбаатар нар оролцож салбар тус бүрд тулгамдаж буй асуудлууд, тэдгээрийг шийдвэрлэх гарц, шийдлийн талаар яриа өрнүүлсэн юм.

Дэлхий дахинд, тэр дундаа Монгол Улсад хотжилт нэмэгдэж, хот, суурин газарт амьдрах иргэдийн тоо нэмэгдэж байгаа энэ үед хот төлөвлөлт, эрчим хүчтэй холбоотой эрсдэлийн талаарх хоёр дэд сайдын яриа оролцогчдын анхаарлыг ихээхэн татав.

Дэд сайд Э.Золбоогийн өгүүлснээр Барилгын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2016 онд баталсан бөгөөд уг хуулийг Барилгын ерөнхий хууль нэртэйгээр шинэчлэн УИХ-д өргөн барихаар зэхэж байгаа аж. Тус хууль нь барилгын салбартай холбоотой бусад хуулийг

удирдах гол хууль болох бөгөөд өнөөгийн хууль, дүрэм журамд тусгагдаагүй, орхигдуулсан, шинэчлэх шаардлагатай бүхий л зохицуулалтыг хамрах юм. Нэг жишээ дурдахад, барилга барих газрын 70 хувьд барилга барьж, 30 хувьд гадна тохижилт хийх ёстой. Гэвч энэ стандартыг барьдаггүй, харьцааг 80:20, бүр 90:10 хувь болгож төлөвлөлт хийдэг, ийм зураг төсөл гаргасан этгээд ямар хариуцлага хүлээх нь тодорхой бус байдгаас шалтгаалж өнөөдөр Улаанбаатар хотын иргэд тав тухгүй орчинд амьдарч, замбараагүй байдал үүссэн. Түүнээс гадна 30 хувьд юу байгуулахыг тодорхой заагаагүй учраас барилгын компани нь ногоон байгууламж, хүүхдийн тоглоомын талбай бус дан автомашины зогсоол барих тохиолдол ч гардаг байна. Энэ мэт алдаа дутагдлыг шинэ хуулиар шийднэ гэж хэлэлцүүлгийн үеэр Э.Золбоо мэдээлсэн. Шинэ хуульд газрын харьцааг 60:40, эсвэл 50:50 хувь байлгах, улмаар ногоон байгууламж, тоглоомын талбай, машины зогсоолын эзлэх хувийг тодорхой зааж өгөхөөр тусгана. Ингэснээр төрийн байгууллага, хувийн компанийн хоорондох үл ойлголцол буурч, стандарт нь тодорхой, зөрчил гаргасан бол хүлээх хариуцлага нь ч тодорхой болно. ►

► Орон сууцны барилгын паспортжуулалтын талаар хэлэлцүүлгийн чиглүүлэгч Онцгой байдлын ерөнхий газрын дэд дарга Б.Ууганбаяр дэд сайд Э.Золбоогоос лавлаж хариулт авсан юм. Газар хөдлөлтийн эрсдэлээс сэргийлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой паспортжуулалтыг Улаанбаатар хотод хоёр байгууллага хийдэг. Зураг төслийн компаниудад уг үйл ажиллагааг эрхлэх эрх байдаг ч төсөв мөнгөнөөс шалтгаалж энэ чиглэлээр ажиллах сонирхолгүй байдаг аж. Түүнээс гадна паспортжуулалтыг амин чухал асуудал биш гэж үздэг учраас төсөв хэлэлцэх үед хойгуур эрэмбэлэгддэг байна. Улсын хэмжээнд нийт 130 мянган барилга байгууламж буйгаас 117910 барилга нь Улаанбаатарт, 12090 барилга хөдөө орон нутагт байдаг. 2002 оноос өмнө баригдсан 18442 барилгыг эрсдэлтэй гэж үздэг учир өдий тооны барилгад паспортжуулалт хийх шаардлагатай байна.

Улаанбаатар хотод газар хөдлөх, эсвэл цахилгаан станцад гэмтэл гарах үед бэлэн байдлын төлөвлөгөө байна уу гэсэн нэгийг бодогдуулсан асуултын хариулт тийм ч таатай байсангүй. Манай улсын ихэнх цахилгаан станц 50-60 жилийн насжилт бүхий барилга байгууламжтай, социализмын үеийн стандартаар баригдсан. Тиймээс баталгаа өгөх боломжгүй гэж Эрчим хүчний дэд сайд М.Баярмагнай өчив. Гэхдээ газар хөдлөлтөөс хамгаалах арга хэмжээ, сургуулилтыг цахилгаан станцууд ОБЕГ-тай байнга хамтарч хийдэг байна. Гамшгийн үед ажиллуулах зөөврийн нөөц үүсгүүрийг тодорхой хэмжээгээр нөөцөлдөг боловч хангамж нь санхүүгийн чадамжтай шууд холбогддог аж.

Зам тээврийн салбарт 648 стандарт, үүнээс авто замын чиглэлд 317 стандарт хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа талаар Зам тээврийн хөгжлийн яамны салбар хяналтын газрын дарга Б.Бат-Өлзий мэдээлэв. Одоогоор салбарын хэмжээнд бүх стандартад үзлэг хийж дууссан агаад цаг үеийн шаардлага хангахгүй 106 стандартыг шинэчлэх, хоцрогдож ач холбогдлоо алдсан 32 стандартыг хүчингүй болгох, шинээр 45 стандарт бий болгох шаардлагатай гэсэн дүгнэлт гарчээ. Ийнхүү стандартуудыг шинэчилснээр эрсдэл, аюулаас сэргийлнэ гэж салбарын яам үзэж байгаа аж.

Харин “Оюу толгой” ХК-ийн аюулгүй байдал болон онцгой байдлын удирдлагын хэлтсийн дарга Б.Цэрэндорж өөрсдийн нэвтрүүлж буй туршлагаас хуваалцав. Тэрбээр “Манай компанид эрсдэлийн шинжээч нар ажилладаг. Баг хэсэг, нэгжийн түвшинд эрсдэлийг тодорхойлсны үндсэн дээр багасгах хяналтын арга хэмжээ авдаг. Бид ил уурхай, баяжуулах үйлдвэртээ Монгол Улсын стандарт, дүрэм журмыг хэрэглэдэг. Харин далд уурхайд Монголд төдийгүй дэлхийд ховор бүтээн байгуулалт явагдаж байгаа, энэ утгаараа олон улсын нэн шинэ стандартууд ашиглаж байна. Бид эдгээр стандартыг төрийн захиргааны байгууллагуудтай ярилцаж, зөвлөлдсөний үндсэн дээр нутагшуулдаг” гэж ярьсан юм. ■

Барилга, хот байгуулалтын дэд сайд

Э.Золбоо: Бага талбайтай амины орон сууцыг заавал барилгын

зурагтай барих шаардлага тавьна. Барилгын хөгжлийн төвийн гаргаж буй 50-100 м.кв амины орон сууцны зураг төслийг ирэх хавраас иргэдэд үнэ төлбөргүй санал болгоно. Ингэснээр хороололд газар хөдлөлтөд тэсвэртэй барилга баригдах нөхцөл бүрдэнэ.

Эрчим хүчний дэд сайд М.Баярмагнай:

Цахилгаан, дулааны үнэ тариф нь гамшигтай холбоогүй мэт боловч

онцгой үед ашиглах нөөцөө бид орлогоороо бүрдүүлдэг. Гэтэл манай салбарын орлого зах зээлд шилжээгүй үнэ тарифаар, харин худалдан авалт маань зах зээлийн зарчмаар явдаг. Энэ зөрүүнээс шалтгаалж аваарын үеийн нөөц бүрдүүлэх нь улам хэцүү болж байна.

Зам тээврийн хөгжлийн яамны салбар хяналтын газрын дарга Б.Бат-Өлзий:

Сүүлийн гурван жилд төрийн хяналт шалгалт,

стандарт хэрэгжилтэд тавих шаардлага цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалж буурсан. Зам барилгын зарим шинэ бүтээн байгуулалтад хяналт, шалгалт дутсанаас чанаргүй зам баригдсаныг үгүйсгэх аргагүй.

“Оюу толгой” ХК-ийн аюулгүй байдал болон онцгой байдлын удирдлагын хэлтсийн дарга Б.Цэрэндорж:

Уул уурхайн компаниудад зориулж бид аюулгүй ажиллагааны форумыг олон удаа зохион байгуулсан. Форумын үеэр ямар дүрэм журам, стандартыг мөрдөж, хэрхэн аюулгүй ажилладаг талаарх мэдээллээ түгээдэг.

ОБЕГ

Г.Ариунбуян: Үндэсний хэмжээнд гамшгийг тэсвэрлэх чадавх бий болгохоор ажиллаж байна

Онцгой байдлын Ерөнхий газрын дарга, хошууч генерал Г.Ариунбуянтай ярилцлаа.

-Монгол Улс уур амьсгалын өөрчлөлтөд асар ихээр өртөж байгаа энэ цаг үед Онцгой байдлын ерөнхий газар (ОБЕГ) ямар стратеги, тактикийн өөрчлөлт, шинэчлэл хийж байна вэ?

-Монгол Улс газар зүйн байршил, эх газрын эрс тэс уур амьсгал зэргээс хамааран дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтөд хамгийн эмзэг 10 орны нэг болохыг эрдэмтэн, судлаачид тогтоосон. Энэ нь уур амьсгалын өөрчлөлтөд иргэдийн дасан зохицох чадавхыг нэмэгдүүлэх, гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх, эрт хариу арга хэмжээ авах чадавхыг инновацын хөгжил, технологийг ашиглан сайжруулж, гамшгаас хамгаалах зорилт стратегийг шинэчлэх цаг үеийн шаардлагыг бий болгож байна.

Гамшгаас хамгаалах өнөөгийн тогтолцоо бол

гамшиг, аюул тохиолдсоны дараа бус уур амьсгал, гамшгийн олон аюулын эрсдэлийг урьдчилан үнэлж, сэргийлэх, бэлтгэл бэлэн байдлыг хангах, салбар дундын удирдлагыг хэрэгжүүлэх удирдлагын цогц тогтолцоонд шилжсэн. ОБЕГ энэ хүрээнд “Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн хүрээ хөтөлбөрийг Монгол Улсад дунд хугацаанд хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө”-г нийт гурван үе шаттайгаар 2017-2030 хүртэл “Тогтвортой хөгжлийн зорилт-2030”, “Алсын хараа-2050” зэрэг стратегийн бодлого хөтөлбөртэй нийцүүлэн ажиллаж байна.

Дээрх стратегийн хүрээнд бид хот суурин газарт өсөн нэмэгдэж буй хүн амд гамшгийн зарлан мэдээллийг хүргэх, иргэнээс эхлээд аж ахуйн нэгж, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагын бүх түвшинд эрсдэлийг бодитой үнэлж, төлөвлөлт бэлэн байдлыг хангуулах, нэг үгээр үндэсний хэмжээнд гамшгийг тэсвэрлэх чадавхыг бий болгох зорилтыг тэргүүлэх чиглэлээ болгон ажиллаж байна. ►

► **-Уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль цаг уурын ноцтой үзэгдлүүд нь онцгой байдлын албанд ямар сорилтуудыг тулгаж байна вэ?**

-Сүүлийн 50 жилд цаг агаар, уур амьсгал, устай холбоотой аюулт үзэгдлээс шалтгаалсан 11.000 орчим гамшиг тохиолдож, хоёр сая гаруй хүн ам амь насаа алдаж, дэлхийн эдийн засагт 3.6 их наяд долларын хохирол учруулсан тоон мэдээ бий. 2022 оны “Дэлхийн гамшгийн эрсдэлийн тайлан”-д уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан гамшиг, аюулт үзэгдлийн тоо дараагийн таван жилд 30-40 хувь нэмэгдэхийг тэмдэглэсэн.

Нүүдлийн мал аж ахуйд суурилсан эдийн засагтай манай орны хувьд уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан ган, зуд, салхи шуурганы давтамж, үер ус, хуурайшилт, ой, хээрийн түймрийн эрсдэл улам бүр харилцан хамааралтай болж, хавсарсан эрсдэлүүд үүсэж, хариу арга хэмжээ авах “алтан цаг” хугацаа улам бүр богиносж, онцгой байдлын алба хаагчдыг мэргэжлийн байж, илүү богино цаг хугацаанд иргэдэд хүртгэмжтэй хүрч ажиллахыг шаардаж байгаа нь өргөн уудам нутагтай, хот суурин газартаа хүн амын төвлөрөл ихтэй манай орны хувьд томоохон сорилтыг бий болгож байна. Гамшиг, аюулт үзэгдлээс иргэдийн амь нас эд хөрөнгийг авран хамгаалах тэргүүлэх чиг үүргээс гадна гамшгийн үед дулаан, эрчим хүч, зам гүүр зэрэг нэн чухал дэд бүтцийн аюулгүй байдлыг хангуулах, иргэдийн аюулгүй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд салбар дундын удирдлага зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх шаардлага бидэнд тулгарч байна.

Сүүлийн жилүүдэд хот суурин газруудад гэнэтийн аадар бороо, үерийн улмаас хүний амь нас, эд хөрөнгөд учрах хохирол нэмэгдэж байгаа нь онцгой байдлын байгууллагад тулгарч буй бас нэгэн сорилт юм. Уур амьсгалаас үүдэлтэй гамшгийн эрсдэлийн тоо, давтамж ийнхүү нэмэгдэж, олон төрлийн “шинэ” эрсдэл үүсэж байгаагаас шалтгаалан онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчдыг мэргэжлийн түвшинд сургаж бэлтгэх, орчин цагийн шинэ технологи, багаж зэвсэглэмжтэй ажиллах чадавхыг эзэмшүүлж, аврах, гал унтраах тоног төхөөрөмж, техник зэвсэглэмжийн хангалт, хөдөлмөр хамгааллыг шинэчлэх шаардлагатай байна.

Энэ чиглэлээр сүүлийн жилүүдэд төр, засгаас ихэд анхаарч, зөвхөн улс, орон нутгийн

төсвийн хөрөнгө оруулалтаас гадна гадаадын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжаар техник тоног төхөөрөмжийн хангалтыг хийж ирснийг тэмдэглэн хэлье. Одоогийн байдлаар техник, тоног төхөөрөмжийн хангалт 57 хувь, алба хаагчдын тусгай зориулалтын хувцас хэрэглэл 37-40 хувийн хангамжтай байгаа бол хамгийн дутагдалтай нь гамшгийн үед үүрэг гүйцэтгэх харилцаа холбооны бэлэн байдал, иргэдэд хүргэх зарлан мэдээллийн систем 26-28 хувь байгаа юм.

-Гамшигтай тэмцэх үүргийг манай ард иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллага зөвхөн мэргэжлийн байгууллагуудад тохдог явдал бий. Эрсдэлээс сэргийлэхийн тулд талуудын оролцоог хэрхэн хангах шаардлагатай вэ?

-Гамшиг хэнийг ч ялгадаггүйн тод жишээг дэлхийн улс орнуудад болж буй гамшиг, гамшгийн хор хохирлын хэмжээнээс харж болно. Гамшгийн үеийн шуурхай үйл ажиллагаа бол талуудын оролцоог бүхэлд нь хамарсан үйл ажиллагаа учир төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, ард иргэдэд үүрэг хариуцлагыг нь бүрэн ойлгуулах, эрсдэлийн боловсрол мэдлэгийг олгох, тэднийг сургаж дадлагажуулах нь бидний тэргүүлэх чиглэл юм.

Энэ хүрээнд Засгийн газар “Олон нийтийн оролцоотой гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”-ийг батлан 2025 он хүртэл хэрэгжүүлж, гамшгийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, сургалт, сурталчилгаа, үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангаж, тэдний мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх, аюулгүй амьдрах ухамсарт соёл болон болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадавхыг бэхжүүлж, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах зорилтыг тавин ажиллаж байна.

Гамшгаас хамгаалах тогтолцоог бид иргэн, хуулийн этгээд, ААН, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагын түвшинд бүрдүүлэхийг зорьж хууль эрх зүйн томоохон шинэчлэлүүдийн хүрээнд гамшгаас хамгаалах удирдлагын тогтолцооноос гамшгийн эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоонд шилжүүлж чадсан. Тухайлбал, 2003 онд батлагдсан Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаанд талуудын оролцоотой холбоотой 81 зүйл заалт, 2017 оны шинэчилсэн найруулгад 121 зүйл туссан байсан бол 2021 оны нэмэлт

■ Эрсдэлийн боловсрол мэдлэгийг олгох, тэднийг сургаж дадлагажуулах нь бидний тэргүүлэх чиглэл юм

► өөрчлөлтөөр 152 зүйлд оролцогч талуудын эрх үүргийг тусгасан.

-Бүхий л гамшиг, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх боломжтой гэж энэ удаагийн форумын үеэр дурдсан. Маш их эрсдэл дунд амьдарч байгаа тохиолдолд бид тэдгээрээс хэрхэн сэргийлэх вэ? Та төр засаг, иргэн, компанийн түвшинд тодорхой тайлбарлаж өгнө үү?

-Энэ удаагийн форум Монгол Улсын Шадар сайдын ивээл дор болж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоог хангасан, монгол хүний эрүүл аюулгүй амьдрах орчинд учирч буй эрсдэлийг тал бүрээс нь авч үзэж, нээлттэй хэлэлцсэн анхны үндэсний форум болж буйгаараа онцлог байлаа. Манай улсад сүүлийн 20 жилд гамшиг, аюулт үзэгдлийн тохиолдол 30.2 хувиар, гамшиг ослын улмаас амь насаа алдсан хүний тоо 9.9 хувиар, бэртэж гэмтсэн хүний тоо 10.3 хувиар, улс орны эдийн засагт учирсан хохирол 54.8 хувиар өссөн. Гамшиг, аюулт үзэгдлээс шалтгаалж эдийн засгийн тогтвортой хөгжил, иргэдийн амьжиргаанд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл улам бүр өссөнийг үндэсний форум онцолсон.

Монгол орны эрсдэлийн зураглал хот, хөдөөгөөр харилцан адилгүй. Тухайлбал, хот суурин газарт орон сууцны болон ахуйн гал түймрийн эрсдэл өндөр, барилга орон сууц, дэд бүтцийн хувьд хур борооны үер, газар хөдлөлтийг тэсвэрлэх чадавх хангалтгүй байна. Нийслэлийн хэмжээнд олон аюулд хамгийн их өртөж буй нь Сонгинохайрхан, Баянзүрх дүүрэг. Үерийн аюулд өртөх бүсчлэлд хотын хүн амын 40 хувь амьдарч, 5.5-аас дээш магнитудын газар хөдлөлтөд 97 хувь нь өртөх эрсдэлтэй.

Гамшгийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд иргэд нэн тэргүүнд эрсдэлийн хүчин зүйлийг ойлгож, үнэлэх хэрэгтэй юм. Тухайлбал, амьдарч буй газар оронд гамшгийн ямар эрсдэл байгааг сайтар ойлгох нь эрсдэлийг бууруулж, урьдчилан сэргийлэх боломжийг бий болгодог. Нийслэлийн иргэд гамшиг, аюулт үзэгдлийн сэрэмжлүүлэг мэдээнд сонор соргог байж, өрх бүр гамшгийн зарлан мэдээллийг хүлээн авч, хариу арга хэмжээ авах арга дадлыг эзэмших нь тэргүүлэх ач холбогдолтой. Амь нас, эд хөрөнгө, барилга орон сууцыг гал түймэр, газар хөдлөлт, үерийн эсрэг гамшгийн эрсдэлийн даатгалд даатгуулах, өрхийн түвшинд гамшиг ослын үед авах арга хэмжээг төлөвлөж, бэлэн байх юм.

Төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагууд гамшгийн эрсдэлийг бууруулах хөрөнгө санхүү, гамшгаас хамгаалах зардлыг жил бүрийн төсөвт тусган шийдвэрлэж, эрсдэлийн удирдлагыг өөрийн салбарын болон орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөр зорилтод тусгаж, гамшгаас хамгаалах төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, тасралтгүй туршиж тодотгох, гамшгийн хор

уршгийг арилгах удирдлага зохицуулалтын чадавхыг дор бүрнээ ханган ажиллавал гамшгийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, хохирлыг бууруулах юм.

Томоохон гамшиг тохиолдоход Онцгой байдлын байгууллагын нөөц хүрэлцэхгүй байх, хүрч очих хугацаа алдах тохиолдол гарна. Энэ үед иргэд бие биедээ туслах сэтгэлтэй, мэдлэгтэй, чадавхтай байхыг аль ч улс оронд зөвлөдөг. Манай улс ч мөн гамшгийн эрсдэлийг бууруулах орон нутгийн зөвлөл, сайн дурын бүлэг, иргэдийг бэлтгэж ирсэн.

-ОБЕГ-ын ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний талаар танилцуулна уу?

-Монгол, Франц улсын Засгийн газар хоорондын “Санхүүгийн хэлэлцээр”-ийн хүрээнд “Агаараас эрэн хайх нэгж байгуулах, нисдэг тэрэг, гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашин нийлүүлэх төсөл”-ийг 2020-2023 онд хэрэгжүүлж байна. Нисэх албатай болсноор 94 удаагийн дуудлагаар 133 хүнд тусламж үйлчилгээ үзүүлж, авран хамгааллаа.

Цаашид тус төслийн хүрээнд бэлтгэгдэж байгаа Онцгой байдлын байгууллагын нисгэгч, инженер техникийн ажилтан, аврах ажиллагааны мэргэжилтэн, аврагч, эмч, сувилагч нарын мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах зорилгоор төслийн хоёрдугаар шатыг эхлүүлнэ. Мөн төслийн бүрэлдэхүүн хэсэг болох гал түймрийг хөөсөөр унтраах гурван автомашин, автомеханик шатны 15 автомашин, хөөс үүсгэгч бодис нийлүүлэгдэнэ. Түүнчлэн ЖАЙКА байгууллагатай хамтарч “Монгол Улсын газар хөдлөлтийн гамшгаас хамгаалах чадавхыг бэхжүүлэх нь” төслийн хоёрдугаар шатыг 2022 оноос хэрэгжүүлж, барилга байгууламжийг хүчитгэх хэрэгцээ, шаардлагыг олон нийтэд таниулах, холбогдох дүрэм, заавар, газар хөдлөлтийн хүчитгэлийн зураг төсөл боловсруулж, инженер техникийн ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлэх, иргэдийн гамшгаас хамгаалах чадавхыг дэмжих юм.

ОБЕГ Швейцарын Хөгжлийн агентлагийн дэмжлэгээр “Монгол Улсын Онцгой байдлын албаны хот доторх эрэн хайх, аврах ажиллагааны чадавхыг бэхжүүлэх” төслийн нэгдүгээр үе шатыг 2017-2018, хоёрдугаар үе шатыг 2019 онд хэрэгжүүлсэн бөгөөд гуравдугаар үе шатыг 2023-2024 онд хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Энэ төслийг хэрэгжүүлснээр сүүлийн жилүүдэд нэмэгдээд байгаа уул уурхай, өндөр барилга, нуранги зэрэг хүндрэлтэй нөхцөлд эрэн хайх, аврах ажиллагаа явуулах чадавх бэхжинэ.

Мөн цаашид “Монгол Улсад Гамшгийн зарлан мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог бэхжүүлэх нь” төслийг Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх бэлтгэлийг хангаж байна. ■

Хоолноос 200 өвчин

Вирус, нян, шимэгч, хүнд металл, пестицидээр бохирдсон хоол хүнс 200 гаруй өвчний шалтгаан болж байна. Гэвч Монгол Улс дэлгүүрийн лангуун дээрх хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлыг бүрэн шинжлэх чадамжгүй хэвээр байна.

Хүн амын эрүүл, аюулгүй байдлыг сахин хамгаалах хамгийн чухал хүчин зүйлсийн нэг нь хүнсний аюулгүй байдал. Гэвч вирус, нян, шимэгч, хүнд металл, пестицидээр бохирдсон хоол хүнс, хадгалалтын горим, хугацаа нь дууссан хүнсний бүтээгдэхүүн зэрэг нь олон өвчний шалтгаан болж байгааг ЭМЯ мэдэгдэв. Энэ бол монголчуудын идэж хэрэглэж буй хоол хүнс үндэсний аюулгүй байдлыг ганхуулах хэмжээнд тулж ирсний илрэл юм.

Өөр нэгэн харамсалтай тоог ч олон улсын байгууллагууд танилцуулж байна. ДЭМБ, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Дэлхийн зөн Монгол зэрэг байгууллагын судалгаанд Монгол Улс хоол тэжээлээс шалтгаалсан эмгэг, өвчлөлийг бууруулах тал дээр анхаарч, шат дараатай ажлуудыг хэрэгжүүлсээр ирсэн ч тэжээлийн дутагдал, таргалалт, халдварт бус өвчлөл хүн амын эрүүл мэнд, хүний хөгжил, эдийн засгийн бүтээмжид аюул занал учруулсаар байгааг онцлон сануулсан.

Тухайлбал, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн дунд А, Д аминдэм, төмөр, цайр, селен, иод дутал дорвитой буурахгүй байгаагийн зэрэгцээ хүүхдүүдийн 2.8 хувь нь туранхай, 7.3 хувь нь өсөлтийн хоцрогдолтой. Түүнчлэн хүүхдүүдийн дундах таргалалтын түвшин 2006 онд ▶

► долоон хувь байсан бол одоо 28.6 хувьд хүрчээ. Харин насанд хүрэгчдийн 44-67 хувь нь таргалалттай байгааг НҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын судалгаанд онцолсон. Энэ нь давс, сахар, өөх тосны өндөр агууламж бүхий шим тэжээл багатай амттан, хоол хүнсний зохисгүй хэрэглээтэй шууд хамааралтай юм.

Өдгөө дэлхий дахинд нэг тэрбум хүн өлсгөлөнд нэрвэгдсэн байгаа бол 2.3 тэрбум нь шим тэжээлийн дутагдалд орсон байна. Харин мах, гурил голцуу хэрэглэдэг монголчуудын тухайд хүн амын 20 орчим хувь нь хангалттай хэмжээний шим тэжээлтэй хүнсээр хооллож чадахгүй байгааг НҮБ онцолжээ.

Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал нь хүний эрүүл мэнд, ажлын бүтээмж, амьдралын чанарт сөргөөр нөлөөлж, цаашлаад эдийн засгийн хямрал, ядууралд хөтөлдөг. “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр тавьсан илтгэлдээ Эрүүл мэндийн сайд С.Чинзориг хөгжиж буй улс орнууд хүнсний аюулгүй байдлыг хангалттай сахиулж чадаагүйн улмаас жил бүр 110 тэрбум ам.долларын алдагдалд орж, 15 тэрбум ам.долларыг бохирдсон хүнснээс үүссэн өвчин эмгэгийг эмчлэхэд зарцуулж байгааг дурдсан. Энэ бол чанаргүй хоол хүнс айл өрхийн ч, улс орны ч гарзын үүдийг нээдгийн тод жишээ юм.

Үндэсний статистикийн хорооны Хүнсний аюулгүй байдлын статистик үзүүлэлтээс харахад, сүүлийн жилүүдэд хоол хүнсээр дамжих өвчний төрөл, дэгдэлт буурах хандлагатай байгаа ч өвчилсөн хүмүүсийн тоо нэмэгдэх төлөвтэй байна. Хамгийн сүүлд нийтэлсэн 2021 оны тайланд нийт хүн амын 5.08 хувь нь дунд болон хүнд хэлбэрээр хүнсний баталгаат байдлын алдагдалд өртсөн талаар дурдсан байна.

Хүнсний баталгаат байдал алдагдаж буй шалтгаан нь хүнсний хангамж, тэр дундаа импортын бараа бүтээгдэхүүнээс ихээхэн хамааралтай байдал юм. Манай улс хүнсний бүтээгдэхүүнийхээ 50 орчим хувийг гаднаас авдаг. Үүнд жилдээ нэг тэрбум ам.доллар буюу 3.5 их наяд төгрөг зарцуулдгийг форумын үеэр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн үйлдвэр, үйлчилгээний бодлогын зөвлөх Ч.Даваабаяр онцолж байв.

Манай улс хүнсний бүтээгдэхүүнийхээ хэрэгцээг дотооддоо бүрэн хангаж чадахгүйн зэрэгцээ хил гаалиар их хэмжээгээр орж ирж буй бараа бүтээгдэхүүнийг хянаж шалгах тогтолцоо хангалтгүй байна. Импортын бүтээгдэхүүнийг хянаж шалгахад гаалийн байцаагч нарын хүч хүрдэггүйгээс гадна боомтууд лабораторигүй байгаа нь ихээхэн сорилт дагуулдаг аж. Томоохон боомтууд дээр орчин үеийн тоног төхөөрөмж бүхий лаборатори байгуулах ажил дөнгөж одоо л дуншиж байна. Мөн заавал хил дээр ирсний дараа хянаж шалгах бус импортоор оруулж ирэх анхны шат дамжлагаас эхлээд шаардлага тавих хууль, эрхзүйн тогтолцоо ч хангалтгүй. Үйлдвэрлэгч бус хэрэглэгч орон хэр нь Худалдааны хуульгүй өдийг хүрсэн нь ч мөн хачирхалтай. ►

ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Эх сурвалж: Эрсдэлийн үндэсний форум 2023

► БУРХАНГҮЙ ГАЗРЫН БУМБА ГАЛЗУУРНА

Хуулийн цоорхойтой, лабораторийн хомстолтой улсад хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулж, хүн амын эрүүл мэндийг сахин хамгаална гэдэг амаргүй ажил. Бидэнд хэдэн мянган стандарт байсан ч түүнийг хэрэгжүүлэх тогтолцоо сул. Тиймээс стандарт нэртэй “хоосон лоозон”-гоор бид ходоодоо хогийн сав болохоос сэргийлж чадахгүй. Одоогоор Монгол Улсад дагаж мөрдөх ёстой 6500 гаруй стандарт байна. Манай улс стандартаар дутаагүйг форумд оролцогчид ч хэлж байв. Гэвч стандартыг хэрэгжүүлэх ёс зүйтэй бизнес эрхлэгч хэр их байна вэ...? Бодох л асуудал.

“Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр Хүнсний аюулгүй байдлын үндэсний лавлагаа лабораторийн Ерөнхий захирлын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, доктор О.Нандин-Эрдэнэ “Хүнсний аюулгүй байдлын эрсдэлийг бууруулахад лабораторийн үүрэг” сэдвээр илтгэл танилцуулсан нь эрхгүй анхаарал татаж байлаа.

1947 онд Үршинжлэх лабораторинэртэй байгуулагдсан тус байгууллага өдгөө хяналт шалгалтын үр дүнг лабораторийн шинжилгээгээр баталгаажуулах үндсэн чиг үүрэгтэй. Мөн хүнсний аюулгүй байдлын эрсдэлийн үнэлгээ хийх, хүнсний шинжилгээний мэдээллийн сан бүрдүүлэх, лабораториудын ур чадварыг үнэлэх сорилтыг зохион байгуулах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил явуулах чиглэлээр үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэн ажиллаж байна.

Хүнсний аюулгүй байдлын үндэсний лавлагаа лабораторийнхон Хүнсний аюулгүйн үзүүлэлтийг тогтоохдоо хяналт шинжилгээний 61 хувийг гүйцэтгэж чаддаг байна. Хэрэв тэд ирэх онд төлөвлөгөө ёсоороо тоног төхөөрөмжөө сайжруулчихвал аюулгүйн үзүүлэлтүүдийг тогтоох хүчин чадлаа 85 хувьд хүргэх боломжтой аж.

Харин аймаг, орон нутгийн хувьд хүнсний бүтээгдэхүүнийхээ 10-31 хувийг л шинжилж чаддаг байна. Хүнсний аюулгүй байдал, эрсдэлийг хянах лабораторийн чадавх ийм сул байгаа нь анхаарал татах асуудал гэж доктор О.Нандин-Эрдэнэ танилцуулж байв.

Орон нутгийн хувьд, Замын-Үүд, Увс, Сэлэнгэ аймагт лабораторийн чадавх харьцангуй сайн ч, хяналт шинжилгээний түвшин 30 орчим хувьтай байгаа нь чамлалттай үзүүлэлт гэсэн юм. Харин юу идэж хэрэглэж байгаагаа хамгийн тааруу хэмжээнд шинжилж байгаа лабораторийн чадавх хамгийн сул нь Хөвсгөл, Говьсүмбэр, Архангай аймаг. Тиймээс улс орон даяар хяналтын тогтолцоог бэхжүүлж, лабораториудын чадавхыг сайжруулахгүй бол хүнсний аюулгүй байдлын талаар ярихад тун бэрх болох юм.

Нөгөөтээгүүр, гаалийн байгууллагын оролцоо Хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад ихээхэн чухал нөлөөтэй. ГЕГ-ын Дэд дарга Г.Энхтайван 2022 оны эхээр мэргэжлийн хяналтын байгууллагын чиг үүрэг ГЕГ-т ирснээс хойш тус байгууллагын ачаалал эрс нэмэгдсэнийг хэлж байв. “Өдрөөс өдөрт гадаад худалдаа тэлж байгаа ч гаалийн байцаагч нарын орон тоо хэвэндээ шахуу байгаа. Мөн боомт дээр лабораторийн чадавх сул учраас гар мухарддаг” гэж тэрбээр учирлаж байлаа. Тиймээс эрсдэл үүсгэхгүй байх нь дан ганц гаалийнхны хариуцах ажил биш, бизнес эрхлэгчид ёс зүйтэй, иргэд оролцоотой байж чанаргүй хүнсийг зах зээлээс шахаж чадна гэж албаныхан үзэж байна. Үүний зэрэгцээ дотоодын үйлдвэрлэлээ дэмжиж, хүнсний хангамжаа сайжруулах шаардлагатайг онцолж байсан юм.

АЙЛААС ЭРЭХЭЭР АВДРАА УУДАЛЪЯ

Гадаад л бол сайн гэдэг ойлголт хэдийн ард хоцорчээ. Сүүлийн жилүүдэд үндэсний үйлдвэрлэлд, тэр дундаа ►

■ Манай улс хүнсний бүтээгдэхүүнийхээ тэн хагасыг импортоор авдаг. Үүнд жилдээ нэг тэрбум ам.доллар буюу 3.5 их наяд төгрөг зарцуулдаг аж

► дотоодын хүнс үйлдвэрлэгчдэд итгэх итгэл илүүтэй нэмэгдэж байна. Одоогоор монголчууд бид мах, гурилынхаа хэрэглээг дотоодоосоо бүрэн хангадаг. Мөн энэ жил ургац арвин байсны ачаар 175 мянган тонн төмс, 185 мянган тонн хүнсний ногоо хураан авч, төмсний хэрэгцээг 100 хувиар, хүнсний ногооны хэрэгцээг 85 хувиар дотоодоосоо хангажээ.

Гэвч дотооддоо хийж чаддаггүй зүйл их хэвээрээ л байна. Монголчууд бид гурилан бүтээгдэхүүний 33 хувь, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний 40 орчим хувийг гаднаас авдаг. 70 сая малтай ч импортын хуурай сүүнээс ийм өндөр хамааралтай байгаа нь дотоодын үйлдвэрлэлээ дэмжих шаардлагатайг илтгэнэ. Мөн өндөг, будаа, элсэн чихэр, ургамлын тос, давсыг хүртэл импортоор авсаар байна. Ядаж бид айлаас давс гуйхааргүй хэмжээнд хүрчихвэл сайнсан.

Өнгөрсөн онд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг санаачилж, энэ дагуу УИХ-аас 36 дугаар тогтоолыг баталсан. Энэ тогтоол хэрэгжвэл, Монгол Улс ойрын таван жилийн хугацаанд 19 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг дотооддоо бүрэн хангаад зогсохгүй экспортолдог болно. Төрийн 35 байгууллагын оролцоотойгоор хэрэгжих энэ ажилд ХХААХҮЯ хамгийн их оролцоотой байх бөгөөд 1.7 их наяд төгрөг зарцуулахаар төлөвлөжээ.

Энэхүү санхүүжилтийн дийлэнхийг улсын төсвөөс гаргаж, тодорхой хувийг гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл тусламж, ААН-үүдийн хөрөнгө оруулалт, хандив зэрэг эх үүсвэрээр бүрдүүлэх аж. Мөн 36-р тогтоолыг хэрэгжүүлэх хүрээнд ХАА-н салбарын үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд энэ жил 982 тэрбум төгрөгийн, жилийн 5-6 хувийн хүүтэй хөнгөлөлттэй зээл олгохоор тусгасан. Хүүгийн хөнгөлөлтөд нь 127.7 тэрбум төгрөгийг Засгийн газраас татаас хэлбэрээр олгохоор болсныг ч салбарын яам онцолж байсан. Тэгвэл одоогоор /2023 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдрийн

байдлаар/ 1857 аж ахуйн нэгж, иргэнд 675 орчим тэрбум төгрөгийн зээл олгоод байна. Үлдсэн санхүүжилтийг энэ ондоо багтан олгоно гэдгийг ХХААХҮЯ-ны Бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга Ц.Болорчулуун “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр онцолсон.

Ийнхүү хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг сайжруулахын тулд дотоодын үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжихээс гадна хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгоход анхаарч байгаагаа албаныхан хэлж байна. Мөн “Хүнсний хувьсгал”-ын хүрээнд 10 гаруй хуулийн төслийг УИХ-аар хэлэлцүүлэхээр төлөвлөжээ. Үүнд хэд хэдэн хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл багтсан төдийгүй худалдааны эрхзүйн орчныг боловсронгуй болгох цоо шинэ хуулийн төсөл ч багтжээ. ■

Агаарын бохирдол

УТААНААС САЛАХ ЭЦСИЙН НАЙДВАР

ДЭЛХИЙН ХАМГИЙН ИХ АГААРЫН БОХИРДОЛТОЙ УЛСУУД

2022 он, PM2.5 агууламжаар

Улаанбаатарчууд утаатай тэмцээд 20 гаруй жил болж байна. Гэвч утаа ихэссэн үү, гэхээс багасаагүй нь бодит үнэн.

Өвлийн улиралд үлэмж хэмжээгээр нэмэгддэг агаарын бохирдол Улаанбаатар хотын иргэдийн эрүүл мэнд, амь насанд заналхийлж буй хамгийн том эрсдэл гэдэгтэй хүн бүр санал нийлэх биз ээ.

Утааны улирал эхлэхээр ханиад томууны өвчлөл ихсэж, эмнэлгүүдийн ачаалал огцом нэмэгдэж, эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ коридорт хэвтэн эмчлүүлдэг.

Агаарын бохирдол нь амьсгалын замын өвчлөлийн 53, уушгины хавдрын 40, хүүхдийн амьсгалын замын өвчлөлийн 24 хувийн шалтгаан болж байна. Мөн манай улсын хүн амын нас баралтын тэргүүлэх шалтгаан болсон зүрх судасны өвчлөл, хавдарт агаарын

бохирдол шууд нөлөөлж байна.

Агаарын бохирдлын дийлэнх хувийг гэр хорооллоос гарах утаа эзэлж байна. Тодруулбал, 55.6 хувийг гэр хороолол, 28.9 хувийг автомашин, 15.5 хувийг бусад эх үүсвэр эзэлж буй. Агаарыг бохирдуулагч нь тоосонцор, нүүрстөрөгчийн дутуу исэл, хүхэрлэг хий, азотын давхар исэл зэрэг юм. Үүнээс хамгийн их буюу тоосонцрын 52.3 хувь, азотын давхар ислийн 63.2 хувийг автомашин, нүүрстөрөгчийн дутуу ислийн 64.1 хувь, хүхэрлэг хийн 71.7 хувийг гэр хорооллын утаа бүрдүүлж байна.

Агаарын хамгийн их бохирдолтой бүсэд 844,646 иргэн амьдарч байна. Энэ нь нийслэлийн нийт хүн амын 53 хувь юм. Цаг уур, орчны шинжилгээний газрын Судалгааны хүрээлэнгээс Улаанбаатар хотын хамгийн агаарын бохирдолтой

хэсгийг Баянхошуу, Долоон буудал, Баянбүрд орчим гэж тодорхойлсон. Энд ерөнхий боловсролын 72 сургууль, 52 цэцэрлэг, 14 эмнэлэг байна.

Төрийн ордонд гурван өдрийн турш үргэлжилсэн “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр Нийслэлийн засаг даргын нийгмийн салбар, ногоон хөгжил болон агаар, орчны бохирдлын асуудал хариуцсан орлогч О.Номинчимэг нийслэлийн зүгээс утаатай хэрхэн тэмцэж байгаа талаар мэдээлэл өгсөн юм.

Төр засгаас утаатай тэмцэх урт болон дунд хугацааны бодлогыг олонтоо боловсруулж ирсэн ч тэр бүр амжилт олж байсан удаагүй.

Хотын шинэ мээр Х.Нямбаатар багаа бүрдүүлж эхэлсэн. Утаатай тэмцэх түүний шинэ баг агаарын бохирдлын шинж тэмдэгтэй биш учир шалтгаантай нь тэмцэхээр ►

► тооцоолж, дунд болон урт хугацааны бодлого боловсруулжээ. Утааны учир шалтгаан нь нийслэлийн иргэдийн 50-аас дээш хувь нь амьдарч байгаа гэр хороолол, замын түгжрэлийн эх үүсвэр автомашин юм. Энэ хоёртой тэмцэхээр нэн тэргүүнд автомашины түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах анхдагч хуулийн төслийг боловсруулан УИХ-д өргөн барьжээ.

Утаа ихтэй учраас мэдээж гэрт цэвэр агаар орж ирэхгүй нь тодорхой. Тиймээс тэд гэрт орох агаарыг гадаад орчны бохирдлоос хамгаалахын тулд цонхны шүүлтүүр, давхар хаалга болон агаар цэвэршүүлэгч хэрэглэх нь эрүүл мэндэд тустай гэж дүгнэжээ.

Дээр дурдсан хамгийн их бохирдолтой бүсэд хичээллэж байгаа 72 сургууль, 52 цэцэрлэг, 14 эмнэлэгт цонхны шүүлтүүр суурилуулсан байна. Уг кампанит ажил үр дүнгээ өгсөн учраас 2024 онд нэмж 64 сургууль, 107 цэцэрлэгт цонхны шүүлтүүр суурилуулахаар зэхэж байгааг О.Номинчимэг итгэлдээ онцоллоо.

Дунд хугацаанд гэр хорооллыг хөгжүүлэх замаар агаарын бохирдлыг шийдвэрлэх хүрээнд шинэ дэд төв болон олон нийтийн бичил төвүүдийг байгуулж, гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийг эрчимжүүлэх шаардлагатай байна. Энэ дагуу зургаан байршилд шинэ дэд төв, 52 байршилд олон нийтийн бичил төв байгуулан, 88 байршилд дахин төлөвлөлт хийж, нийт 219,290 орон сууцыг ашиглалтад оруулах хэрэгтэйг судалгаа харуулжээ. Эхний ээлжинд Баянхошуу, Сэлбэ дэд төвд 20 мянган айлыг орон сууцжуулах төсөл боловсруулсан байна. Үүнтэй холбоотой газар чөлөөлөх, хөрөнгө санхүүгийн ажлыг эхлүүлжээ. Ингэснээр агаарын бохирдлыг 22 хувиар бууруулна гэж үзэж буй.

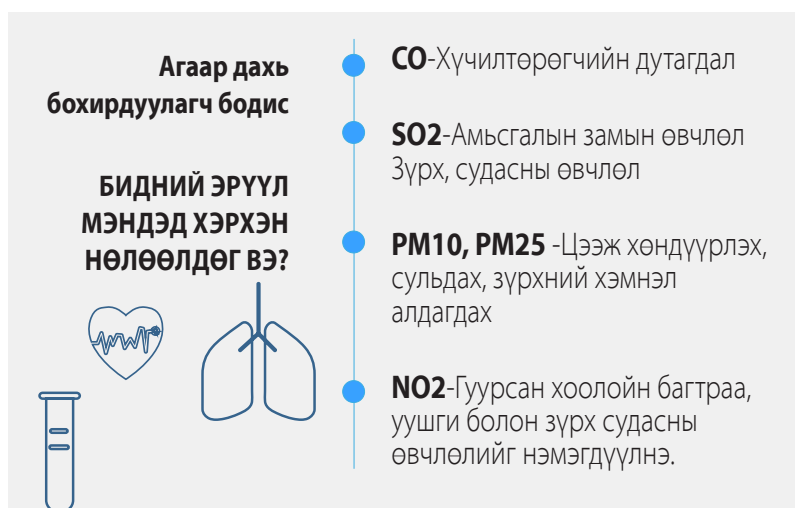
Нийслэлийн агаарын бохирдлын багагүй хувийг эзэлдэг нэг эх үүсвэр нь автомашинаас гарч буй утаа. Өнөөдрийн байдлаар Улаанбаатар хотын автомашины тоо 712,992 болоод байна. Эдгээр автомашины 74.2 хувь нь 10-аас дээш жилийн насжилттай. Ямар нэгэн арга хэмжээ авахгүй энэ хэвээр үргэлжилбэл 2040 он гэхэд автомашинаас ялгаруулах утаа гэр хорооллын яндангаас гарч байгаа утаанаас давж гарна гэсэн тооцоолол гарчээ. Автомашин 0-5 км/цаг хурдтай явахад энгийн үеэс 2-3 дахин их хорт бодис, тоосонцор, хүнд элементүүд ялгардаг байна. Тиймээс түгжрэлийн асуудлыг шийдэж, автозамын урсгалыг сайжруулан дундаж хурдыг 26 хувиар нэмэгдүүлбэл тээврийн хэрэгслээс шалтгаалсан агаарын бохирдлын хэмжээ 17.8 хувь буурна гэж тооцоолжээ.

Нийслэлчүүдийн өмнө тулгарсан дараагийн нэг эрсдэл нь автомашинаас үүдэлтэй дуу чимээний бохирдол. ДЭМБ-аас хүлцэх хэмжээг 60 дБ гэж тогтоосон бол Улаанбаатар хотын дундаж дуу чимээ 75.1 дБ байна

гэдгийг О.Номинчимэг итгэлдээ дурдсан. Ногоон байгууламж нь дуу шуугианыг 10-24, авто замаас 2.5 метр зайд агаарын бохирдлыг бууруулдаг байна. Тиймээс явган хүний зам дагуу зүлэг, бут тарьж ургуулснаар дуу чимээний бохирдлоос сэргийлэх боломжтой. Хотын стандартад үүнийг тусгахаар ажиллаж байгаа гэдгийг тэрбээр мөн онцолсон.

Агаарын бохирдлыг бууруулах, автозамын түгжрэлийг богино хугацаанд үр дүнтэй шийдвэрлэх үүднээс мэргэжлийн эрдэмтэн судлаачидтай хамтран ажиллаж, шинжлэх ухааны тооцоо, судалгаанд тулгуурласан бодлого, шийдвэр гаргаж байгаа аж.

“Ухлийн эрсдэл”-ийг бий болгож байгаа агаарын бохирдолтой нийслэлийн шинэ удирдлагууд үр дүнтэй тэмцээсэй, тэгвэл л утаанаасаа салж чадна гэсэн итгэл, найдвар тээсээр О.Номинчимэгийн итгэлийг анхааралтай сонсож дуусгалаа. Ойрын хугацаанд л агаарын бохирдлыг бууруулж чадахгүй бол утаа, өвчлөл хоёрын доороос мөддөө өндийхгүй. ■

Эрсдэлийг удирдагч

Даатгуулах
соёл

Даатгалыг энгийнээр тайлбарлавал ирээдүйн үйлчилгээнийхээ төлбөрийг урьдчилан авч буй үйл явц юм. Мөн даатгагч, даатгуулагчийн хооронд үүсэж буй мөнгөн харилцаа.

Монголчуудын даатгалын талаарх ойлголт, мэдлэг тийм ч сайн биш, эд хөрөнгөө барагтай л бол даатгуулдаггүй. Албан журмаар даатгуулдаг жолоочийн хариуцлагын даатгалынхаа утга учрыг ч 100 хувь мэддэг нь ховор болов уу. Мөн иргэдийн дунд даатгалтай холбоотой олон эргэлзээтэй ойлголт байдаг. Тиймээс даатгалын төрөл, ангилал, ямар эрсдэлээс хамгаалдаг, аливаа эрсдэлийг санхүүгийн хохирол багатай туулах боломжийн талаар мэдээлэлтэй болгох нь нэн чухал байна.

Даатгалыг хугацаагаар нь ердийн ба урт хугацааны гэж хоёр ангилдаг. Ердийн даатгал нь нэг жил хүртэлх хугацаатай бол урт хугацааны даатгалыг жилээс дээш хугацаатай хийдэг. Мөн албан журмын болон сайн дурын даатгал гэсэн хоёр төрөл бий.

Албан журмын жолоочийн хариуцлагын даатгалыг эс тооцвол манайд ихэнх даатгал сайн дурынх байдаг.

Жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгал нь жолооч замын хөдөлгөөнд оролцох үедээ бусдын амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд учруулсан хохирлыг даатгуулагчийн өмнөөс нөхөн төлөх зориулалттай даатгал.

Харин манай иргэд энэ даатгалд хамрагдснаар өөрийн тээврийн хэрэгсэлдээ учирсан

хохирлыг мөн нөхөн төлүүлнэ гэсэн буруу ойлголт байдаг. Хэрэв та автомашинаа бүрэн хамгаалахыг хүсвэл тээврийн хэрэгслийн даатгалд сайн дураараа даатгуулах боломжтой. Ингэснээр таны автомашин иж бүрэн хамгаалагдана.

2022 оны жилийн эцсийн байдлаар Монгол Улсад сайн дурын даатгалын 22 хэлбэр болон албан журмын нэг даатгалын хэлбэрийн нийт 624 даатгалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг даатгалын компаниуд санал болгож байна.

САЙН ДУРЫН ДААТГАЛЫН ТӨРӨЛ

- Хүний амь нас, эрүүл мэнд, ашиг сонирхлын даатгал
- Гэнэтийн ослын даатгал
- Эд хөрөнгийн даатгал
- Санхүүгийн даатгал
- Хариуцлагын даатгал
- Тэтгэврийн даатгал
- Хуримтлалын даатгал

Эдгээр даатгал дотроо хэд хэд хуваагддаг. Тухайлбал, автомашины, аяллын, хүүхдийн эрүүл мэнд, боловсрол, амь насны, тамирчдын, үл хөдлөх хөрөнгийн, байр, орон сууц, газрын, электрон тоног, төхөөрөмжийн зэргээр тоочвол олон бий. Даатгалын үйлчилгээ авахдаа үнэ цэнийг чухалчлахаас гадна та өөрийн зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагад үндэслэх хэрэгтэй.

ДААТГАЛЫН БҮТЭЭГДЭХҮҮН СОНГОХДОО АНХААРАХ

Учирч
болзошгүй
эрсдэлээ
тодорхойлох

Эрсдэлд тохирсон
даатгалын
бүтээгдэхүүний
үнэлгээ,
хураамжийг
судлах

Тухайн бүтээгдэхүүнтэй
ижил төстэй, хамгийн
багадаа 2-3 компанийн
бүтээгдэхүүнийг
харьцуулах

Даатгалын
компаниа сонгох,
даатгалын
гэрээгээ сайн
уншиж танилцах,
даатгуулах

Нөхөн төлбөр
олгох болон
олгохгүй
нөхцөлтэй
танилцаж,
асууж тодруулах

Нөхөн
төлбөрийг
хэрхэн
шийдвэрлэх
нөхцөлтэй
танилцах

► Тухайлбал, та аялах дуртай бол аяллын, эрсдэлтэй нөхцөлд ажилладаг бол гэнэтийн ослын, ачаа тээвэр, логистикийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг бол ачаа тээврийн даатгалд хамрагдах хэрэгтэй.

Даатгалын үйлчилгээний гол зорилго нь таны эрсдэлийг батлан дааж, хохиролгүй болгох учраас үйлчилгээ авахдаа нөхөн төлбөрийн өндөр чадвартай компанийг сонгох нь зүйтэй. Аялж байхдаа бэртэж гэмтэх, эд зүйлээ алдахаас эхлээд үндэслэлтэй бүхий л тохиолдолд даатгалын компани нөхөн төлбөр олгодог.

Зах зээл дээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа олон даатгалын компанийн төрөл бүрийн даатгалаас яг өөрт тохирохыгоо сонгоно гэдэг тийм ч амар биш.

Та даатгалын гэрээнд гарын үсэг зурахдаа өндөр хариуцлагатай байх шаардлагатай. Тухайн гэрээ нь одоо мөрдөгдөж буй хууль, дүрэмтэй нийцэж байгаа эсэхийг нягтал. Ялангуяа, санхүүгийн хариуцлага хүлээх гэрээнд гарын үсэг зурахдаа анхааралтай хандах нь зүйтэй юм. Таны эрх ашигт энэхүү гэрээ нь нийцэж байгаа эсэх, нэмэлт өөрчлөлт оруулж тусгуулах зүйл байгааг анхаарах нь хамгийн чухал.

Хүнд үед санхүүгийн их хэмжээний хохирлыг өөртөө үүрэхгүйгээр даатгалын байгууллагуудад шилжүүлэх боломж байгаа бөгөөд таны эрсдэлийг даатгалын компани хариуцах юм. Даатгал бол эрсдэлийн дараах санхүүгийн алдагдлыг нөхөх, цаг хугацаа, эрүүл мэнд болон сэтгэл санааны хохирлыг бууруулах хамгийн шилдэг санхүүгийн хэрэгсэл гэдгийг нийтээрээ ойлгох хэрэгтэй.

Даатгуулсан гэдэг сэтгэл зүй нь аливаа эрсдэлээс айх, сандрах, санаа зовох байдлыг багасгах учир нийгмийн сөрөг сэтгэлзүй, стрессийг бууруулдаг ач холбогдолтой. Нөгөө талдаа эрсдэлийг хамтдаа даван туулах сэтгэл зүйг нийгэмд суулгадаг. Ингэснээр аливаа асуудалд төрөөс дэмжлэг хүсэхээс илүүтэй нийтээрээ томоохон гамшиг, эрсдэлийг даван туулах сэтгэл зүйтэй болдог байна. Хамгийн сүүлийн жишээ дурдвал өнгөрсөн зун Улаанбаатар хотод гурван удаагийн үер болсон. Энэ үеэр 60 гаруй айл орон гэргүй болж, 300 орчим автомашин их бага хэмжээгээр үерт өртөж, аж ахуйн нэгж эд хөрөнгөөрөө хохирсон. Усанд автсан аж

ахуйн нэгжээс ердөө гурав нь, 20 автомашин даатгалтай байжээ. Даатгалтай байсан иргэн, аж ахуйн нэгж даатгалаасаа хохирлоо барагдуулан эргээд хэвийн ажил, амьдралдаа орсон тохиолдол бий. Даатгалын тогтолцоо сайн хөгжих нь төрөөс нэг ч төгрөгийн хөрөнгө мөнгө гаргахгүйгээр аливаа эрсдэлийг даван туулах боломжтой.

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх даатгалын хураамжийн хувь хэмжээ их байх тусмаа улс орны эдийн засаг харьцангуй тогтвортой байдаг гэсэн судалгаа бий. Гэтэл Монгол Улсад даатгалын хураамжийн хувь хэмжээ ДНБ-ий 0,5 хувь байгаа нь даатгалын салбар бодитоор улс орон, иргэдийг эрсдэлээс хамгаалж чадахгүй байна гэж мэргэжлийнхэн үзэж байна.

Өнөөдрийн байдлаар даатгалын салбарт ердийн даатгалын 15, давхар даатгалын нэг, амьдралын даатгалын хоёр компани үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Даатгалын зах зээл дээр 17 нэр төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ бий. Даатгалын үйлчилгээ 21 аймгийн 330 суманд хүрч ажилладаг.

Монгол Улс 3,5 сая хүн амтай, үүнээс давхардсан тоогоор нэг сая орчим сайн дурын даатгалд өөрийн эд хөрөнгө, амь нас, албан байгууллагаа даатгуулжээ.

Даатгалын салбар 495 тэрбум төгрөгийн хөрөнгөтэй. Нийт 300 тэрбум орчим төгрөгийн хураамж төвлөрүүлдэг. Үүнээс 240 тэрбум төгрөг нь дотооддоо авч үлдэж байгаа хураамжийн орлого.

Даатгал нь аливаа улс орны санхүүгийн тулгуур салбар юм. Эдийн засгийн дархлаа салбар нь болж явдаг.

Дэлхийн улс орнууд эдийн засгаа босгохын тулд хүнд үйлдвэрлэл рүүгээ хөрөнгө оруулалт хийдэг. Үүний дараа зам барилга, гадаад, дотоод худалдаа зэрэг эдийн засгаа тогтворжуулахад эцэст нь даатгалын салбарыг хөгжүүлдэг сайн туршлага бий. Даатгалын салбар нь хөгжиж байж тухайн босгосон эдийн засгийг хамгаалдаг, дархлаа нь болдог.

Монгол Улсад банкны салбар үүсэж хөгжөөд 100 гаруй жил болж байна. Харин даатгалын салбар ирэх онд 90 жилийн ойтойгоо золгох гэж буй. Гэхдээ ДНБ-д эзэлж байгаа даатгалын хувь хэмжээг харахад чамлалттай үзүүлэлт юм. ■

ДААТГАЛЫН НӨХӨН ТӨЛБӨР ОЛГОХООС ТАТГАЛЗАХ НӨХЦӨЛҮҮД

Даатгуулагч санаатайгаар хохирол учруулж нөхөн төлбөр авах нөхцөл бүрдүүлэх

Даатгуулагч худал мэдээлсэн, хуурамч бичиг баримт бүрдүүлсэн нь тогтоогдох

Даатгалын гэрээнд зааснаас бусад шалтгаанаар хохирол гарах

Гарсан хохирлыг даатгуулагч буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлсэн

Даатгуулагч хүндэтгэх шалтгаангүйгээр хууль болон гэрээнд заасан үүргээ биелүүлээгүй бол, тухайлбал даатгалын тохиолдлын талаар заасан хугацаанд даатгагчид мэдэгдээгүй, нөхөн төлбөр авах хүсэлт, бичиг баримтаа бүрдүүлж өгөөгүй гэх мэт

Дайн байлдаан, хувьсгал, төрийн эргэлт, хорлон сүйтгэх үйл ажиллагаа, бослого, үймээнд оролцсоны улмаас үүссэн хохирлыг төлөхгүй

Эрсдэл ба шийдэл

Эрсдэлээ тооцоолж, эрүүлийг хамгаалъя

Эрсдэлийн үндэсний форумын гурав дахь өдрийн илтгэл, хэлэлцүүлгээс хүн амын эрүүл мэндийг сахин хамгаалах тухай сэдвүүд хамгийн анхаарал татаж байлаа. Арга хэмжээний үеэр Эрүүл мэндийн дэд сайд С.Энхболд “Цар тахлын дараах амьдралын хэв маяг, шинэ эрсдэл” сэдвээр илтгэл танилцуулсан бол ЦЕГ-ын дэд бөгөөд Нийслэлийн цагдаагийн удирдах газрын дарга, цагдаагийн хурандаа О.Ганбат зам тээврийн ослын талаарх нөхцөл байдлыг танилцуулсан юм. Тэдний илтгэлээс онцлох санаануудыг тоймлон хүргэж байна.

ЦАР ТАХЛЫН ДАРААХ СУРГАМЖ

Дэлхий дахинд коронавируст цар тахлын 771 сая тохиолдол бүртгэгдээд байгаагаас долоон сая гаруй хүн нас бараад байна. Харин Монгол Улсад нэг сая гаруй тохиолдол бүртгэгдэж, нас баралтын тоо 2100-г давжээ. Нас барсан хүмүүсийн дийлэнх нь 65-аас дээш насныхан байсны зэрэгцээ жирэмсэн болон хавсарсан өвчин эмгэгтэй хүмүүс амь насаа алдах эрсдэл илүү өндөр байсан аж.

Хүн төрөлхтөн гурван жил цар тахалтай тэмцсэний дараа ДЭМБ улс орнууд энэ аюулт өвчинтэй хэрхэн тэмцсэнийг үнэлж, “дүн тавьжээ”. 190 гаруй орныг эгнээндээ нэгтгэсэн ДЭМБ эрсдэлийн үнэлгээ гаргахдаа урьдчилан сэргийлэлт, илрүүлэг мэдээлэлт, шуурхай хариу арга хэмжээ, эрүүл мэндийн тогтолцоо, олон улсын стандартыг дагаж мөрдөх байдал, орчны аюулгүй байдал зэрэг зургаан үзүүлэлтийг гол шалгуураа болгож үнэлсэн байна.

Үнэлгээ хийхэд, Монгол Улс 100 онооноос 41 оноо авч, 195 улсаас 71-д эрэмбэлэгджээ. Манай улсын хувьд, илрүүлэг мэдээлэлт, шуурхай хариу арга хэмжээ, эрүүл мэндийн тогтолцоо гэсэн гурван шалгуур үзүүлэлтэд хангалтгүй “дүн” авсан байна. Тиймээс Эрүүл мэндийн яам ДЭМБ-ын өгсөн зөвлөмжийн дагуу эрүүл мэндийн салбарт чиглэж буй хөрөнгө оруулалтын урсгалыг оновчтой чиглүүлж, алдаагаа засахад анхаарч байна гэсэн юм. Тухайлбал, өвчний хяналт сэргийлэлтийн төв байгуулах, эрт илрүүлгийн үзлэг оношилгоог идэвхжүүлэх, халдварт өвчний тандалтын тогтолцооны нэгдсэн цахим сүлжээг бий болгох, эмнэлгийн хүртээмжийг сайжруулж, хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлэх зэрэг хэд хэдэн ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

ШИНЭ ЭРСДЭЛ

Хүн амын өсөлт, нийгмийн хөгжил, уур амьсгалын өөрчлөлт, орчны бохирдлыг дагаад хүн амын дунд өвчлөл нэмэгдсээр байна. Тухайлбал, хүрээлэн буй орчны сөрөг нөлөөлөл ихсэхийн хэрээр тархины цус харвалт, зүрхний шигдээс, хавдрын өвчлөлүүд ихсэж, эдгээр нь нас баралтын зонхилох шалтгаан болж байна.

ДЭМБ 2020 онд 12.6 сая хүн нас барснаас 23 хувь буюу дөрвөн хүний нэг нь хүрээлэн буй орчноос шалтгаалсан өвчнөөр цаг бусаар нас барж байна гэх тоо судалгааг ч танилцуулаад байгаа аж. Ялангуяа Ази тивд хүрээлэн буй орчноос шалтгаалсан өвчлөл, нас баралт илүү өндөр байна. Түүнчлэн агаарын бохирдлоос шалтгаалсан уушгины хатгалгаа, уушгины архаг бөглөрөл, тархи судасны өвчлөл нэмэгдсээр байна.

Харин халдварт өвчний тухайд, 2022 онд Эрүүл мэндийн яам болон эрдэмтэн судлаачид халдварт ▶

► өвчний хэтийн төлөвийг судалж үзэхэд, сүрьеэ, хачигт рикеттсиоз, менингококкт халдвар, салхин цэцэг, улаан бурхан, зоонозын өвчин нэмэгдэж болзошгүй байна. Тиймээс эрсдэлийг урьдчилан тооцож, хариу арга хэмжээ авч ажиллана гэдгээ салбарын яам мэдэгдлээ.

Мөн зүрх судасны өвчин, хавдар, осол гэмтлээс шалтгаалсан өвчлөлүүд ч нэмэгдэх төлөвтэй байна. Гэхдээ халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх бүрэн боломжтой гэдгээрээ онцлогтой. Тиймээс дунд хугацаанд хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дэмжих замаар амьдралын зөв дадал хэвшилтэй иргэнийг бэлтгэхэд анхаарч, хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулжээ.

Монголчуудын дунд элэгний хавдар, умайн хүзүүний хорт хавдар түгээмэл тохиолддог. Гэвч элэгний хавдрыг бууруулах сайн дурын дархлаажуулалт тун хангалтгүй түвшинд байгаа аж. Тиймээс хавдрын суурь нөхцөлийг бүрүүлдэг В вируст гепатитын эсрэг вакцин идэвхтэй хамрагдахыг Дэд сайд С.Энхболд уриалав. Мөн тэрбээр өнгөрсөн хавар Дархлаажуулалтын хуульд өөрчлөлт оруулж, нэмэлт товлон оруулсныг онцлон мэдэгдсэн. Энэ нь умайн хүзүүний хөхөнцөр вирусийн халдварыг бууруулахад чиглэсэн товлон аж. Вакцин 12-оос дээш насны эрэгтэй, эмэгтэй хүүхдүүдийг хамруулахаар болсон төдийгүй насанд хүрсэн хүн өөрөө хүсвэл сайн дурын үндсэн дээр мөн хамрагдаж болох бололцоог нь нээж өгчээ. Одоогоос 10-аад жилийн өмнө энэ дархлаажуулалтыг хийж эхэлсэн Европын улсуудад умайн хүзүүний хорт хавдрын өвчлөл огцом буурсныг ч тэрбээр мөн онцолж байв. Харин манай улсад тухайн үед хөхөнцөр вирусийн эсрэг вакциныг хийж эхлэх талаар саналууд гарч байсан ч энэ нь вакцин эсэргүүцэгчдийн зүгээс эрс шүүмжлэл авч намжсаныг уншигч та санаж байгаа болов уу.

Эрүүл мэндийн дэд сайд С.Энхболдын илтгэлд өөр нэгэн анхаарал татах тоо баримт дурдагдсан нь хүүхдүүдийн дундах амны хөндийн өвчлөлийн талаарх тоо мэдээлэл байв. Одоогоор 18-аас доош насны хүүхдүүдийн дунд амны хөндийн өвчлөл 80 гаруй хувьтай байгаа нь анхаарал татах өндөр үзүүлэлт учраас салбарын яам ирэх оны нэгдүгээр сарын 1-нээс эхлэн “Эрүүл шүд” арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр болсон байна.

Мөн орон даяар эрт илрүүлгийн үзлэг, оношилгоо, шинжилгээг илүү үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд анхаарч байгааг тэрбээр илтгэлдээ онцолсон. 2018 оноос эхэлсэн эрт илрүүлгийн үзлэг шинжилгээнд тухайн үед 48 мянган хүн хамрагдаж байсан бол энэ жилийн долдугаар сарын байдлаар 1.25 сая иргэн хамрагдсан байна. Үр дүнд нь 720 мянган өвчлөл бүртгэсэн бөгөөд энэ нь хүн амын эрүүл мэндийн талаар үндэсний хэмжээний өгөгдлийн сан бүрдүүлэх боломжийг бүрдүүлж байгаа аж. Энэ талаар өгөгдлийн сан бий болсноор төр засгийн бодлого,

шийдвэр илүү оновчтой болно гэж Эрүүл мэндийн яам үзэж байна.

БУРУУ ХҮРД ОСЛЫН ШАЛТГААН

Эрсдэлийн үндэсний форумын үеэр ЦЕГ-ын дэд дарга, цагдаагийн хурандаа О.Ганбат зам тээврийн ослын шалтгаан нөхцөл, цаашид учирч болох эрсдэлийн талаар танилцуулсан.

Одоогоор замын хөдөлгөөнд оролцож байгаа автомашины 57.6 хувь нь буруу, 42.4 хувь нь зөв талдаа хүрдтэй байна. Өнгөрсөн онд зам тээврийн осол аваарт холбогдсон 20.4 мянган автомашины 84.8 хувь нь буруу талдаа хүрдтэй байсан учраас цаашид буруу хүрдтэй тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг хорих шаардлагатай гэж албаныхан үзэж байна.

Мөн жолоочийн хариуцлагаас шалтгаалах осол аваар зонхилж байгаа ч зам, замын байгууламжийг барьж гүйцэтгэх, хүлээн авах явцад мэргэжлийн байгууллагууд сайтар хяналт тавих шаардлагатай гэж цагдаагийн хурандаа О.Ганбат онцолж байсан.

Монгол Улсад сүүлийн 10 жилд 300 мянга гаруй осол бүртгэгдсэнээс 3500 гаруй хүн нас барж, 11 мянган хүн гэмтэж бэртжээ. Зам тээврийн ослоор нас барагсдын 74 хувь нь орон нутгийн замд гарсан ослоор амь нас аалдсан бол гэмтэж бэртэгсдийн 52 хувь нь нийслэлд зам тээврийн осолд өртсөн байна.

Түүнчлэн Монгол Улс дахь нас баралтын 50 шалтгааныг Эрүүл мэндийн яам болон холбогдох байгууллагуудаас судалж тогтооход, зам тээврийн осол эхний 10-т эрэмбэлэгдсэн байна. Цаашид замын нөхцөл байдал болон тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор осол аваарын тохиолдол ихсэж, хүнд хэлбэрийн зам тээврийн осол 2035 он гэхэд жилдээ 1700-д хүрнэ гэж албаныхан тооцоолжээ. Өөрөөр хэлбэл энэ нь одоогийнхоос гурав дахин өснө гэсэн таамаглал юм.

Тиймээс замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангуулахын тулд эрхзүйн зохицуулалтыг сайжруулахаас гадна жолоочийн хариуцлагыг нэмэгдүүлж, жолооны курсуудыг чанаржуулж, замын нөхцөл болон тээврийн хэрэгсэлд тавих хяналт шалгалтыг улам сайжруулах шаардлагатай гэж ЦЕГ-ын дэд бөгөөд Нийслэлийн цагдаагийн удирдах газрын дарга, цагдаагийн хурандаа О.Ганбат илтгэлдээ танилцууллаа. ■

Мандал даатгал

Ж.Батчимэг: Даатгалын салбарын хөгжилд тал бүрийн оролцоо чухал

“Мандал даатгал” ХК-ийн гүйцэтгэх захирал Ж.Батчимэгтэй ярилцлаа.

-Монголын даатгалын салбарын хөгжил ямар түвшинд байгаа гэж та хэлэх вэ? Мөн даатгалын хамрагдалтын талаар дурдвал?

-Манай улсад даатгалын хамрагдалтын түвшин жил бүр өсөж байгаа хэдий ч дэлхийн дунджаас харьцангуй доогуур байна. Монголчууд даатгалыг зөвхөн автомашинаа даатгуулах гэж ойлгодог. Гэвч 100 автомашины долоо нь л даатгалтай байх жишээтэй. Нэг талаараа энэ нь даатгалын маш том зах зээл байгааг харуулж байгаа юм. Нөгөө талаасаа, иргэд өөрсдийн эд хөрөнгийг даатгуулж болзошгүй эрсдэл, санхүүгийн хүндрэлээс сэргийлэх дадал, соёлд хангалттай суралцаагүй болохыг харж болно.

Би инженер мэргэжилтэй, өмнө нь энэ чиглэлээр ажилладаг байхдаа даатгалын талаарх ойлголт маань хомс байсан. Харин

уг салбарт ажиллаж эхэлснээр даатгалын хэрэгцээ, үр нөлөөг маш сайн ойлгож алхам тутамдаа ач тусыг нь мэдэрч байна.

Тиймээс эрсдэлийн талаарх иргэдийн боловсролыг нэмэгдүүлэх, даатгалын талаарх мэдлэгийг сайжруулах нь салбарын хөгжилд чухал хөшүүрэг гэж боддог. Иргэдийн зүгээс ч болзошгүй эрсдэлийг санхүүгийн хохирол багатай даван туулахын тулд даатгалын хэрэгцээ, ач тусыг ойлгож, хүлээж авах нь чухал юм. Угтаа даатгал бол харилцагчдад хураамжаас давсан эрсдэлийн хамгаалалтыг санал болгодог санхүүгийн маш чухал бүтээгдэхүүн.

Даатгалын салбарын хөгжилд бүх талын оролцоо нэн шаардлагатай. Төр, засгийн зүгээс бодлогын дэмжлэг үзүүлэх, иргэд даатгалыг ойлгох, даатгалын салбарынхан олон нийтэд ач холбогдлыг нь сурталчлан таниулах хэрэгтэй юм.

-Өнгөрсөн зуны үерийн улмаас 100 гаруй машин үерт урссан гэх тоо баримт бий. Сайн дурын даатгалд хамрагдсан жолооч нар нөхөн төлбөр авч чадсан. Энэ үйл явдал иргэд, олон нийтэд даатгалын ач тусыг илүү мэдрүүлэх шиг боллоо.

-Даатгалын компаниуд нөхөн төлбөр олгодоггүй гэж хүмүүс боддог боловч үнэндээ 100 нэхэмжлэх бүрийн 90 гаруйд нь нөхөн төлбөрийг 100 хувь олгодог. Энэ нь олон улстай харьцуулахад чамлахааргүй үзүүлэлт юм. Өнгөрсөн зуны үер иргэдэд даатгалын хэрэгцээ, ач тусыг мэдрүүлсэн.

Гэнэтийн аваар осол, өвчин эмгэг, гамшигт үзэгдэл зэрэг хүний амьдралд учирч болзошгүй эрсдэлийг санхүүгийн хохирол багатай даван туулах боломж бол даатгал. Хэдэн жилийн өмнөхтэй харьцуулахад иргэдийн сайн дурын даатгалын хамрагдалт харьцангуй өссөн. “Ниргэсэн хойно нь хашхирав” гэгч нь болохгүйн тулд бид одооноос нийтээрээ даатгалын соёлд суралцах нь зүйтэй. ►

► **-Эрсдэлээс сэргийлж даатгуулах, гэнэтийн эрсдэлийн үед ашиглахаар сар бүр хуримтлал үүсгэх хоёрын ялгаа нь юу вэ?**

-Ирээдүйд учирч болзошгүй эрсдэлд зориулж байгаа хуримтлалыг амьдралын даатгал гэдэг. Өөрийн амь нас, бий болгосон болон ирээдүйд бүтээх боломжийг даатгадаг урт хугацааны даатгал юм. “Мандал Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн отгон компаниудын нэг “Мандал Лайф Даатгал” ХХК олон улсын жишигт нийцсэн амь даатгалын үйлчилгээг иргэдэд санал болгож байна. Харин “Мандал Даатгал”-ын хувьд ердийн даатгалын буюу нэг жилийн хугацаатай эд хөрөнгийн даатгалын үйлчилгээг үзүүлдэг. Өнгөрсөн зуны үерээр гэхэд ямар ч засвар авах боломжгүй “prius-30” маркийн автомашины хохирлыг 100 хувь барагдуулж нөхөн төлбөрт 20 гаруй сая төгрөг олгосон. Харин тус машины даатгал дунджаар 200-260 мянган төгрөг л болдог. Иймд, үүнийг хадгаламжтай харьцуулах боломжгүй болов уу.

-Эрсдэлийг санхүүгийн хохирол багатай даван туулахад даатгалын ач холбогдол асар их. Аж ахуйн нэгж болон иргэдийн даатгалд хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх, үүний ач холбогдлыг таниулахад танай компани ямар ажлууд хийж байна вэ?

-“Мандал Даатгал”-ын зүгээс иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд эрсдэлийн боловсрол олгох, даатгалын ач холбогдлыг түгээх олон төрлийн ажил хийдэг. Хамгийн сүүлийн жишээг дурдвал, 2023 оны арваннэгдүгээр сард “Эрсдэлийн үндэсний форум” арга хэмжээг 14 дэх удаагаа амжилттай зохион байгууллаа. Энэ удаагийн форумыг Шадар сайдын ажлын алба, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Стандарт, хэмжил зүйн газартай хамтран нийслэл болон 21 аймгийн хэмжээнд зохион байгуулсан. Форумын үеэр улс оронд тулгамдаад буй эдийн засаг, нийгэм, амьдрах орчин, гамшгийн эрсдэлүүд, тэдгээрийг шийдэх арга замуудыг хэлэлцсэн. Төр, засгийн зүгээс эрсдэлийг бууруулахын тулд бидэнтэй гар нийлэн ажиллаж байгаад талархалтай байна.

Үүний зэрэгцээ бид “Management Forum”, “Next Leaders” зэрэг томоохон арга хэмжээг жил бүр зохион байгуулж, эрсдэлийн боловсрол, даатгалын ач холбогдлыг түгээхээр хичээн ажилладаг.

Мөн “Мандал Даатгал”-ын зүгээс нийгмийн

хариуцлагын хүрээнд маш олон төсөл санаачлан хэрэгжүүлж байна. Тодруулбал, иргэдийн эрүүл мэндийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилготой, хүн бүрд нээлттэй edoctor.mn вэбсайтыг ажиллуулдаг. Уг мэдээллийн сайтаар дамжуулан мэргэжлийн эмч нарын зөвлөгөө, шинж тэмдгийн асуулга, зөвлөмж, нийтлэл зэргийг унших боломжтой. Мөн 4-12 насны хүүхдүүдэд зориулсан эрсдэлийн боловсрол олгох “Мандал Эрсдэлийн Сургууль” төслийг хэрэгжүүлээд гурван жил гаруй болж байна. Тус онлайн сургууль нь бага насны хүүхдийн сэтгэхүйн онцлогт тохируулан, хүрээлэн буй орчинд тулгарах эрсдэлүүд, тэдгээрийг таньж мэдэх, урьдчилан сэргийлэх аргуудыг заадаг гэдгээрээ онцлог. Үүний зэрэгцээ өсвөр насныханд түгээмэл тулгардаг асуултуудад хариулт өгөх мэргэжлийн сэтгэл зүйч, эмч нараас бүрдсэн багтай хамтран “Asuuna” төслийг хэрэгжүүлж байна.

-Эрсдэлийн боловсрол, даатгалын ойлголтыг түгээхэд чухал ач холбогдол өгч ажиллаж байгаа тань талархалтай. Энэхүү ярилцлагаа эерэг уриалгаар төгсгөвөл ямар вэ?

-Бидний зүгээс нийгэмд оруулах хувь нэмрээ өргөжүүлж “50 хүний амь аврах төсөл”-ийг хэрэгжүүлж буй. Уг төслийн хүрээнд Улсын Гуравдугаар төв эмнэлэгтэй хамтран, тус эмнэлэгт 50 тун алтплазагийн хөрөнгө оруулалт хийж, одоогийн байдлаар 32 хүний амь насыг авраад байна. Мөн Онцгой байдлын ерөнхий газартай хамтарч Туул голын эрэг дагуух хамгийн их хүн цуглардаг, эрсдэл өндөртэй таван цэгт үер усны ослыг бууруулах зорилготой камер бүхий цамхгууд ажиллуулж байгаа. Үүний үр дүнд тус цэгүүдэд осол бүртгэгдээгүй зуныг үдлээ.

Монгол Улсыг иргэдийнхээ өмнө сайн дураар өөрийнхөө бизнесийн үйл ажиллагаанаас даван хариуцлага хүлээж чаддаг, хүнлэг том амбицтай компаниуд нэгдэн хөгжүүлж чадна гэдэгт бид итгэдэг. Иймд, нийгмийн бүхий л институт улс орны хөгжилд гар бие оролцож, хувь нэмрээ чадахаараа оруулдаг байгаасай гэж хүсэж байна.

“Мандал Даатгал”-ын хамт олны зүгээс үйл ажиллагаагаа улам чанаржуулж, ололт амжилтаа баталгаажуулан улс орныхоо даатгалын салбар төдийгүй иргэдийн амьдралд эерэг нөлөө үзүүлж ажиллах болно. ■

■ Бид нийгэмд оруулах хувь нэмрээ өргөжүүлж “50 хүний амь аврах төсөл”-ийг хэрэгжүүлж байна

Хэвлэл мэдээлэл

Мэдээлэлтэй сэтгүүлч эрсдэлийг бууруулж чадна

■ Эрсдэлийг бууруулахын тулд мэргэжлийн байгууллага сэтгүүлчдийг мэдээллээр хангах шаардлагатай

Бид жилийн турш хөдөөд ган, зудын гамшиг, нийслэл хотдоо утааны гамшигтай нүүр тулдаг. Манай улсад сүүлийн 10 жилд 260 000 удаа газар хөдөлсөн байна. Түүнчлэн уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан ган, үер, түймэр, газар хөдлөлт, салхи шуурганы гамшиг манай оронд төдийгүй дэлхий дахинд давтамж ихтэй тохиолдох нь тодорхой болоод байгаа талаар олон орны эрдэмтдийн

дунджаар 45000 хүн амь насаа алддаг. 2004 онд Энэтхэгт болсон цунами, БНХАУ-ын Сычуаньд болсон газар хөдлөлт, хар салхины аюулын мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй байнга мэдээлэх тогтолцоотой байсан бол учирсан хохирлыг бууруулах, олон хүний амь насыг аврах бололцоо байсан гэж олон улсын шинжээчид дүгнэсэн байдаг.

Аливаа гамшгийн хохирлын 70 хувь

баг 2023 оны наймдугаар сард нэгдсэн дүгнэлт бүхий мэдэгдэл хийсэн билээ.

Гамшгийн эрсдэлийг бууруулахад хамгийн чухал нь урьдчилан сэргийлэх юм. Аюул тохиолдсоны дараа эрсдэлийг бууруулна гэж ярих нь дэндүү оройтсон хэрэг. Ийм учраас эрсдэлийг урьдчилан харахын тулд сэтгүүлчид, мэргэжлийн байгууллагын хамтын ажиллагаа чухал юм.

Манай улсад төдийгүй дэлхийн олон улс оронд эрсдэлийг бууруулахад сэтгүүлзүйн нөлөөлөл нь чухал хүчин зүйлийн нэг болжээ. Дэлхий дахинд зөвхөн байгалийн гамшигт өртөж жилд

тухайн үзэгдлээс, 30 хувь гамшгаас сэргийлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлууд, нийтэд өгч буй мэдээллээс хамааралтай гэж үздэг. Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалж гэнэтийн гамшгийн давтамж ихсэж байгаа тул сэтгүүлчид урьдчилан мэдээлэхээс гадна редакцын төлөвлөгөөндөө тусгаж, иргэдэд байнга мэдээлэл өгөх нь чухал байгаа юм. Үерийн аман дээр байгаа айлууд аюулд өртөнө гэж мэдээлэхээсээ илүү 10-20 минутын турш хүчтэй аадар бороо тасралтгүй ороход гэр урсах, амь насанд аюул учрах, хашаа усаар дүүрэх гэх мэт аюултай хэмээн сэрэмжлүүлж мэдээлэх нь эрсдэлээс

► сэргийлэхэд нөлөөлдөг.

“Уур амьсгалын өөрчлөлт, хүн амын төвлөрөл, даяаршил, буруу хот төлөвлөлт, утаа зэргийг мөн л аюул, гамшиг талаас нь хувь хүнд хэчнээн их аюултайг шийдвэр гаргагчдад хүртэл нь ухаж төнхөж мэдээлэх шаардлагатай байгаа юм” гэж НҮБ-ын суурин төлөөлөгч Тапан Мишра ОБЕГ-ын сэтгүүлчдийн өглөөний уулзалтад оролцоходоо хэлжээ. ОБЕГ-аас сэтгүүлчдэд гамшгийн эрсдэлийг бууруулах асуудлаар 2017 онд 40 сэтгүүлч, 2018 онд 30 сэтгүүлч, 2019 онд 18 сэтгүүлч, 2023 онд 40 сэтгүүлчийг сургалтад хамруулсан. Мөн НҮБ-аас зарласан “Олон улсын гамшгийг бууруулах өдөр”-өөр сэтгүүлчдийг өглөөний уулзалтад урьж мэдээлэл өгдөг уламжлалтай болжээ.

Гэхдээ нийтийг хамарсан гамшиг тэр бүр тохيوгоод байдаггүй учраас хэвлэл мэдээллийнхэн болсон үйл явдлыг мэдээлэх төдий үүрэг гүйцэтгэж ирсэн тал бий. Нэг үеэ бодвол гамшиг осол, эрсдэлийн нөхцөлд ажиллах харилцаа холбоо, техник, технологи сайжирч, сэтгүүлчдийн харах өнцөг ч өөрчлөгдсөн. Гэхдээ “Эрсдэлийн үндэсний форум”-ын үеэр ОБЕГ-ын дэд дарга, бригадын генерал Б.Ууганбаяр “Осол, гамшгийн үед зарим сэтгүүлч тухайн асуудлыг сенсацилах, тоо баримт, нөхцөл байдлыг илт гуйвуулах, бүр улс төржүүлэх, хэн нэгнийг буруутгаж олон нийтэд айдас түгшүүр бүхий мэдээлэл өгдөг нь харамсалтай” хэмээн хэлж байсан юм. Энэ онд Турк улсад болсон хүчтэй газар хөдлөлтийн голомтод манай сэтгүүлчид ажиллаж, өнгөрсөн зун нийслэлд хүний амь эрсэдсэн хоёр ч үерийн мэдээллийг шуурхай дамжуулсан.

Түүнчлэн коронавирусын цар тахал нь гамшгийн үеэр сэтгүүлчид хэрхэн ажиллах ёстой талаарх нэн шинэ, нэн чухал туршлага болон үлдсэнийг дурдах хэрэгтэй. 2019-2020 онуудад төрийн байгууллагууд нь хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажиллах зарчимд халдсан, тэдний мэдээлэх эрх, иргэдийн мэдэх эрхийг бүдүүлгээр зөрчсөн олон үйл явдал болж өнгөрсөн. Гэхдээ төрийн байгууллага, сэтгүүлчдийн аль аль нь гамшгийн онцгой нөхцөлд ажиллах туршлага дутсан, бэлэн

биш байсан нь ч үүнд нөлөөлснийг үгүйсгэх аргагүй юм. Цаашид онцгой нөхцөл байдал, гамшиг ослын үед ажиллах хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчдийн ажиллах аюулгүй нөхцөлийг хангах, дүрэм журам, стандарт, замын зургийг тодорхой гаргах шаардлагатай байгааг МОНЦАМЭ агентлагийн дотоод мэдээний албаны дарга Ш.Батболд “Эрсдэлийн форум”-ын санал асуулгын үеэр онцолж байв.

Аливаа гамшгийн үед иргэд хэвлэлийн мэдээг л яаралтай үздэг. Гэтэл сэтгүүлчдийг гамшиг гарсан газар, объект руу нэвтрүүлэхгүй байх, хөөж туух, бүдүүлэг үгсээр дайрч давшлах, хувь хүний эрхэнд нь халдах, аппарат хэрэгслийг эвдэх зэрэг явдал гарсаар байна. Өнгөрсөн зун Улаанбаатар хотод тохиосон үерийн үеэр усны гуталтай ус, шавхай туучин сурвалжилга хийж байсан олон телевизийн сэтгүүлчдийг харсан байх. Телевиз, онлайнаар гараагүй ч бусад сонин сэтгүүл, радио, сайтынхан бас л хүнд нөхцөлд ажилласан нь ойлгомжтой. Тэднийг газарчлах, аюулгүй замаар явуулж мэдээлэл өгч буй нэг ч төрийн албан хаагч харагдаагүй. Сэтгүүлчид “та мэдээлэл өгөөч” гээд ажлаа хийж буй хүмүүсийг ундууцтал ярилцлага авч байсан. Үерт урсаж байсан байшингийн бичлэгийг ТВ-ээр харсан эзэд нь газар дээр нь ирж, эд хогшлоо гаргаж авч байсан нь шуурхай мэдээлэл иргэдэд ямар чухал байгааг харуулсан юм.

Сэтгүүлчид өөрсдийн ажиллаж буй хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд мэдээлэл түгээдэг. Өнөөдөр төрийн бүх байгууллага хэвлэлийн төлөөлөгчтэй, бүр хэвлэл мэдээллийн албатай ажилладаг болсон бөгөөд гамшгийн үед сэтгүүлчдийн мэдээллийг цуглуулан боловсруулж гамшигт өртсөн иргэдэд яаралтай хүргэх (гар утас, орон нутгийн радио, ТВ гэх мэт), эрсдэлтэй нөхцөлд ч сэтгүүлчдийг мэдээллээр хангах, холбогдох албан тушаалтантай яаралтай холбож өгөх зэрэг ажлууд төрийн дээд, дунд аль ч шатанд дутагдалтай хэвээр байгаа юм.

Өөрөөр хэлбэл, эрсдэлийг бууруулахын тулд мэргэжлийн байгууллагууд сэтгүүлчдийг мэдээллээр хангах нь нэн чухал байна. ■

■ Сэтгүүлчдийн ажиллах нөхцөлийг хангах, дүрэм журам, стандартыг гаргах шаардлагатай

Орон даяар өрнөсөн үндэсний чуулган

“Эрсдэлийн үндэсний форум” энэ жил 14 дэх удаагаа “Эрсдэл ба Стандарт” сэдвийн дор Монгол Улсын Шадар сайдын ивээлд зохион байгуулагдлаа. Онцгой байдлын ерөнхий газар, Стандарт, хэмжил зүйн газар, нийслэл, аймгуудын Засаг даргын Тамгын газар хамтран зохион байгуулсан энэ удаагийн форумд НҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага, Хүүхдийн сан, Хүн амын сан, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, Монголын улаан загалмайн нийгэмлэг зэрэг төр, иргэний нийгэм, олон улсын байгууллага, хэвлэл мэдээллийн 2400 гаруй төлөөлөгч оролцож, анх удаа 21 аймагт “Эрсдэл ба стандарт” үндэсний форумын салбар хуралдаан хэлэлцүүлгүүд болсон юм.

Шадар сайд С.Амарсайхан форумыг нээж хэлсэн үгэндээ “Өнгөрсөн хугацааны гашуун сургамжийг ирээдүйд давтахаас урьдчилан сэргийлэх, аливаа эрсдэлийг урьдчилан тооцож төлөвлөх, стандартыг мөрдүүлэх замаар гамшгийн болон бусад эрсдэлийг бууруулах, шилжүүлэх, хариу арга хэмжээний стратеги төлөвлөлт, эрсдэлийн удирдлагын менежментийг сайжруулахад энэхүү форумын ач холбогдол оршиж байна” гэж цохон тэмдэглэв. Манай улсад яаралтай гамшгийн эрсдэлийн даатгалын тогтолцоог хөгжүүлэх шаардлагатай байгаа бөгөөд ийм тогтолцоог бий болгохоос өөр гарцгүй гэж тэрбээр онцолсон. “Даатгал бол зөвхөн санхүүгийн хэрэгсэл биш байгалийн гамшиг, гэнэтийн аюул осол, эрсдэлийг хохирол багатай даван туулах хамтын хүч юм. Хэлэлцүүлгийн хүрээнд яригдсан тооцоо судалгаатай, үнэ цэнтэй, ажил хэрэгч саналуудыг хэрэгжүүлэхэд миний бие онцгойлон анхаарал хандуулна. Энэхүү форумаас гарсан санал дүгнэлтийг ажил хэрэг болгохын тулд үргэлжлүүлэн ажиллаж,

ажлын хэсэг гарган, Засгийн газар, орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимтэй үргэлжлүүлнэ” хэмээн тэрбээр нээлтийн үгэндээ онцлон дурдаж байв.

Форумаар “Нийгэм болоод гамшгийн эрсдэлийн өсөлт, урьдчилан сэргийлэх аргууд”, “Тамшгаас хамгаалах бэлэн байдал ба хамтын ажиллагаа”, “Эдийн засгийн эрсдэл түүнийг удирдах, шилжүүлэх санхүүгийн бодлого”, “Барилга, дэд бүтцийн салбарын эрсдэлийг бууруулах бодлого, арга хэмжээ” гэсэн дэд сэдвүүдийн хүрээнд хуралдаан болсон.

Форумын нэг онцлох сэдэв нь стандарт байлаа. Стандарт, хэмжил зүйн газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Б.Ууганбаяр эл форум дээр хэлсэн үгэндээ “Стандартыг хэрэглэхгүй салбар гэж байхгүй. Стандарт нь өөрөө маш олон талт харилцааг зохицуулж байдаг. Үүнд, худалдааг хөнгөвчлөх, бизнесийн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, аюулгүй байдлыг хангах, эрсдэлийг бууруулах зэрэг багтана. Дэлхийн улс орнууд эрсдэлээ удирдах, бууруулах, урьдчилан сэргийлэхийн тулд стандартыг дагаж мөрдөж байна” гэсэн юм.

Ихэнх илтгэл, санал дүгнэлтэд стандарт бол эрсдэлийг удирдах сонгодог арга барил гэдгийг онцолж байсан юм. Учир нь аливаа стандарт өөрөө олон удаагийн амжилт ололт, алдаа оноо, олон бүтэлгүйтэл, эрсдэл, цаг хугацаа, мэргэжлийн байгууллагуудын өргөн хүрээний судалгаа, хяналт шинжилгээний шат дамжлагыг давсан, хүлээн зөвшөөрөгдсөн баримт бичиг байдаг юм.

Цаашид эрсдэлтэй нөхцөл байдалд дасан зохицож, гэнэтийн томоохон гамшиг, хямралыг даван туулж, тэсэж үлдэхийн тулд “Үндэсний даван туулах чадавх”-аа сайжруулж, хөгжлийн стратегитай уялдуулах шаардлагатай. Энэхүү стратегийн суурь нь мөн л стандарт байх юм. Аливаа эрсдэлээс улсаа, иргэнээ, эдийн засгаа хамгаалж, эрүүл аюулгүй орчин бүрдүүлэх, үйлчилгээ, үйлдвэрлэл, эдийн засгийг дэмжих бодлогод цаашид ч стандарт чухал гэдгийг оролцогчид онцолж байлаа.

Форумын үеэр “Барилга, дэд бүтцийн тэсвэртэй байдал, хот төлөвлөлт”, “Эрсдэлийг шилжүүлэх, даатгалын тогтолцоог бүрдүүлэх нь”, “Эрсдэлийг бууруулах мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлэх, стандартыг мөрдүүлэх нь”, “Хүн ам, нийгмийн хамгааллыг сайжруулах”, “Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй гамшгийн эрсдэлийг бууруулах”, “Хүн амын эрүүл аюулгүй байдлыг хангах” гэсэн зургаан сэдэв агуулгын дор 30 гаруй нэгдсэн санал дүгнэлтийг баталсан юм. ■

FIRST NATIONAL
INSURANCE

УЧИРЧ
БОЛЗОШГҮЙ
ЭРСДЭЛЭЭС
УРЬДЧИЛАН
СЭРГИЙЛЖ
ТА ДААТГАЛАА
ХИЙЛГЭЭРЭЙ

ТАНЫ ЦАХИМ ТУСЛАХ
CHATBOT

Mongol Daatgal JSC
insurance@mongoldaatgal.mn
www.mongoldaatgal.mn

1800-1990
ДААТГАЛЫН ЛАВЛАХ

Иргэдийн гэнэтийн
ослын даатгал

Гадаадад зорчигчдын
гэнэтийн ослын даатгал

Хөдөлмөрийн чадвар
түр алдалтын даатгал

Үл хөдлөх
хөрөнгийн даатгал

Байгууллагын
хариуцлагын даатгал

Хүнд машин
механизмын даатгал

Хүүхдийн гэнэтийн
ослын даатгал

Гэр, хашаа
байшингийн даатгал

Эрүүл мэндийн
даатгал

Лангуу түрээслэгч, жижиг
худалдаа эрхлэгчдийн даатгал

Бараа материал
үлдэгдлийн даатгал

Электрон тоног
төхөөрөмжийн даатгал

Тээврийн хэрэгслийн даатгал

✓ Сайн дурын даатгал

Таны тээврийн хэрэгсэлд
✓ учирсан хохирлыг
барагдуулна.

Та хөдөлгөөний үеийн осол
болон байгалийн эрсдэл
(аадар бороо, мөндөр, үер)
✓ үндсэн эрсдэл дээр нэмэлтээр
өөрт учирч болох эрсдэлийг
сонгон даатгуулах боломжтой.

Таны тээврийн хэрэгслийн зах
зээлийн үнэ болон сонгосон
✓ эрсдэлээс хамааран
хураамжийг тогтооно.

Нөхөн төлбөрийн хэмжээ нь
✓ танд учирсан хохирлоос
хамааран автомашины зах
зээлийн үнэлгээ хүртэл байна.

Жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгал

Хуулийн дагуу жил бүр тээврийн
✓ хэрэгслийн өмчлөгч бүр заавал
даатгуулна.

Таны буруутай үйлдлийн улмаас
бусдын амь нас, эрүүл мэнд, эд
✓ хөрөнгөд учирсан хохирлыг
барагдуулна.

Тээврийн хэрэгслийн мэргэшсэн
жолооч болон C, D ангиллын
✓ үнэмлэхтэй хөдөлгөөнд оролцох
жолооч нь давхар жолоочийн
даатгалд заавал даатгуулна.

Нөхөн төлбөрийн хэмжээ B
ангилал 5 сая төгрөг хүртэлх, C, D
✓ ангилал 10 сая төгрөг хүртэлх
олгоно.

МАНДАЛ
ДААТГАЛ

МОНГОЛЫН ХАМГИЙН ТОМ ДААТГАЛЫН КОМПАНИ

Нөхөн төлбөрийн олголт 100%

 www.mandal.mn

 [MandalDaatgal](https://www.facebook.com/MandalDaatgal)

 7575 2000

